

George Hinge

Digtersprog i det 7. århundredes Sparta

*Undersøgelse av digammaet hos Alkman
sammenlignet med digamaet i de lakoniske indskrifter.*

Indholdsfortegnelse.

1. Indledning.

- 1.1 Page *The Partheneion*.
- 1.2 Den lakoniske dialekt.
- 1.3 Alkman.

2. Digammaets historie.

- 2.1 Oldtidens grammatikere.
- 2.2 Det 19. århundrede.

3. Ekskurs om korte infinitiver.

4. Det antevokaliske digamma i den lakoniske dialekt.

- 4.1 Manglende digammaer.
- 4.2 Bevarede digammaer.
- 4.3 *εἰρήνη* og *Ἐπειρανα*.
- 4.4 Helena.
- 4.5 Ortheia.
- 4.6 Øvrige kilder.
- 4.7 Sammenfatning.

5. Det antevokaliske digamma i Alkmans digte.

- 5.1 Indledende.
- 5.2 Skrevne digammaer.
- 5.3 Hiati.
- 5.4 Synafi.
- 5.5 Elision.
- 5.6 Position.
- 5.7 Manglende position.
- 5.8 Sammenfatning.

6. Det intervokaliske digamma i den lakoniske dialekt.

- 6.1 De maniotiske indskrifter.
- 6.2 Bevarede digammaer.
- 6.3 Hævede tab.
- 6.4 *U*- og *eu*-stammerne.

6.5 *-κλέφεης, -λαφος*.

6.6 Navneforled.

6.7 Digamma efter *i*.

6.8 Sammenfatning.

7. Det intervokaliske digamma i Alkmans digte.

- 7.1 Indledende.
- 7.2 Digamma skrevet med *f* eller *v*.
- 7.3 Lange vokaler foran *f*.
- 7.4 Aldrig sammentukne dannelser.
- 7.5 Altid sammentukne dannelser.
- 7.6 Ofte sammentukne dannelser.
- 7.7 *συγκοπή*.
- 7.8 *U*- og *eu*-stammerne.
- 7.9 Augment foran digammaet.
- 7.10 Sammenfatning.

8. Digamma i forbindelse med en anden asyllabisk lyd.

- 8.1 Indoeuropæisk **us* og **su*.
- 8.2 **fj* og femininer av (*e*)*u*-stammer.
- 8.3 *cf, δf*.
- 8.4 *fp* i forlyd.
- 8.5 Nasal, likvid + digamma.
- 8.5.1 *Det epikoriske sprog*.
- 8.5.2 *-λf-* (*καλός*).
- 8.5.3 *-ρf-*.
- 8.5.4 *-vf-*.
- 8.6 Sammenfatning.

8. Konklusion.

Indeks.

Bibliografi.

For overskueligheds skyld angiver jeg mine referencer med forfatterens navn og værkets publikationsår, idet jeg henviser til bibliografien.

Jeg refererer til de meliske digtere efter det system, der findes i Page *Poetae Melici Graeci* (1962) og Davies *Poetarum melicorum Graecorum fragmenta. I* (1991). Med hensyn til Pindar og Bacchylides følger jeg Snells udgaver, med hensyn til Sappho og Alkaios, Voigts udgave.

Indskrifterne betegnes med de numre, de har i *Inscriptiones Graecae*. De lakoniske indskrifter findes i bind 5, fascikel 1 (IG V¹). De senere tilkomne indskrifter er for de flestes vedkommende publiceret løbende i *Supplementum epigraphicum Graecum* (SEG), men der er et hul mellem de to samlinger. Disse indskrifter vil jeg betegne med den forfatters navn, der er min primære kilde.

Jeg angiver ofte de citerede vers' metrum forkortet til højre for selve verset, idet jeg anvender de gængse forkortelser for de enkelte kola og metra (*da* = daktyl, *hem* = hemiepes, *an* = anapæst, *ia* = iambe, *tr* = trokæ, *lec* = lekytion, *cret* = kretikus, *enh* = enhoplion, *hip* = hipponakteer, *ion* = ionisk metrum, *reiz* = reizianer, _A = katalektisk).

1: Indledning.

1.1

1.1.1

Hovedværket, når det gælder den alkmaniske dialekt, er Page *The Partheneion*. Hans beskrivelse er imidlertid gjort på et tidspunkt, hvor den eneste alkman-papyrus, man var i besiddelse af, var louvrepapyrusen, og han måtte derfor sammenligne den med de omtrent 150 brudstykker, der er samlet fra litteraturen (hvorav mere end 1/3 er enkeltgloser eller parafraser; 70 fragmenter er på ét vers eller mindre, 18 halvandet eller to vers og kun 13 længere).

1.1.2

I løbet af det årti, der gik mellem *The Partheneion* og *Poetae melici Graeci*, offentliggjordes tre nye "book-texts": P. Oxy. 2387 [3], P. Oxy. 2388 [4], P. Oxy. 2394 [162] og fire papyri med hypomnemata til Alkman: P. Oxy. 2389 [1 ΣA, 7, 8, 9, 11, 13(a)], P. Oxy. 2390 [5], P. Oxy. 2391 [6] og P. Oxy. 2506 [10], endvidere et fragment af et alkmanleksikon: P. Oxy. 2393 [12].

Og siden er der kommet fire papyri til veje, der rummer alkmandigte: P. Oxy. 2801 [S 3], P. Oxy. 3209 [4(a)], P. Oxy. 3213 [S 5(b)] (hvorav en del viste sig at være identisk med den allerede kendte P. Oxy. 2443) og P. Med. inv. 72.10 [93] og ét hypomnema: P. Oxy. 3210 [S 5(a)].

Da tekstudgaver, det være sig i papyri eller codices, som regel er mindre korrupt overleverede end citater (ikke mindst fordi avskrivelserne i hine var mere fortrolige med forfatterens sprog og med metrum)¹, er grundlaget for at bedømme Alkmans sprog *a priori* ganske forskelligt, om man har 100 eller 300 vers (av læsværdig længde). Alene derfor er der grund til at prøve Pages konklusioner.

1.1.3

Page mener at vise, at Alkmans sprog "*was preponderantly Laconian, the vernacular of the people among whom he lived and for whom he composed his poetry*"². Én af hovedsøjlerne i hans argumentation er digammaet, der optager syv av de fem og tres sider, han helliger dialekten. Han slutter av sit materiale, at det *antevokaliske* digamma hos Alkman overalt har metrisk virkning, ligesom det overalt er skrevet i de epikoriske indskrifter, og at det *intervokaliske* digamma både hos Alkman og i de epikoriske indskrifter nogle gange er bevaret, andre gange faldet bort.³

Jeg vil i dette speciale undersøge, i hvor høj grad Alkman var afhængig av den lakoniske dialekt, og jeg vil fokusere på digammaet.

1.2

1.2.1

Jeg vil derfor underkaste indskriftmaterialet en gennemgående nybehandling, da enhver forståelse av Alkmans troskab over for det lakoniske digamma kræver, at man kender det lakoniske digamma. Undersøgelserne av digammaet i indskrifterne har trods problemets hundredårige bevågenhed ikke været andet end opremsninger av positive og negative belæg uden refleksioner over, *hvor* digammaet er til stede eller ikke er det i de enkelte dialekter, og *hvorfor* det har denne distribution.⁴ Det er et problem, der i denne sammenhæng vedkommer det intervokaliske

¹ Page (1951), p. 103.

² Page (1951), p. 153.

³ Page (1951), p. 109. Dette synspunkt overtages av Risch (1954), pp. 27-8 og Hiersche (1970), pp. 128-9.

⁴ Sådanne lister findes hos Tudeer (1879), Müllensiefen (1882), Thumb (1898), Bechtel (1923), Arena (1971).

digamma, der jo undertiden er bevaret, undertiden ikke, og jeg vil forsøge at råde bod på denne mangel.

1.2.2

Da den lakoniske dialekt naturligvis kun kendes fra skriftlige vidnesbyrd, må jeg tage udgangspunkt i selve skriften og holde det digamma for bevaret, der skrives, det for tabt, der ikke skrives. Der er en umiddelbar fare i den begrænsning, for det er bekendt fra andre skriftsprog, at lyd, der ikke udtales, undertiden skrives, ligesom det sker, at lyd ikke skrives, selv om de udtales.

Til det kan jeg sige, at jeg er interesseret i digammaet fra en fonologisk, ikke en fonetisk synsvinkel (selv om jeg kan bruge fonetisk begrundede forklaringer), d.v.s. det vigtige er den skrivendes *opfattelse* av ordet, ikke så meget hvordan han rent faktisk sagde det. Og i en kultur som den lakoniske i arkaisk og klassisk tid, hvor der ikke fandtes nogen større skreven litteratur¹, vil skriftbilledet give et forholdsvis pålideligt billede av ordets fonologi på det aktuelle tidspunkt.

1.2.3

I det fjerde århundrede bliver den ionisk- og attisksprogede bogkultur så udbredt, at man begynder at overtage helt eller delvis en attisk-ionisk ortografi (uden at man nødvendigvis har tilnærmet sin udtale dertil), ligesom man overtager det ioniske alfabet. Min undersøgelse vil derfor naturligt koncentrere sig om de indskrifter, der er skrevet, før den lakoniske dialekt opløstes i den fremmede ortografi, idet jeg selvfølgelig vil forholde mig til de positive tilkendegivelser av et digamma i den senere fase; de negative vidnesbyrd har derimod ingen værdi i denne periode, for de kan lige så godt være udtryk for en κοινή.²

Den lakoniske dialekts ordforråd vakte tidlig grammatikernes interesse. Aristophanes fra Byzans skal således have skrevet en Γλῶσσαι Λακωνικάί. Det er ikke umuligt, at flere av de lakoniske gloser hos de byzantinske leksikografer stammer herfra. De er en lige så god kilde til det arkaiske digamma som indskrifterne: Det er ikke tænkeligt, at en lakoner i hellenistisk tid og kejsertiden har bevaret et digamma, der var tabt i arkaisk tid. For så vidt er det en irreversibel udvikling (medmindre man havde haft en førarkaisk litteratur, der kunne kontaminere det sene sprog).

1.3

1.3.1

Alkmans digte er som sagt overleveret dels i ægyptiske papyri, dels som citater hos kejsertidens forfattere. Der har efter alt at dømme eksisteret en alexandrinsk udgave av Alkman, og spørgsmålet er, i hvor høj grad denne udgave har lignet det, Alkman digtede i slutningen av det syvende århundrede. Der er visse ting, som ikke kan have eksisteret i en skreven lakonisk tekst fra arkaisk tid (c for θ, cδ for ζ, skellet mellem ε, o og η, ω), men vi ved faktisk ikke, om Alkmans digte

¹ Ikke at spartiaterne var så skriftfjendske, som visse antikke forfattere påstod [Isokr. *Panath.* 209, Plut. *Lyc.* 13, 1-3, *Mor.* 237^a]. Vi har referencer til lister over vindere i Karneia [Hellanikos FGrHist 4, 85] og offentlig ophængte traktater med andre stater [Thuk. V 18, 10, V 23, 5] (vi har fundet én traktat med aitolerne). Og de var yderst interesserede i poesi [Platon *Leges* 680^{c-d}]. Men der opstår først en græsk prosalitteratur i det 5. årh., og spartanerne har sikkert været lidt senere end athenenserne til at antage denne litteratur. Boring (1979) behandler spartanernes forhold til det skrevne ord.

² Tudeer (1879), p. 3.

nogensinde blev skrevet ned i Lakonien¹, og hvis de blev, om det så var lakoniske papyri, der lå til grund for den alexandrinske udgave, eller vi skal tænke os, at denne udgave funderer sig på papyri fra andre dele av den græske verden.

Vi ved heller ikke, om og i hvor høj grad alexandrinerne ændrede alkman-teksten, blot at der var filologer, der kommenterede den. I skolierne og kommentaren til Partheneion nævnes bl. a. *Aristophanes fra Byzans*, *Aristarch fra Samothrake* og *Sosibios fra Lakedaimon* (han skrev tre bøger Περὶ Ἀλκμᾶνος [FrGrHist 595 F 6]). Men om de har indvirket aktivt på tekstens udseende, er ikke klart. I disse kommentarer og i alle de andre kommentarer til Alkman er det indholdet, ikke formen, der diskuteres.

1.3.2

Det er det, der gør digammaet vigtigt i enhver diskussion av det alkmaniske sprogs genuinitet. Uanset hvordan teksten skrives, vil metrikken vise, om digammaet respekteres eller ej. Tekstkorruptionen kan selvfølgelig være så omfattende, at hiater og positioner, der er sporene efter et digamma, tilsidesættes, men jeg er nødt til at tage udgangspunkt i teksten, som den er overleveret, og kan først bagefter vurdere, om det er sandsynligt eller usandsynligt, at de modstridende eksempler kan skyldes overleveringen. Det er et spørgsmål om skøn (og ædruelighed). Men digammaet er en fortrinlig kilde, fordi de antikke grammatikere ikke forstod dets væsen til fulde og ikke synes at have konjiceret det ind eller bort, men har accepteret den dem overleverede tekst i så henseende.

1.3.3

I oldtiden var der uenighed om Alkmans herkomst: Lakonerne mente, at han var fra Sparta, med andre ikke kunne tro, at Sparta kunn fostre en digter, og anførte Sardes som hans fødeby. Alene den kendsgerning, at man i antikken kunne være uenig om hans oprindelse, viser, at det ikke har været entydigt ud fra hans digte.

Man har fundet en papyruskommentar, der diskuterer hans oprindelse [P. Oxy. 2389, fr. 9 col. I = 13(a)]. Kommentatoren polemiserer imod Aristoteles, der angiveligt mener, at Alkman var fra Sardes, idet han forledes av et alkmansted. Vi har disse vers citeret hos adskillige forfattere [16], og ud fra de bevarede dele er det ikke klart, hvem det er, der omtales som sarder; hvis der havde været vers, hvor Alkman utvetydigt sagde, at han var fra Sardes, ville man helt sikkert have anført disse.²

¹ Alkman blev sunget i Sparta gennem hele oldtiden [Athen. 678^{b-c}, Plut. *Lyc.* 28], og spartanerne hægede om de gamle sanges ordlyd [Athen. 632^f - 633^a], men om det skete mundtligt eller skriftligt, er uvist.

² cf. Davison (1968), pp. 173-5.

2: Digammaets historie.

2.1

Før jeg går i gang med den egentlige undersøgelse, finder jeg det på sin plads at give et indblik i nogle av de betragtninger, man har gjort sig om digammaets natur og tilstand siden oldtiden.

2.1.1

Dionysios Thrax' lille *Ars grammatica*¹ blev grundbog i byzantinsk tid, og avfødte en mængde kommentarer. I disse er der en tradition for, at digammaet slet ikke er et bogstav. Tegnet diskuteres hos Melampus [p. 34 Hilgard], i skolierne til vaticanhåndskriftet [pp. 186-7 Hilgard] og i et ekscerpt i *Anecdota Oxoniensia* [IV pp. 222-3 Cramer]. De to sidste kilder må bygge på én og samme kommentar, for i lange træk følger de hinanden verbatim.

Den overraskende påstand bygger på disse argumenter:

- 1) Ethvert bogstav har et navn, der begynder med bogstavet selv (ἄλφα, βῆτα & c.), men digammaet begynder ikke med *Ϝ* (de glemmer åbenbart *Ϝαῦ*).
- 2) Ethvert bogstav findes i alle dialekterne, men digammaet findes "παρὰ μόνοις τοῖς Βοιωτοῖς καὶ τοῖς Λάκωσι καὶ Αἰολεῦσιν".
- 3) Ethvert bogstav er enten en vokal (φωνῆεν) eller en konsonant (σύμφωνον).
 - En konsonant kan stå sammen med en anden konsonant (σύλληψις) eller adskilt (διάτασις), men digammaet kan kun stå sammen med vokaler (Ϝουλαμός).
 - En vokal har enten spiritus asper (τὸ δακύνεσθαι) eller spiritus lenis (τὸ φιλοῦσθαι), men digammaet har aldrig asper, kun lenis.
 - Og de vokaler, der kan være første del av en diftong (τὰ προτακτικά, således α, ε, ο), kan aldrig være anden del (ποτασσόμενα), så digammaet kan ikke være en vokal i *Ϝάναξ* og *Ϝελένη*. Og det ville være umuligt at have tre vokaler i én stavelse (der er en lakune, men et eksempel kunne være *Ϝεῖδος*).
- 4) Ethvert bogstav er samtidig tegn for et tal (α' "ét", β' "to" & c.), men digammaet betegner ikke noget tal (stigma havde overtaget digammaets plads i talrækken).

Hermed søger man at imødekomme dem, der vil udvide den kanoniske bogstav-række. Vildfarelsen skyldes dels en manglende skelnen imellem bogstav og lyd, dels forestillingen om, at de definitioner, der opstilles for bogstaverne i κοινή, har universel gyldighed, men også digammaets dobbeltartede fonetik bidrager dertil.

2.1.2

Man identificerer gerne vokaler og stavelsesdannende lyd, men disse to egenskaber er ikke nødvendigvis sammenfaldende.² I flere germanske sprog (og også i det indoeuropæiske "ursprog") kan nasaler og likvider danne stavelse (f.eks. tysk *ritten* ['rɪtn], engelsk *bottle* ['bɒtl], dansk *mellem* [mɛl'm]). Endnu hyppigere er de vokaler, der ikke danner stavelse (typisk *w, j*). I stedet for at tale om "vokaliske konsonanter" og "halvvokaler" vil jeg derfor anvende ordene syllabisk og asyllabisk om både konsonanter og vokaler.

Forskellen mellem konsonanter og vokaler beror altså ikke på deres syllabicitet, men på deres *sonoritet*. Sonoritet er en lyds styrke. Jo større resonansrum lyden dannes i, og jo mere energi stemmebåndet lægger i dens tilblivelse, desto mere

¹ Benedetto (1990) argumenterer for, at denne *Ars grammatica* ikke er av Dionysios Thrax.

² Sievers (1901), pp. 38-43, Jespersen (1899), pp. 527-8.

sonor bliver den. De ustemte klusiler (*p, t, k*) er således mindst sonore og vokalen *a* mest sonor. Jo mere sonorisk en lyd er, desto oftere vil den anvendes syllabisk, men de to egenskaber er kun absolut sammenfaldende i spektrets ekstremer. Den måde at skelne vokalerne på er gængs i moderne fonetik¹, men formuleres faktisk allerede av Aristoteles.²

2.1.3

Der eksisterer ikke asyllabiske vokaler i attisk-ionisk og κοινή, og det er årsagen til, at man på græsk grund ikke har forstået, hvad digammaet var for en lyd, men latin har både asyllabisk *i* og *u*. De romerske grammatikere sammenlignede derfor deres *u* consonans med det "æoliske" digamma, *vau* (de havde jo et særligt forhold til det æoliske område, hvorfra sagnet ville vide, at de var udvandret).

Traditionen kan spores hos Varro og kendes hos Quintilian³, men den udførligste gennemgang finder vi hos Priscian, der virkede i Konstantinopel omkr. 500 e. v. t. Han skriver på latin, men holder sig tæt til sine græske forbilleder, især Apollonios Dyskolos og Herodian. Han anfører eksplicit Astyages som sin hjemmelsmand, når det gælder digammaet, men vi ved ikke meget om denne grammatiker, end ikke hvornår han virkede. Priscian opregner de funktioner digammaet kan have i metrum⁴:

- 1) *Pro consonante simplici*. [ad. 1011(a)] ψόμενος φελέναν ἐλικώπιδα.
- 2) *Pro duplici consonante*. [ad. 1011(b)] Νέστορι δὲ φῶ παιδός. Priscian sammenligner med den latinske 3. og 4. konjugation, hvor stammens *i* i perfektum er langt, når *u* følger efter, kort, når det står alene⁵.
- 3) *Pro vocale correpta*. Alkman [121] καὶ χεῖμα πῦρ τε δάφιον. Han sammenligner med Horats [*Epod.* 13, 2] *Nivesque deducunt Jovem, nunc mare, nunc siluæ*.
- 4) *Pro nihilo*. [ad. 1045] ἀμὲς δὲ φειρήναν· τότε γὰρ θέτο Μῶσα λίγεια. Han sammenligner med Terents [*Andria* I 39] *Sine invidia laudem invenias et amicós pares*.
- 5) *Hiatus causa*. Epigram på trefod, han har set i Byzans: Δημοφάφων Λαφοκοφών og atter Alkman [121] καὶ χεῖμα πῦρ τε δάφιον.

Kun ét av versene tilskrives Alkman eksplicit, men også flere av de andre har man villet tildele ham. Jeg vil berøre dem, hvor det er relevant.

2.1.4

I sin behandling av det possessive pronomen ὅς siger Apollonios Dyskolos, at æolerne sætter *φ* foran dette pronomen i alle kasus og køn: Sappho [164] τὸν φὸν παῖδα κάλει og Alkman, συνεχῶς αἰολίζων, [103] τὰ φὰ κήδεα. Det samme gør bœoterne: Korinna [660] πῆδα φὸν θέλωσα φίλης ἀγκάλης' ἔλεσθη.⁶ Vi kan se, at

¹ Devine g Stephens (1994), pp. 22-4.

² [*Poet.* 1456^b 27] ταύτης (ο: gruppen av στοιχεῖα) δὲ μέρη τ τε φωνῆεν καὶ τὸ ἡμίφωνον καὶ ἄφωνον. ἔστιν δὲ ταῦτα φωνῆεν μὲν τὸ ἄνευ προσβουλής ἔχον φωνῆν ἀκουστικήν, ἡμίφωνον δὲ τὸ μετὰ προσβουλής ἔχον φωνῆν ἀκουστικήν, οἷον τὸ σ καὶ τὸ ρ, ἄφωνον δὲ τὸ μετὰ προσβουλής καθ' α τὸ μὲν οὐδεμίαν ἔχον φωνῆν, μετὰ δὲ τῶν ἐχόντων πινὰ φωνῆν γινόμενον ἀκουστόν, οἷον τὸ γ καὶ τὸ δ. Hos Aristoteles er ἡμίφωνα altså spiranter og likvider, ikke "halvvokaler".

³ *Inst. orat.* I 4, 7; I 7, 27; XII 10, 29-30.

⁴ *Inst.* I 18-23 = pp. 15-18 Keil.

⁵ Det er to modsatte fænomener: det græske *φ* forlænger en vokal, der av naturen er kort, det latinske *u* bevarer vokalens naturlige længde (hvorimod en lang vokal ved dets fravær ville korriperes).

⁶ 136^b = I p. 107, 11 sq. Schneider-Uhlig.

der er en ensartet grammatisk tradition om digammaet. Det er de samme eksempler, de citerer: *φάναξ, φελένα, φός*. Der er også enighed om bogstavets udtale, idet den beskrives som identisk med diftongen *ou*¹, d.v.s. [u], eller det latinske *u* consonans.

2.1.5

Astyages og Apollonios Dyskolos betragter digammaet som et æolisk og bæotisk fænomen, som Alkman har del i, fordi han i det hele taget har et æolisk præg på sin dialekt. Kommentatorerne til Dionysios Thrax gør det også til et lakonisk særtræk. De antikke grammatikere var interesserede fortrinsvis i den litterære dialekt, så æolisk står for Sappho og Alkaios, bæotisk for Korinna og lakonisk for Alkman. At den lakoniske dialekt stadig havde digamma i det ikkelitterære sprog, i hvert fald i visse ord og navne, interesserer dem ikke (det hører under leksikograferne), og de kendte nok heller ikke til digamma i den samtidige lakoniske dialekt, for lyden blev i hellenistisk tid skrevet (og nok udtalt) β.²

2.1.6

Lydlovene er en abstraktion, som ingen kendte før sidste århundrede. Når en græker i én dialekt fandt f.eks. *ἄφελιος*, i en anden *ἄλιος*, opfattede han det ikke som henholdsvis udgangspunktet og endepunktet i en udvikling, det ene som en arkaisme, det andet som en innovation. Selve evolutionsbegrebet, at noget går fra ét εἶδος til et andet, var grækeren fremmed eller i det mindste uantageligt, selv om man selvfølgelig ikke kunne undgå at se, at yngre sprogrtrin havde en andet udseende end et ældre, men så var der snarere tale om mere eller mindre vellykkede reproduktioner av ét og samme εἶδος (idet variationen lå i *la parole*, ikke i *la langue*).

2.2

2.2.1

De antikke grammatikere nævner ikke det homeriske digamma med et ord, og det var som bekendt Bentley, der som den første tilskrev hiaten i de homeriske digte dets virkning. Han drog blot den enkle slutning, at hvis digammaet, som Priscian argumenterer, kan øve hiat og position, må eksisterende hiater og positioner kunne tilskrives digammaet. En enkel slutning, ja, men det faldt åbenbart aldrig de gamle ind. De var jo skolet i det homeriske sprog, og hiaterne og stavelsesforlængelserne var en immanent del av dette sprog, som ikke fordrede nogen ydre forklaring (heri er vi tilbøjelige til at give dem ret).

2.2.2

Indtil det 19. århundrede var digammaet således primært et homerisk problem, og det var først med det voksende dialektmateriale (Grækenlands befrielse bragte tusinder av indskrifter til filologernes kundskab) og den gryende sprogsammenligning, at man så lyden i et videre perspektiv. Man indså, at digammaet var et fællesgræsk træk, som visse dialekter havde tabt.

Man begyndte derfor at indføre det hos de digtere, som man forventede, ville betjene sig av denne lyd. Mest hasarderet er i den henseende Paley, der indsætter digamma alle tænkelige og utænkelige steder i sin hesiodudgave. Clemm (1876) gik hårdt (men fortjent) til rette med digammatismen og gendriver ikke blot det

¹ Melampus/Diomedes [*in art. Dion. Thrac.*, p. 34 Hilgard], Dionysios fra Halikarnassos [I 20].

² Jeg har i hvert fald ikke set nogen antik angivelse av, at dette for dem fakultative beta havde noget med digammaet at gøre.

hesiodeiske og det lesbiske digamma, men også digammaet hos Alkman. Det alkmaniske digamma var især blevet indført av Ahrens (1868), men der herskede stor forvirring (eller rettere vilkårlighed) hos ham: læsemåder som *φαρήϊον* (for τ' Ἀρήϊον), *τὸ φαργύριον* (for τὸ τ' ἀργύριον), [*καὶ κασι]γνήταν φ' ἀγνὰν* (for]ἄν[α]ccαν ἦ τιν'), *ῶι φάδιον* (for ὦτ' ἄλιον), *ἄ φέθειρα* (for Κλησιχίρα), *νεα]ρὰ φάδηι ἀνθεμῖς* (for ἐρατὰ τ' Ἴανθεμῖς) i Partheneion taler deres tydelige sprog.

2.2.3

Solmsen forsvarede sindrigt det homeriske digamma, men hans argumentation har vist sig ikke at kunne holde (jeg vil komme ind herpå undervejs, fordi han inddrager Alkmans digamma i sin teori). Vi er i dag av den mening, at digammaet ikke udtaltes i den periode, hvor *Iliaden* og *Odysseen* voksede frem i deres kendte skikkelser, men at hiaterne og positionerne havde overlevet i de episke formler.

Det hesiodeiske digamma og digammaet hos det 6. og 5. århundredes korlyrikere har vist sig helt at være afhængigt av den homeriske autoritet. Tilbage står Alkman (og Korinna, men hun er i alle henseender atypisk). Spørgsmålet er derfor, om digammaet kan holde denne sidste bastion, eller Alkman er i overensstemmelse med andre græske digtere.

3: Ekskurs om den tematiske infinitiv på -εν.

3.1

Et problem, der har spillet en stor rolle i diskussionen av Alkmans sprog og den alexandrinske redaktion, er de tematiske infinitiver med kort vokal. Der er flere eksempler herpå i alkman-korpuset:

φαίνεν [1⁴³], αείδεν [14³], ἐcθίεν (cod. ἐcθειεν) [20⁴], καθαρίδδεν [41, cod. S]; γαμέν [1¹⁷], ἐπαινέν [1⁴³], μωμέcθαι [1⁴⁴], παυλέν [87(b)], cf. *Etym. magn.* τὸ γὰρ Λακωνικόν ἐcτιν αείδην ἢ αείδεν [= 171].

Men ingen av stederne står epsilonet i en metrisk sikret position; tværtimod kræver metrum en lang stavelse i φαίνεν· ἐμὲ δ' οὐτ' ἐπαινέν (*enh*) [1⁴³].

3.2

Hvor Bergk beholder håndskrifternes læsemåde, har de senere udgivere systematisk rettet til -ην, idet man opfatter det som en metagrammatisme. Page argumenterer, at de senere lakoniske indskrifter har -ην, og at ingen dialekt har både -ην og -εν¹. Man kan dog ikke slutte fra praksis i de epikoriske dialekter til de litterære sprog (ikke mindst hvis man søger at påvise, at en digters sprog i bund og grund er den epikoriske dialekt, som Page gør, for så ender det i en cirkelslutning).

3.3

Vi møder tematiske infinitiver med kort vokal hos andre arkaiske og klassiske digtere:

Hesiod *Op.* 611 ἀποδρέπεν, Theogn. 260 φεῦγεν, Bacch. 16¹⁸ θύεν, 17⁴¹ ἐρύκεν, 17⁷⁷ ἴcχεν, 19²⁵ φυλάccεν (metrisk sikret), Pindar *Ol.* I 3 γαρούεν, *Ol.* III 25 πορεύεν, *Pyth.* IV 56 ἄγαγεν, *Pyth.* IV 115 τράφεν, *Nem.* IX 18 μελίζεν²,

men ingen av disse er kontraktverber. Derfor inddrager Risch den kyreniske dialekt, hvor vi finder infinitiverne θύεν, ἀνελέν, τεκέν og εὔτυχέν, ciγέν, ὠνέcθαι. Nu kunne man tænke sig, at disse infinitiver var gamle dannelser, som kyrenæerne havde med sig fra Thera, der atter var koloniseret av Sparta. Det avviser Risch med henvisning til infinitiven πλέν < *πλέφεν, der viser, at kontraktverbernes -εν må være indført, efter at digammaet er faldet bort.

Han tænker sig altså, at de korte infinitiver er indført i alkman-teksten av de alexandrinske filologer, hvis nærmeste, ja eneste kendskab til dorisk var dialekten i Kyrene, en tilnærmelse, der kan have været befordret av andre ligheder mellem Alkmans sprog og den kyreniske dialekt: den korte akkusativ pluralis og participierne på -οιcα³. Denne tese har vundet almen udbredelse i håndbøgerne⁴.

3.4

Men infinitiven πλέν beviser ikke, at alle kontraktverber først fik kort infinitiv, efter at digammaet var faldet bort⁵; der kan lige så vel være tale om analogi (θύει : θύεν = ἐντυχεῖ : ἐντυχέν = πλεῖ : (*πληῖν >) πλέν). Og det er ikke sandsynligt, at oldtidens grammatikere ville betragte den kyreniske dialekt som sindbilledet på dorisk og rettesnoren for alkman-korpuset, dertil er avstanden mellem de to geo-

¹ Page (1951), p. 120.

² Schröder (1923), p. 39.

³ Risch (1954), pp. 32-3, 35-37.

⁴ Hiersche (1970), pp. 129-130, Palmer (1980), pp. 120-1.

⁵ Stracca (1987), p. 39 n. 6.

grafisk og kronologisk for stor¹. Apollonios Dyskolos [*pron.* 93, 15] kalder νοέν og δαμοφορέν doriske former, og han plejer kun at give dette generelle etnikon til de træk, der er almindelig i et flertal av de doriske dialekter².

Desuden ser det ud til, at man har fundet en metrisk sikret kort infinitiv av et kontraktverbum i en ny stesichorospapyrus [P. Oxy. 2618 = S 148 col. II: 8] φιάλου γαμὲν ἔκγονον.³ Xenophanes synes at imitere Alkman i et vers, der i håndskrifterne lyder [1¹³] χρῆ δὲ πρῶτον μὲν θεὸν μὲν εὐφρονος ἄνδρας. Hvis det er rigtigt, at Xenophanes hér alluderer til Alkman, er det et indicium på, at der allerede da var korte tematiske infinitiver hos Alkman⁴. Under alle omstændigheder er den korte infinitiv av kontraktverberne belagt epigrafisk i flere dorisktalende områder (Phokis, Argolis, Kreta, Kalymna og Kos)⁵.

3.5

Garzía-Ramón forklarer de korte infinitivers oprindelse på en måde, der kaster et klarere lys over problemet: Udgangspunktet for både den lange og den korte tematiske infinitiv er det indoeuropæiske suffiks *-sen (sansk. -sani, hitt. -šar, -šnaš), e. g. *seg^he-sen > urgræsk *hek^he-hen (cf. mykensk e-ke-e), der kontraheredes til ἔχειν / ἔχην. Men der indtrådte en sandhivariation, således at den lange form foran en vokal bevaredes, men foran en konsonant forkortedes i henhold til Osthoffs lov⁶. Den samme sandhivariation ville der altså også være ved kontraktverberne, e. g. (*φοικέεν >) οἰκῆν : οἰκέν, blot var tendensen til at generalisere den korte form svagere på grund av den paradigmatiske lange vokal: οἰκῆτε & c.⁷

3.6

Osthoffs lov frembragte en anden sandhivariation, der bliver metrisk relevant uden for Homer, herunder hos Alkman. Akkusativ pluralis lød i første og anden deklination -avc, -ovc; forbindelsen vc bevares kun i argivisk og kretisk, mens de andre dialekter har erstatningsforlængelse (i lesbisk møder man -aic, -oic). Der er ét metrisk sikret eksempel herpå hos Alkman, hvor et daktylisk tetrameter lyder [17⁵] ἠράσθη χλιαρὸν πεδὰ τὰς τροπιάς, men i vore papyri er det almindeligt, at første deklinations akkusativ pluralis markes kort med en bue. De korte akkusativer er hér blot i deres rette kontekst (ligesom de korte infinitiver hos Alkman, der ikke er metrisk relevante, netop er i den oprindelige kontekst).

3.7

Der er altså ingen sikre beviser på, at de alexandrinske filologer har ændret alkmaneteksten for at få den til at stemme overens med den doriske dialekt i Kyrene. Dette var en digression, men ikke uvæsentlig for det *generelle* spørgsmål om det alkmaniske sprogs genuinitet og dermed også for den *specielle* undersøgelse, jeg skal foretage inden for dette område.

¹ Cassio (1993), pp. 34-6.

² Casio (1993), p. 35 Han henviser til en undersøgelse, han har foretaget om Apollonios' brug av ordet "dorisk" og har foredraget ved en kongres i Madrid.

³ Stracca (1987), p. 39-40; det er sådan, Lobel (1967) og Page (1962) læser γαμὲν, men Barrett foretrækker γαμῆν, hvilket Davies (1991) optager (uden at angive kilden og alternativet).

⁴ Cassio (1993), p. 27.

⁵ Stracca (1987), p. 41-7.

⁶ García-Ramón (1977), pp. 191-5. Han refererer, p. 206, til en kretensisk indskrift [Kadmos 9, 124, Lyttos-Aphrati, ca. 500 f.v.t.], der synes at have den veksle.

⁷ García-Ramón (1977), pp. 201-3. Det mykenske sprog sætter i øvrigt blot -(h)en, ikke -e-(h)en, på kontraktverbernes infinitiver: te-re-ja-e = telejā-(h)en, cf. Ruijgh (1967), p. 92, García-Ramón (1977), p. 181-2.

4: Det antevokaliske digamma i den lakoniske dialekt.

4.1 Manglende digammaer.

Tudeer bemærker: *Singula exempla si paulo accuratius consideramus, in titulis antiquae scripturae ne unum quidem vocem reperimus, quae digamma ex initio suo amiserit.*¹

Jeg kan da også kun nævne én indskrift i det epikoriske alfabet, hvor et oprindeligt forlydende digamma virkelig ikke skrives sådan:

4.1.1

SEG XI 666, teglsten, 6. årh.

-- ερ μτοξ[- - | c]αφοσειε ηοικατ --

Woodward oversætter den læselige linie "*salvum me domum reportet*". Ikke blot er der så τ for δ, men digammaet er også erstattet av aspirationen. Jeg er imidlertid mest tilbøjelig til at tro, at der er tale om en forskrivelse (i arkaisk tid lignede de to tegn hinanden mere, så det er muligt, at en mindre øvet skriver kunne ombytte dem). Det er i hvert fald ikke sandsynligt, at Ϝ ville forsvinde foran o i forlyd, før det skete i indlyd. Endelig møder vi i en indskrift fra kejsertiden tilnavnet Βοικετα, der er avledt av dette ord.

4.1.2

En anden sag er εικονα i disse vers, der er skrevet på basis av en statue opstillet i Olympia omkr. 390 f.v.t.:

IG V ¹ 1564a	Σπαρτας μεν [βασιληας εμοι] πατερες και αδελφοι,	6da
	α[ρματι δ' ωκυπόδων ἵππων] νικωσα Κυνικα	6da
	εικονα τανδ' εστασε, μον[αν] δ' εμε φαμι γυναικων	6da
	Ελλαδος εκ πασας το[ν]δε λαβεν στεφανων	2hem

Digtet er optaget i Anthologia Palatina [XIII 16], hvorfra jeg har suppleringerne. Indskriften er i det ionisk alfabet. Det indeholder ingen provincialismer (c bevares i νικωσα, πασας og εστασε), men tværtimod en epicisme (βασιληας). Det eneste lakoniske, ja det eneste doriske ved indskriften er det lange alpha.

εικόν er avledt på roden i ἔοικα. Digammaet skrives i kyprisk [Masson 276] *ve-i-ko-na*. Udeladelsen av Ϝ- i εικονα er ikke lakonisk, men et tegn på, at den lokale dialekt blev undertrykket i tekster, der havde fællesgræske ambitioner, en tendens, der førte til dannelsen av κοινή.

4.1.3

På grund av imperfektet ἐώρων, der forudsætter et *ἦϜόραον, har man ment, at der var digamma i ὄρῶν. Man har sammenstillet det kypriske *tu-ra-vo-ro-se* = θυράφορος og videre *uor- i det danske adjektiv *var*. Der er imidlertid flere ting at indvende:

- 1) Ud over i denne kypriske sammensætning er digammaet ikke belagt epigrafisk i nogen dialekt (tværtimod har IG V¹ 255 (Sparta, 4. årh.) **ηορην** og **Ϝωρθεια** side om side).
- 2) Digammaet lader sig ikke spore i de episke formler.
- 3) I mykensk møder man participiet *o-ro-me-no* [PY Ae 134].
- 4) Aspirationen vil normalt gå tilbage til en sibilant (i ordets begyndelse eller i dets indre).

¹ Tudeer (1891), p. 19:

Derfor opstiller Lejeune tre rødder, der er faldet sammen i græsk: *uer-, *suer-, *ser-: ὀρᾶν forudsætter *suer- eller *ser-, tu-ra-vo-ro-se *suer- eller *uer- og o-ro-me-no og det episke ὀρονται *ser-.¹

I Alkmans Partheneion har vi dette vers:

1⁵⁰ ἦ οὐχ ὀρῆις; ὁ μὲν κέλησ lec

Risch kalder det en virkelig undtagelse fra hans generelle konklusion, at man kan sætte et forlydende digamma ind overalt, hvor det ventes hos Alkman (men henviser til ἠορῆν)². Det er ikke rigtigt, for hvis der havde været digamma i roden, kunne man lige så vel læse *οὐ φορῆις; det ville være banalt, hvis overleveringen havde skrevet et chi ind i et oprindeligt *οὐ ὀρῆις.

4.1.4

ἔφοροι betegner i Lakedaimon det femmandskollegium, der i løbet av arkaisk tid tager mere og mere av de to kongers magt. Det er uvist, hvad deres oprindelse er, men betegnelsen må være sammensat av præverbiet ἐπί og ὀρᾶν.³ Selv i de dialekter, hvor digammaet er bevaret i forlyd, men er faldet bort i indlyd, er det sædvanligvis også bevaret efter et præverbium⁴, idet både præverbier og præpositioner i denne henseende regnes for selvstændige ord. ἔφορος er altså mere en støtte for, at der ikke altid var digamma i ὀρᾶν end for, at digammaet undertiden var faldet bort i lakonisk.

4.2 Bevarede digammaer.

Der er altså ingen sikre eksempler på digammaets bortfald i de epikoriske indskrifter. Derimod er der adskillige eksempler på dets bevarelse.

4.2.1

IG V¹ 1 er et katalog over stater, der engang under den peloponnesiske krig ydede lakedaimonierne økonomisk bistand, og over, hvor meget de gav. Størstedelen av citatet kender vi i en avskrift, som Fourmont foretog under en rejse på Peloponnes i det 18. århundrede.

Vi har digamma i disse to talord:

Ϝ[ι]κατι. Ligeledes βεῖκατι hos Hesych. < *uīh₁-k'mti(h₁), lat. *vīginti*, skr. *vimsatī*-⁵.

Ϝεξε[κοντα] = ἐξήκοντα. Digammaet er bevidnet i andre doriske dialekter, herunder i den lakoniske koloni Herakleia. De indoeuropæiske sprog er delt imellem *sek's (lat. *sex*, dansk *seks*, skr. *ṣát*) og *suek's (arm. *vec*, walisisk *chwech*, avestisk *xšvaš*).

På en stenstump fra Orthiahelligdommen [SEG XI 752(a)] står:]παραφε . [Woodward foreslår, at παρα er en forskrivelse for παρα, mens Jeffery læser:]παρα **Ϝεξ**⁶.

4.2.2

IG V¹ 1562. En trefod opstillet i Olympia, 490 f.v.t.

[δεξ]ο Ϝαν[α]ξ Κρον[ι]δα [Ζ]ευ Ολυμπιε καλον αγαλμα
ηιλεϜο[ι θυ]μοι τοι Λακεδαιμονιο[ις]

¹ Lejeune (1972), p. 175 n. 3, Ruijgh (1967), pp. 373-4.

² Risch (1954), p. 28. Ligeledes Solmsen (1901), p. 145.

³ Både Tudeer (1879), p. 17 og Müllensiefen (1882), p. 46) regner det blandt de ord, hvor Ϝ er faldet bort.

⁴ Buck *Greek Dialects*, 1910, § 53 a.

⁵ De østgræske dialekter har protetisk vokal i dette ord, de vestgræske ikke, cf. Beekes (1969), pp.60-62, hvor han gendriver Chantraine (1948), pp. 128, 182, 260.

⁶ Jeffery (1961), p. 194 n. 5.

Pausanias [V 24, 3] citerer epigrammet, men uden digamma; håndskrifterne lader det begynde δέξω ἄναξ for at imødekomme hiaten.

IG V¹ 215 (525-500 f.v.t.). Der står blot navnet **φανᾶξιβιος**, en sammensætning av ἄνάσσειν og βίος. Fra hellenistisk tid stammer navnet **Βαναξεύς** [SEG XXIV].

4.2.3

IG V¹ 722 kendes kun i Fourmonts avskrift (18. århundrede), der er ganske korrupt. Kun enkelte ord kan man umiddelbart skelne, og ingen av udgiverne har genskabt en forståelig tekst. Beattie (1951) har lavet et kohærent rekonstruktionsforsøg, der på én gang skaber en forståelig tekst og holder sig inden for det palæografisk mulige:

Ἰανίῳ μεδε το φεμο
 ενυφ]αῶαῶθῶ, π με πολ[λι-
 ανομ]οc εθεκε. με χεραυ. τιμ-
 αχεν] πεδ' οφας Αρκαλον
 μεδε π]ο[λ]εγ· [α]λλα καθαρον-
 τας το δο]μα ἰοc [πυ]ρροφῶροc κ[αι

Det er således en forskrift for, hvordan præsterne skal lade væve peplosen til en gudinde, sikkert Demeter. I den øverste linie står der ἌΝΤΟΥΕΔΕΡΟΕΕΥΟ; ypsilon har i den epikoriske skrift formen V, ikke Y, og det er derfor rimeligt at læse M for de to ypsila. Banalt er det at læse F for E.

φεμο (gen. av *φῆμος) kommer av ἐννῦναι; digammaet genfindes i to andre avledninger derav: kretisk φημα (gen. φημαc) og Hesych γέμματα· μάτια (den attiske form er en diminutiv av det ioniske εἶματα)¹.

4.2.4

IG V¹ 1134 fra Geronthrai. Der nævnes en række navne, herunder **φιων**; dette navn kan (ligesom det korinthiske navn φιον) være avledt av flere rødder, ἴον "viol", ἰς "kraft" eller ἰεθαι "ile"². I hellenistisk tid møder vi navnet **βιολαc** (IG V¹ 210), der, ligesom det korinthiske φιολαφοc, φιολα, hører til én av de tre rødder.

SEG XXXII 395 (nær Las og Gytheion) **φιοcτεφανοι** Ἀφροδιται (slutningen av et heksameter). ἰοcτέφανοc kendes som epiteton til Aphrodite fra Homer er avledt av ἴον.

4.2.5

IG V¹ 1316 (Thalamai, 6. årh.). Διοc Καβατα πεμποι φετει θυεν [α]λεθιον Γαιηυλο. Digammaet blev åbenbart stadig udtalt i dette ord i romersk tid, hvis hesychglossen γέτορ{ι}· ἔτοc er lakonisk. Rotacismen kendes både fra eleisk (klassisk tid) og lakonisk (2. årh. e.v.t.). Ordet er udbredt i de indoeuropæiske sprog: F.eks. gemmer der sig bag det danske *i fjor* et *per-uti³, gr. πέρυτι, skr. parút.

I en arkadisk indskrift [IG V² 159, Tegea, 5. årh.] står der φετεια; indskriften indeholder adskillige doriske træk (-κατιοι, ζοντι, κα), og man har derfor ment, den var lakonisk. En Xuthias har anbragt penge i et tempel i Tegea. Vi ved, at spartanere anbragte penge hos arkaderne for at undgå loven mod privat ejendom [Athen. VI 233].

Men dels på grund av hans og hans faders navne (Xuthias og Philachaios), dels og især fordi c bevares mellem vokaler (γενειοι, ηεβαcοντι) og ε foran vokaler (φετεια), har man foreslået, at det var en "achæisk" perioik. Der er dog ingen forskel på perioiker og

¹ Beattie (1951), p. 55.

² Kretschmer (1894), pp. 43-4.

³ *-ut-, nultrinnet til *uet-, har sat sig spor i den første stavelses vokalisme: jo (u-brydning).

spartiater i sproglig henseende, og den strenge ejendomsret gjaldt vist aldrig perioikerne. Endelig er alfabetet helt arkadisk, og sproget er nok fuld av doricismer, men der er også arkadiske former, som vi aldrig ville møde i en lakonisk tekst (τζετρα-, ει).¹

4.2.6

Bourguet III. Thukydid [I 132] fortæller, at Pausanias efter sejren over perserne rejste et monument over sin egen indsats, men at lakedaimonierne fjernede dette epigram og i stedet skrev de byers navne, som tog del i slaget. Det må være denne indskrift. Indskriften står at læse på en søjle, der førhen stod i Delphi og bar en guldtrifod, men siden flyttedes til Konstantinopel.

Der skrives digamma i begyndelsen av to navne: **φανακτοριες** og **φαλειοι**. Dialekten er et uspecifikt dorisk (ε lukkes ikke til ι i [ε]πολεμεον, og intervokalisk c bevares²).

Der er også digamma i eleernes navn i en lakonisk indskrift fra Olympia [SEG XI 1180a, 600-550]: Γοργος Λακεδαιμονιος προξενος **φαλειον**³.

4.2.7

SEG XI 652. En marmorstele, der er beskrevet på tre sider i slutningen av det 5. århundrede. Stenen er svær at læse, men på den ene side læses tre vers (βουτροφηδόν); til højre angiver jeg Peeks suppleringer (flere er nærmest exempli gratia)⁴:

→]λλασαθαναιαθυγα[[Πα]λλας Αθαναια θυγα[τερ Διος αγιοχοιο]	<i>6da</i>
←]ιειπολαμενον[[κοι νικον τοδ' εθεκα κα]ι ειε πολα Μενον[α]	<i>6da</i>
→]χανταφιδενε[[νικα]χαντα φιδεν ε[ιςετ' αεθλα παλας]	<i>2hem</i>

Det bekræftes også av grammatikerne, at lakonerne havde digamma i **φιδεν**: [Etym. Gud. p. 104] οὔτοι (ο Λάκωνες) γὰρ τὸ ἰδεῖν **βιδῆν** λέγουσιν.

4.2.8

Jeffery 65 (6. årh.). Αιγ[α]ιευς Θαυμις ανεθεκε **φεκαβολοι** Απελωνι. Skriften er lakonisk (Thaumis er så fra Aigaiai i Lakonien).⁵ Dette tilnavn til Apollon, der også kendes fra epos, ἐκηβόλος, er dannet enten til ἐκάς "fjern" (distributiv til refleksivet ὄς, ἔ, cf. ἀνδρακάς), eller til ἐκὼν "frivillig", ο: "den, der rammer, hvor han vil".⁶

4.3 εἰρήνη og φειρανα.

IG V¹ 1509. På en bronzeklokke fra det 5. årh. står der **φειρανα** Αθαναιαι ανεθεκε. Den dedicerendes navn har man identificeret med εἰρήνη, idet man har sammenholdt et vers, som Priscian citerer⁷:

ad. 1045 ἄμῃς δὲ φειρήναν· τόδε γὰρ θέτο Μῶσα λίγεια *6da*

¹ Cf. Buck (1910), pp. 226-7, Jeffery (1961), p.212.

² Bourguet (1927), p. 39. Han opregner andre træk, der skulle stride mod den arkaiske og klassiske lakoniske dialekt: Der skrives θ, ikke c, og ζ, ikke δ(δ), men de tidligste indskrifter, der bruger sigma, er fra det fjerde århundrede, efter indførelsen av det ioniske alfabet, og delta for zeta findes kun i IG V¹ 919.

³ Eleerne skriver også selv deres etnikon med digamma [Olympia V 2, 9, 14, SEG XV 241; SEG XII 371; beta i SEG XV 156], men indskriften er i det lakoniske alfabet, cf. Jeffery (1961), p. 190.

⁴ Peek (1976), pp. 80-81.

⁵ Jeffery (1961), p. 190 n. 5.

⁶ Frisk (1960), I p. 460.

⁷ Kretschmer (1916), pp. 332-3.

Han vil imidlertid med fragmentet demonstrere, at det græske digamma som det latinske konsonantiske *u* undertiden ikke har metrisk funktion. Der har dog aldrig været digamma i εἰρήνη, heller ikke i Lakonien, hvilket er blevet klart ved fundet av en traktat med aitolerne [SEG XXVI 461, 500-470]¹; i anden linie står nemlig: **ἡ-
ρᾶνα**. Digammaet er vel opstået ved en fejllæsning av et ἀμεε δε εἰρηναυ (scriptio plena), således at det første ε toges for et Ϝ.²

Det er netop av dette sted, teorien om det stumme digamma udsprang; derved kunne man bekvemt forklare både de positive og de negative vidnesbyrd i homer-korpuset. Det er dog ganske umetodisk.³

Bechtel mener, at kvindenavnet **ῥειρᾶνα** er avledt på en rod, der er belagt i de germanske sprog: oldnordisk *vírr* "spiral", oldengelsk *wīr* "spænde"⁴ (hvorav i øvrigt moderne engelsk *wire*; disse ord hører til **uih₁*- i latin *viēre*). Denne etymologi er da mulig, men lader sig ikke prøve: Enhver etymologi skal jo forholde sig både til formen og indholdet, så hvis et ord ikke har en kendt semantik (og det har et ellers ukendt navn ikke), er der heller intet grundlag for en etymologi.

4.4 Helena.

4.4.1

Et vigtigt problem er Helenas navn. Den grammatiske tradition nævner ofte dette ord som eksempel på digammaet⁵, og Priscian citerer endog et vers, hvor det har metrisk funktion, uden dog at give os digterens navn:

1011(a) ψόμενος ῥελέαν ἐλικώπιδα 4da

Ahrens mente, at verset var av Alkman, mens Bergk og Page er mere forsigtige og placerer fragmentet blandt deres adespota. Calame (1983), p. 207, skriver til citatet:

Non solum Aeolica, non Laconica dialecto formas⁶ cum Ϝ a Prisciano tribuuntur (cf. ῥόν ap. Sapph. fr. 164 V et Alc. fr. 358, 5 V), sed etiam forma ῥελένα nusquam invenitur: cf. Wilamowitz, Sappho und Simonides, Berlin 1913, p. 94 n. 2.

Til det første kan siges, at der hersker stor usikkerhed om, hvad æolisk egentlig vil mene, når det gælder digammaet (Wilamowitz søger netop på det anførte sted at stille spørgsmålstegn ved det særlig æoliske ved digammaet). Mere kritisabelt finder jeg imidlertid hans *nusquam*. Det er rigtigt, at den episke digtning, som den er os overleveret, ikke har spor efter et digamma i Ἐλένη, men i 1975 blev der på Menelaion fundet disse to indskrifter, som publiceredes året efter⁷:

SEG XXVI 457 675-650 Δειν[ε] τὰδ' ἀνεθεκε Χαρ[ι].] ῥελεναί Μενελαφο

¹ Det vil sige, den blev fundet allerede i 1965, men blev glemt i baggården til museet i Sparta (og det er ellers ikke stort), hvor den fik lov at ligge i ti år, før den blev genopdaget og offentliggjort.

² Wilamowitz (1913), p. 94 n. 1.

³ Solmsen (1901), p. 131.

⁴ Bechtel (1923²), p. 155.

⁵ Dion. Hal. [I 20], Tryph. [Περὶ παθῶν 11], Mar. Vict. [VI¹ p. 15, 6 Keil], sch. Dion Thr. [p. 187, 17 Hilgard], Servius [*in Donatum* p. 422 Keil].

⁶ *Sic!* At han lader en akkusativ være subjekt for en passiv er én ting, en ren lapsus, men ablativen er sær (vel sagtens avfødt av, at substantivets endelse er ens i de to kasus).

⁷ Catling og Cavanagh (1976), pp. 145-157. Det drejer sig om to genstande i bronze, henholdsvis en aryballos (den ældste lakoniske indskrift, vi har) og en kødkrog. Senere er en anden indskrift fundet på stedet [SEG XXVIII 407], der lyder Ϝε[, sandsynligvis også Helenas navn.

SEG XXVI 458 6. årh. ται **φελέναι**

Wilamowitz er i denne henseende uskyldig, for han kunne ikke vide, hvad den lakoniske jord ville bringe. Men Claude Calame burde have vidst bedre, da hans *Alcman* er udgivet i 1983, tilpas længe efter at indskrifterne blev fundet og offentliggjort.

4.4.2

Solmsen mente, at Helena oprindeligt var en lysgudinde og satte navnet sammen med ἑλάνη "fakkel" og Hesych βέλα· ἥλιος καὶ αὐγὴ πὸ Λακόνων (*suel- "brænde op" > tysk *schwelen*, dansk *sulte*)¹. På etruskisk hedder hun *Elina*, skønt de etruskiske låneord har dorisk sprogdragt (α, ikke η) og ellers bevarer digammaet, i hvert fald i forlyd (e. g. *Vilae* = korinthisk *φιλα(φο)ς*, lakonisk *Βιολας*). Derfor avviste Simone, at der var digamma i dette ords begyndelse, og greb tilbage til Pisanis etymologi: sanskrit *Saranyū*.²

De lakoniske indskrifter har imidlertid givet diskussionen en drejning, og Simone (1987) mener nu, at der har været to former av navnet, og at etruskisk har lånt den ene form. Skutsch (1987) tænker sig et sammenfald av to navne og to personer: **Suelenā* "den brændende" (Solmsens etymologi) og **Selenā* "den hurtige" (Pisanis etymologi); Helena har i følge ham med elmsilden at gøre. Elmsildens nutidige navn er egentlig "skt. Helenas ild", idet man har helgenkåret den hedenske guddom; allerede Alkaios 34 bringer dette meteorologiske fænomen i forbindelse med hendes brødre, Dioskurerne.

4.4.3

Hvis fragmentet er rigtig overleveret, må Priscian forstå "æolisk" bredere end Sappho og Alkaios, for det forlydende digamma har hos dem ingen virkning (når undtages pronomenet *ρός*), og der er da også elision de steder, hvor Helena nævnes hos lesbierne³. Lakonisk er den eneste dialekt, hvor digammaet er belagt epigrafisk i Helenas navn, og det er ikke umuligt, at det var den eneste dialekt, hvor digammaet udtaltes⁴. Men selv om digteren er lakoner, behøver det ikke nødvendigvis at være Alkman. Fragmentet kan være overleveret i alkman-korpuset, men det kan lige så vel være taget fra en dedikationsindskrift, hvilket kunne forklare anonymiteten⁵.

Wilamowitz kritiserer, at hvis digammaet i **φελέναι** er virkeligt, skulle der også skrives **φελικόπιδα**. Den indvending er ikke meget værd. Astyages, Priscians hjemmelsmand, har skrevet digammaet i det ord, hvor det havde en funktion, netop den funktion, eksemplet skal illustrere. Og skrev han digamma, hvor det intet betød, er det højst forståeligt, at det forsvandt med tiden.

¹ Solmsen (1901), pp. 195-6.

² Simone (1970), pp. 152-3.

³ Sappho 23 ⁵ ἔμμεναι] ξανθᾶ δ' Ἑλέναι c' ἔσκην, Alkaios 42 ¹⁵ ο δ' ἀπόλοντ' ἀμφ' Ἑλέναι Φρύγες τε og 283 ³ κἀλένας ἐν τήθ[ε]ν [έ]π[ι]ράαιε.

⁴ Det er forståeligt, at man har fortsat en epikorisk udtale av en lakonisk gudindes navn, selv om man optog elementer fra den homeriske Helena i den lokale kult. Om de andre doriske dialekters digammaløse form er en gammel alternativ form (< i.-e. *s-/*su-) eller skyldes ionisk indflydelse (de korinthiske vaser har ikke desto mindre *φεκαβα*), lader jeg stå hen.

⁵ Wilamowitz (1913), p. 94 n. 2.

4.5 Ortheia.

4.5.1

Den sidste gruppe indskrifter, der er interessant for os i denne sammenhæng, er dedikationerne fra Ortheiahelligdommen i Limnai. I klassisk tid er der altid digamma i gudindens navn, og vi møder former som $\rho\theta\alpha\alpha\iota$ [IG V¹ 1572], $\rho\theta\alpha\alpha\iota[\iota]$ [SEG II 67], $\rho\theta\alpha\alpha\iota$ [IG V¹ 252 a], $\rho\theta\epsilon\alpha\iota$ [IG V¹ 255], $\rho\theta\epsilon[\iota\alpha\iota]$ [IG V¹ 252], $\rho(\rho)\theta\epsilon\alpha\iota$ [SEG II 66], $\rho\theta\phi\alpha\alpha$ [IG V¹ 252 b]. Den store variation i bogstaveringen viser klart, at lakedaimonierne endnu ikke havde det strenge forhold til ordenes ortografi, som kendetegner folk, der er vokset op i en bogkultur¹. Men denne vilkårlighed kendetegner hele det arkaiske Grækenland.

I hellenistisk tid møder vi dels former uden digamma, f.eks. $\rho\theta\epsilon\alpha$ [IG V¹ 278, 296], $\rho\theta\alpha\alpha\iota$ [IG V¹ 1588] (der, ligeledes mod lakonisk praksis, har bevaret det indlydende sigma), dels former, hvor digammaet er erstattet med beta: $\beta\omega\rho\theta\epsilon\alpha$ [IG V¹ 292], $\beta\omega\rho\epsilon\epsilon\alpha$ [IG V¹ 307], $\beta\omega\rho\theta\epsilon\alpha\varsigma$ [IG V¹ 864, 865], $\beta\omega\rho\theta\epsilon\alpha\iota$ [IG V¹ 1573]. Endnu i det 2. årh. e.v.t. møder vi et digamma skrevet i denne gudindes navn, det yngste digamma på lakonisk grund: $\rho\theta\epsilon\alpha$ [IG V¹ 289].

4.5.2

Pindar kalder hende $\rho\theta\omega\alpha$ [Ol. III 30], og skolierne giver dertil etymologien $\delta\tau\iota\rho\theta\omega\iota\epsilon\iota\varsigma\omega\tau\eta\rho\iota\alpha\nu\eta\rho\theta\omega\iota\tau\omicron\upsilon\varsigma\gamma\epsilon\nu\nu\omega\mu\acute{\epsilon}\nu\omicron\upsilon\varsigma$. Woodward mente, at $\rho\theta\alpha\alpha\iota$ var den oprindelige form, og at $\rho\theta\alpha\alpha$ var opstået herav med det lakoniske svind av intervokalisk sigma. Men navnet skrives aldrig med aspirationen (et oprindeligt s skrives i de epikoriske indskrifter altid enten c eller h), og formen $\rho\theta\epsilon\alpha$ med en klar diftong kendes allerede i det 6. århundrede². Hun var vegetationsgudinde og $\kappa\omicron\upsilon\rho\omicron\tau\rho\acute{\omicron}\phi\omicron\varsigma$.

4.6 Øvrige kilder til der antevokaliske digamma.

4.6.1

Betegnende for en dialekt er ikke kun, hvordan de talende selv opfatter fonologien, men også hvad andre opfatter som særegent netop for dén dialekt. Derfor er komediens parodier en vigtig kilde til den klassiske lakoniske dialekt.

Aristophanes' *Lysistrate* indeholder adskillige partier, hvor der tales lakonisk. Digteren synes at give et forholdsvis præcist billede av denne dialekts tilstand i det 5. århundrede og observerer visse træk, som endnu ikke kommer til syne i indskrifterne (c for θ). Også digammaet avspejles et par gange:

I vers 156 læses i et flertal av håndskrifterne $\rho\alpha\rho\epsilon\upsilon\iota\delta\omega\nu$. Schulze læser $*\rho\alpha\rho\epsilon\upsilon\iota\delta\omega\nu$, assimileret av $*\rho\alpha\rho\epsilon\varsigma\iota\delta\omega\nu$ ³. Imidlertid er $*\rho\alpha\rho\epsilon\iota\omicron\rho\alpha\nu$ ellers ukendt, og $\rho\alpha\rho\omicron\alpha\nu$ ville passe glimrende i konteksten. Derfor konjicerer Bergk $\rho\alpha\rho\alpha\upsilon\iota\delta\omega\nu$ (cf. $\alpha\upsilon\epsilon\iota\rho\omicron\mu\acute{\epsilon}\nu\alpha\iota$ hos Alkman)⁴, hvilket overleveringshistorisk er enklere end van Leeuwens $\rho\alpha\rho\alpha\iota\delta\omega\nu$ ⁵.

I vers 988 står der i håndskrifterne $\rho\alpha\lambda\alpha\iota\delta\omicron\rho\gamma\alpha$ eller $\rho\alpha\lambda\epsilon\omicron\rho\gamma\alpha$. Man kan ikke læse $\rho\alpha\lambda\alpha\iota\omicron\rho\gamma\alpha$, for der er ikke rotacisme i de lakoniske indskrifter før på

¹ Tanken, at noget er stavet forkert, skønt muligt og forståeligt, er en fast del av vor virkelighed. Ofte er mit lille *av* blevet mødt av et "det må man ikke". $\omicron\upsilon\gamma\alpha\rho\phi\acute{\upsilon}\varsigma\epsilon\iota$, $\acute{\alpha}\lambda\lambda\grave{\alpha}\nu\omicron\mu\omega\iota$.

² Davison (1968), pp. 170-1.

³ Schulze (1892), p. 55 n. 2.

⁴ Wilamowitz (1927), pp. 178-9 (ligeledes Henderson og Sommerstein).

⁵ van Leeuwen (1903) p. 26, Bourguet (1927), p. 145. Hall (Oxford) og Coulon (Budé) har $\rho\alpha\rho\alpha\iota\delta\omega\nu$.

Hadrians tid¹. Wilamowitz forsvarer *παλαιός γα²*, mens van Leeuwen læser *φαλεός γα*. Adjektivet *ἡλεός* kendes fra Homer i betydningen "gal" og den passer glimrende hér. Denne læsning støttes av grammatikerne, e.g. Herodian, der stiller disse tre ord op ved siden av hverandre [II 909, 12]: *γαλεός, ἀλεός, παλεός*. Det ser ud til at være forskellige måder at skrive samme ord.³

Også Epilykos parodierer digammaet i et lakonisksproget replik [fr. 3, I p. 945 Edm.]: *καὶ δωμός τις μάλα ἄδύς*, hvor hiaten må have stødt de atheniensiske øren, hvis ikke ligefrem skuespillerne har forsøgt at efterligne det asyllabiske *u*, som det synes at være sket hos Aristophanes, hvis vi skal tro håndskrifterne.⁴

4.6.2

I det fjerde århundrede forsvinder digammaet (og den lakoniske dialekt) gradvis fra indskrifterne, men det holder sig i visse navne og særlakoniske ord, idet man skriver lyden som et beta. Det ældste eksempel er navnet *Βακτιας* [IG V¹ 707, 5. årh.], avledt på *ἄκτιν* (ligesom eubæisk *Ακτιης*, bæotisk *φακτιας*); digammaet i *ἄκτιν* kendes fra adskillige avledninger i indskrifterne og fra mykensk [PY Tn 316] *wa-tu*.

Bartoněk mener, at denne skrivemåde indicerer en strukturel forandring: Det oprindelig *b* er blevet en spirant og har dermed tilnærmet sig den asyllabiske vokal *w*; de to lyd falder sammen, og *w* kommer i undertal, hvorfor det er beta, der kommer til at betegne den sammenfaldne lyd⁵. Endnu vigtigere er det, skulle jeg mene, at digammaet ikke eksisterede i *κοινή*: skrivemåden er altså nok snarere et udtryk for, at den attisk-ioniske fonologi sejrede over den epikoriske fonologi.

Beta findes også i to andre klassiske indskrifter:

Βοιβε[α] i en indskrift fra Tainaron [IG V¹ 1229, ca. 400], der må være avledt på *φοῖνος* (cf. [Thespiiai, IG VII 1888] *φοινιας*)⁶.

IG V¹ 1317 (Thalamai) er fra det fjerde århundrede. Alfabetet er ionisk, men med *h*. Digammaet i **προβειπαθα** må regnes for antevokalisk snarere end intervokalisk, da ordgrænsen går imellem præverbiet og verbet. Det er da reglen i de dialekter, der har mistet digammaet i indlyd og egentlige komposita, men ikke i forlyd, at de bevarer dette, når der kommer et præverbium eller et augment foran, f.eks. kretisk *προφειπατο*, yngre *διαβειπαμενος*⁷.

Der er flere eksempler fra de hellenistiske indskrifter:

βιδυος, βιδειος, βιδυιος, som Boeckh identificerer med attisk *ἴδυος* (av participiet til *εἰ-δέναι*)⁸.

¹ Bourguet (1927), p. 120-1.

² Wilamowitz (1927), p. 178-9.

³ van Leeuwen (1903), p. 136; også Coulon, Henderson og Sommerstein læser *ἀλεός*, men skriver det uden digammaet. Cf. videre Bourguet (1927), p. 144-5.

⁴ Bourguet (1927), p. 148.

⁵ Bartoněk (1961), pp. 157-8; avhandlingen er på tjekkisk, men jeg henviser til det engelske resumé, der følger den tjekkiske argumentation nøje.

⁶ Bourguet p. 66.

⁷ cf. Buck (1910), § 53 a. Det er en konvention, at præpositionerne skrives adskilt fra sin styrelse, mens præverbierne skrives sammen med verberne, men en konvention, der dog har den rimelige årsag, at præverbierne i normal sprogbrug aldrig adskilles fra verbet, hvilket ikke er tilfældet med præpositionerne.

⁸ Boeckh ad CIG I 609.

Βανοξευς [SEG XXIV 281]. En kortform av et navn på ἀναξι-, d. v. s. verbet ἀνάσσειν, dannet til ἄναξι.

Βειδιππος Βειδιππου [IG V¹ 210]. Førsteleddet er vel roden *μιδ-* (ιδεῖν, εἶδος).

Βειτυλεων [IG V¹ 1294, Oitylos, 2. årh.]. Hos Homer [B 585] hedder byen Οἴτυλος¹, hvilket blev den almindelige form i κοινή. Hos Ptolemaios kaldes den dog Βίτυλα, og helt op til nutiden har den beholdt digammaet: Βίτουλο (men nu er, som så mange andre steder, det "klassiske" navn genoptaget).

Βοικετα [IG V¹ 497, 589, 608]. Epiteton til Apollon Karneios; av οἶκος, idet det var en husgud i seeren Krios' hjem før heraklidernes indtog².

Βαδημας [IG V¹ 1296, 3. - 2. årh.]. < *φαδημας, idet *h* (<) ikke længere skrives³, cf. korinthisk φηαδεμας.

4.6.3

Jeg har hos leksikograferne samlet disse gloser, der har et gammelt digamma repræsenteret ved det ene eller det andet tegn (listen er ikke komplet, og jeg har søgt at holde mig til de ord, der med sikkerhed er lakoniske):

βειέλοπες· μάντες, οἷς ἀναδοῦσι Λακεδαιμόνιοι τοὺς νικηφόρους [Hesych 456]. Etymologien er usikker. Solmsen avleder det av roden *φι-*, der også er i γίς· μάς, ἰτύς, ἰτέα (lat. *viēre*).⁴

βείκατι· εἶκοσι. Λάκωνες [Hesych 454].

βέλα· ἥλιος, καὶ αὐγή. πὸ Λακόνων [Hesych 476] og **βελάεται**· ἠλιώζεται [Hesych 486]. Rimeligvis det samme ord som det attiske εἶλη, av **suel-* "brænde (op)" (tysk *schwelen*, dansk *svelte*, *sulte*).

βήλημα· κώλυμα. φράγμα ἐν ποταμῶι. Λάκωνες [Hesych 555]. Av εἰλεῖν, hvis digamma erkendes bl. a. på de herakleiske tavler: εγφηληθιωντι "ἐξεληθῶσι".

βηρίχαλκον· τὸ μάρανθον. Λάκωνες [Hesych 575]. Ordet hører måske sammen med ἔαρ (skr. *vasantá-*).

οὔτοι (ο Λάκωνες) γὰρ τὸ ιδεῖν **βιδῆν** λέγουσιν [Etym. Gud. p. 104].

βίωρ· ἴσως. χεδόν. Λάκωνες [Hesych 645]. Arkadisk, kretisk og bæotisk *φισφος*.

4.6.4

I den tsakoniske dialekt er et forlydende digamma bevaret til vore dage i ét ord: **βάννε** = ἀρνίον. Sammenlign Hesych βαννεῖα· τὰ ἀρνεῖα, som Schulze mener, er lakonisk; fra Gortyn kendes formen *φαρην*, og ἀρήν kommer av et **urh₁en-*, som også er belagt i armensk *garn*, sanskrit *úrana-*.

Den tsakoniske dialekt er en problematisk kilde, men der er enighed om, at dialekten indeholder visse gammellakoniske træk. Det indrømmer selv Pernot, hvis behandling av emnet er den mest kritiske med hensyn til det lakoniske substrat i den tsakoniske dialekt⁵. Han accepterer βάννε som et sådant levn.

Generelt er digammaet dog forsvundet i tsakonisk ligesom i alle de andre nygræske dialekter, f. eks. εἰκόνα = εἰκών, ἔξε = ἔξ, ἴδιε = ἴδιος, οἶκο = οἶκος⁶. Så det

¹ Meister (1921), p. 198. Sammenlign episk Ἴλεός over for Οἰλεός hos Hesiod og Pindar.

² Paus. III 13, 3; Burkert (1977), p. 357.

³ Bourguet (1927), pp. 47-48.

⁴ Solmsen (1901), p. 255.

⁵ Pernot (1934), pp. 102-140.

⁶ Thumb (1898), p. 296.

er at fortælle billedet at sige om digammaet: "*la persistence est directement attestée du ve siècle av. J.-C. au XXe après*".¹

4.7 Sammenfatning.

Der kan altså ingen tvivl være om, at det antevokaliske digamma var intakt overalt i den klassiske lakoniske dialekt, og at det bevaredes oldtiden ud, i hvert fald i de dialektale ord, der i Lakonien iblandedes κοινή, dog sådan at det faldt sammen med den bilabiale spirant β som det spanske *b, v* (det i sig selv viser, at det klassiske digamma ikke var en svag lyd, en slags spiritus, men en virkelig lyd, der ville være, må man forvente, metrisk fuldt funktionsdygtig).

I denne henseende er den lakoniske dialekt ikke atypisk blandt de peloponnesiske og mellemgræske dialekter: Bøotisk skriver digamma ned til det 3. århundrede, og i klassisk tid er det fuldt bevaret i korinthisk, eleisk, argivisk og arkadisk; ligeledes er det bevaret i kretisk og kyprisk.

Med andre ord var det antevokaliske digamma bevaret i størstedelen af det græsktalende område endnu i klassisk tid. Men Ionien var sin uselvstændighed til trods det kulturelle centrum og Athen efter sejren mod perserne det politiske centrum. Sprogudvikling er på ingen måde demokratisk, men følger magten: er man ikke en del af eliten, kan man i det mindste tale, som var man. Hertil kom, at bystatens selvstændighed mindskedes: en fællesgræsk kultur føder et fællesgræsk sprog. Der opstod flere fællessprog, attisk, dorisk og nordvestgræsk κοινά², og fælles for disse er, at de undgår provincialismer som digammaet.

De lokale dialekter levede sandsynligvis videre i ét eller andet omfang, stadig mere opblandet med κοινή. Især Lakonien synes at have holdt fast på adskillige dialektale træk, herunder β for *f*, *c* for *θ*, *h* for indlydende *c*, *ρ* for udlydende *c*, *α* for *η*. Denne patois danner grundlaget for den nutidige tsakoniske dialekt, der har overlevet i det bjergrige Kynuria.

¹ Bourguet (1927), p. 145.

² Buck (1910), pp.154-161.

4: Det antevokaliske digamma i Alkmans digte.

5.1 Indledende.

5.1.1

Når man ser bort fra de enkelte steder, hvor et digamma ligefrem skrives, kan man kun slutte dets tilstedeværelse av indicier i skansionen, tegn, der ikke er absolutte vidnesbyrd, men sammenholdt kan antyde, om det er sandsynligt eller usandsynligt, at en digter virkelig havde et asyllabisk *u*.

Skønnet må bero på digterens konsekvens i gengivelsen herav. Hvis digammaet snart efterlader sig spor, snart ikke, er det mindre sandsynligt, at sporene har haft en fonetisk realitet, men hvis der kun er få eksempler på et ignoreret digamma, og disse lader sig forklare banalt, er det den rimeligste konklusion, at der har været digamma i ordenes begyndelse.

5.1.2

Det antevokaliske digammas tilstedeværelse indiceres av hiat, position og manglende korreption, dets fravær av elision / krasis, korreption og manglende position. Det er derfor ikke muligt at avgøre, om et digamma var til stede, når det stod i begyndelsen av en metrisk periode eller efter en lang stavelse, der sluttede på en konsonant. Endvidere gør overleveringsforholdene undertiden, at vi ikke ved, hvad der kom foran digammaet.

Jeg vil derfor ikke behandle de følgende steder: 1⁸, 40, 51, 61, 69, 85, 3 fr. 3: 4, 64, 67, 73, 115, 116, fr. 23: 5, 4 fr. 3: 4, 4(a)⁸, 10(b)¹⁶⁻¹⁷, 11 col. I²⁴, 27², 39^{1,3}, 40, 45, 46, 57, 74, 79³, 92(c), 106, 135.

I alt ni og tyve forekomster, hvor der efter almindelig dom har været et forlydende digamma, men som ikke kan bruges som bevis for eller imod, at Alkman respekterede digammaet. Ikke desto mindre skriver udgaverne (Page *Poetae melici Graeci*, Davies *Poetarum melicorum Graecorum fragmenta* og Calame *Alcman*) digamma ex silentio:

- ἄνασσα, ἀνάσσειν. Calame skriver *ɸ* i det første, Page og Davies i begge.
- ἀνδάνειν, ἡδυμοσ (måske en anden rod). Davies har *ɸ* i det første, Page i begge.
- εἰπεῖν (2 steder), ἔπος (2 steder), ὄπα (2 steder). Page og Davies har *ɸ*.
- Ἑκατον, ἰδέναί (4 steder), οἶνον. Page har *ɸ* alle steder.
- ἄκτυ, Ἐνετικ c, Ἐρσα, ἡλιξ, ἰανογλέφαρος, ὄρᾶν, Ὀρθρία, ὠρανός. Ingen har *ɸ*.

Alle tre udgivere søger at tilnærme sig den hellenistiske alkmanudgave (de skriver c for θ, cδ for ζ), så det er inkonsekvent at sætte et bogstav, som vi ved, ikke stod i denne udgave andet end i enkelte ord.

5.1.3

Heroverfor står 28 steder, hvor et forlydende digamma kan prøves metrisk:

- 2 steder står der virkelig *ɸ* (Ἰάνακτᾶ τ', Ἰάναξ). Alle udgiverne skriver *ɸ*¹.
- 3 steder er der et andet bogstav (γ' ἄναξ, ρ', εα). Alle udgiverne skriver *ɸ*².
- 7 steder er der hiat (μάλιττα | ἀνδάνην, τε Ἰανθεμῖς, ἔγωνγα ἄνασσα, δὲ | ἔργα, τὸ εἶδος, τὸ ἦρ,]α ἴδοι). Page og Davies har *ɸ* i de første 6 ord, Calame *ɸ* i alle ord.
- 2 steder konjiceres der et hiat (θεοῖς ἄδηι, τοῦθ' ἰδειᾶν). Alle har *ɸ*.
- 1 sted er der position (Κύπριδος ἔκατι). Alle har *ɸ*.
- 3 steder er der måske position, måske ikke (ὄρνις ἔρακος, ἄπυρον οἶνον, ὄς ἔθεν). Page og Davies har *ɸ*.

¹ Page kender ikke Ἰάναξ [93].

² Ét sted læser Calame dog anderledes: ὄρωτ' | ὄτ' for ὄρω | (ɸ)' ὄτ' [1⁴¹].

- 6 steder mangler der position (λαῖδος ἐ μένα, ἐν ἀσμένοισιν, πολύφανος ἐορτά, ἐς ὠρανὸν, ἐς οἶκον, ἀλιπόρφυρος εἶαρος, θέσαν ἰτέας). Page har *ƒ* i det første ord.
- 3 steder elideres der (φυῶν δ' ἔοικεν, ὄτα θ' ἑταίρων, οἶνον δ' Οἰνουντιάδα), og 1 sted korriperes der (ἀείσομαι ὠρανίαφι). Ingen har *ƒ*.

Det er disse ni og tyve steder, der er grundlaget for denne del av min undersøgelse. Jeg vil bedømme både de indicier, der bekræfter et digamma (de skrevne og forskrevne digammaers autenticitet, hiaternes relevans, konjekturenes berettigelse, positionerne), og de indicier, der taler imod digammaet (de manglende positioner, korreptionen og elisionerne; om disse ord havde digamma, om man skal forklare det metriske anderledes, eller man skal acceptere, at *ƒ* kunne lade være at danne position).

5.2 Skrevne digammaer.

5.2.1

Kun to steder i alkmankorpuset skrives et antevokalisk digamma med dette tegn. Begge steder forhindrer digammaet hiat, og begge steder drejer det sig om ordet *φάναξ*. Det ene tilfælde er i Partheneion:

1⁶] . τε φάνακτά τ' Ἀρήϊον 4*da*

Samme vers findes citeret i et ekscerpt i *Anecdota Oxoniensia*:

Εὐτείχη τ' ἄνακτ' Ἀρήϊον,

hvor digammaet typisk er udeladt for at give plads for elision, men metrum kræver dog hiaten.

5.2.2

Det andet tilfælde er i P. Med. inv. 72.10, der offentliggjordes i 1979:

93⁷⁻⁸] ἵκα τὸν - 3*an* ?
 λων λειτήρα φάναξ 4*an* ?

Disse to vers kendte man allerede i et citat hos Ammonios:

καὶ ποικίλον ἵκα τὸν φθαλμῶν †ἀμπέλων† λειτήρα,

men uden papyrusens **φάναξ**.

5.2.3

I overleveringen er det naturligt, at det usædvanlige digamma ombyttes med et lignende bogstav, typisk Γ, Ε, Ρ, og vi har da også eksempler på alle tre forvanskninger i alkmankorpuset.

I citaterne kan vi kun vente at finde digammaet hos grammatikere (der jo var interesserede i den sproglige egenart), og de eneste spor av det forlydende digamma, vi har i håndskrifttraditionen, er i to citater hos Apollonios Dyskolos.

Han citerer dette vers for at vise, at τοί hos Alkman ρθοτονεῖται (ο: ikke er enklitisk), som det er sædvanligt for dorerne:

45 ἄδοι Διδὸς δόμωι ὁ χόρος ἀμὸς καὶ τοί γ' ἄναξ

Hvis γ' var partiklen γέ, ville τοι under alle omstændigheder have været trykstærkt, så Apollonios må have opfattet bogstavet anderledes. P. Louvr. 3320 og P. Med. inv. 72.10 taget i betragtning er det sandsynligt, at der i hans alkmanudgave (hvis han havde en sådan) har stået **φάναξ**, men at enten han selv eller snarere hans avskrivere har forvansket digammaet.

5.2.4

I sin gennemgang av det possessive pronomeren i tredje person skriver Apollonios Dyskolos [103]:

Αἰολεῖς μετὰ τοῦ Ϝ κατὰ πᾶσαν πτωκίαν καὶ γένος· τὸν εὐὸν παῖδα κάλει,
 Σαπφῶ. καὶ Ἀλκμᾶν δὲ συνεχῶς αἰολίζων, φησὶ· **τὰ εα κήδεα.**

Digammaet skrives gennemgående i dette pronomeren i vore lesbiske fragmenter, selv om digamma ikke ellers respekteres i den æoliske dialekt.¹

Apollonios betragter det som en æolicisme, når Alkman har digamma i dette pronomens begyndelse, men det er mere karakteristisk for den lakoniske dialekt end for lesbisk at bevare det antevokaliske digamma. Apollonios tager imidlertid udgangspunkt i bogstaverne, og som bogstav kendes digammaet ikke fra den samtidige lakoniske dialekt (der skrives og udtales beta), men derimod hos lesbierne.

Man har forsøgt at konjicere **φέα**, som $\tau\epsilon\acute{o}\varsigma = c\acute{o}\varsigma$; Bergk indvender, at det i så fald skulle hedde $\acute{\epsilon}\phi\acute{\alpha}$, da udgangspunktet, hvis paralleliteten skal bevares, er et indoeuropæisk **seuos* som $\tau\epsilon\acute{o}\varsigma < *teuos$ ². Selv om denne indvending har vist sig ikke at holde (vi har i en lokrisk indskrift $\phi\epsilon\omicron\varsigma$ [IG IX² 718]), vil jeg alligevel fastholde, at epsilon står for et digamma, ganske som det er tilfældet i sappho-fragmentet, og vi møder intet $\phi\epsilon\acute{o}\varsigma$ i den lesbiske lyrik. Det er enklere at forestille sig samme korrupsion i begge citaterne. Der er derfor ingen grund til at betvivle Bergks emendation **τὰ φὰ κήδεα**.

Metrum er ukendt, men det rimeligste er vel, Alkmans metrik generelt taget i betragtning, at vi er i et daktylisk metrum³, sandsynligvis, skulle jeg mene, et tetrameter, hvor cæsuren falder netop foran $\cup \cup - \cup \cup$. I så fald forlænger pronomenet *ikke* den foregående vokal, som det undertiden (fakultativt) sker i epos, f.eks. Od. γ 39 $\pi\acute{\alpha}\rho \tau\epsilon \kappa\alpha\sigma\iota\gamma\eta\eta\tau\omega\iota \Theta\epsilon\rho\alpha\sigma\mu\eta\delta\epsilon\iota \kappa\alpha\iota \pi\alpha\tau\acute{\epsilon}\rho\iota \omega\iota$. Hvorledes forlængelsen er blevet realiseret prosodisk hos de episke sangere, der ikke havde digamma i deres ioniske dialekt, er ikke sikkert, men det rimeligste er vel at tænke sig, at den forudgående vokal forlængedes:

[ˈpar te kasigˈnɛ:tɔ:i tʰrasyˈmɛ:dei kai paˈteri: ˈhɔ:i].

5.2.5

I Partheneion er der nogle vanskelige vers:

1 ³⁹⁻⁴³	ἐγὼν δ' αἰείδω	<i>enh</i>
	Ἄγιδῶς τὸ φῶς ὀρῶ	<i>lec</i>
	ῥ' ὅτ' ἄλιον ὄνπερ ἄμιν	<i>enh</i>
	Ἄγιδῶ μαρτύρεται	<i>lec</i>
	φαίνεν	<i>3tr</i>

Blass' undersøgelse av papyrusen sluttede, at bogstavet foran ὅτ' var et rho.⁴ Da partiklen **ῥα** normalt kun står efter enstavelsesord, foreslår Bergk at læse **ῥῶρ' ὅτ' ἄλιος**, mens Diels lader φῶς være subjekt: **ῥῶρ' ὅτ' ἄλιον**.⁵ Men perfektet av $\rho\nu\nu\acute{\nu}\alpha\iota$ plejer at accentueres ὄρωρε (cirkumflexen ville ikke være en dorisk

¹ Hamm (1958), p. 18.

² cf. Bergk (1882), p. 66, Clemm (1876), p. 444.

³ cf. Calame (1983), p. 223 (hans fr. 170).

⁴ Blass (1878), p. 27.

⁵ Bergk (1882), p. 38, Diels (1896), pp. 348-350.

accent, som Ahrens postulerer¹). Der er desuden intet, der tyder på, at der kan være synafi mellem lekytierne og enhoplierne (tværtimod er den sidste stavelse anceps).

Wilamowitz vælger derfor en anden og enklere konjektur: **ὀρῶ Ϝ' ὄτ' ἄλιον**.² Meningen er så: "Jeg besynger Agidos lys: (for) jeg ser hende som solen, som Agido kalder til vidne, for at den kan vise os det." (ifølge Page er infinitiven intransitiv "... som Agido kalder til vidne at skinne for os"³).

Page beskriver bogstavet således: "the initial letter is certainly not ϱ. ϱ in this text has a straight tail, and this letter has a tail curving hugely to the right. The whole looks thus: ε'ὄτ. Perhaps ε' is what was written."⁴ Puelma mener derfor, at bogstavet i virkeligheden er et sigma, hvorved han imødekommer asyndetonet: **ὀρῶς' ὄτ' ἄλιον**; Calame følger ham i sin udgave, og Davies skriver "fortasse recte"⁵. Puelma anfører som argument imod Ϝε, at dette enklitikon ikke kan stå i et vers' begyndelse.

Pavese finder dog Puelmas løsning palæografisk og semantisk usandsynlig, da det bliver lyset, ikke Agido, der sammenlignes med Solen, altså som at sammenligne regnen med vandet⁶. Jeg tror heller ikke på ὀρῶσα: Hvis participiet kan elideres i en versslutning, ville et enklitisk Ϝε også kunne elideres foran det følgende vers' vokal, idet det læner sig op ad ὀρῶ. I de andre lekytier er den sidste stavelse anceps, hvilket skulle betyde, at perioden endte der, men Puelma henviser til lignende 'Unsauberkeiten' der archaischen Metrik.

5.2.6

Det er betegnende, at det forlydende digamma kun er direkte bevidnet i to papyri og hos en grammatiker, der havde det ærinde at vise, at et bestemt ord havde digamma, mens bogstavet ikke ellers skrives i citaterne. Vi så, at 1⁶ i P. Louvr. E 3320 havde digamma, men i citatet har tabt dette som Pausanias, der udelader digammaet i **Ἔαναξ** og **ἠλεφοί**, når han citerer epigrammet på den olympiske trefod. Men det er intet tilfælde, at det netop er de ord, som den grammatiske tradition bruger som eksempel på et antevokalisk digamma, der i alkman-korpuset skrives eller har været skrevet med dette bogstav (**Ἔαναξ**, **Ἔός**, evt. **Ἔελένα**, hvis ad. 1011(a) skal tilskrives Alkman).

5.3 Hiatt.

5.3.1

Den græske prosodi i almindelighed og den græske poesi i særdeleshed undgik hiatt⁷. Det er derfor rimeligt at antage, at når et på vokal begyndende ord lader en foregående kort vokal stå, har der været en asyllabisk lyd mellem dem.

¹ Ahrens (1868), p. 598.

² Wilamowitz (1897), p. 254 sq.; Diels (1896), p. 348 n. 4, er opmærksom på muligheden av at læse ὀρῶ Ϝ' ὄτ' ἄλιον, men vælger den altså ikke.

³ Page (1951), pp. 84-85, ligeledes Calame (1983), pp. 270, 325, Pavese (1992), pp. 39-40.

⁴ Page (1951), p. 7. Det besynderlige tegn kunne lige så vel være et digamma skrevet av én, der ikke er vant til at skrive dette bogstav (Ϝ har også en besynderlig form i **Ἔαναξ** i vers 6, Ahrens (1868), p. 583).

⁵ Puelma (1977), p. 10 n. 25, Calame (1983), pp. 324-5, Davies (1991), p. 28.

⁶ Pavese (1992), pp. 35-36.

⁷ West (1982), pp. 10-14, Devine/Stephens (1994), pp. 253-5.

Der er i vore alkmanfragmenter fem steder, hvor der er hiat inde i et vers:

1 ⁵⁸	ἀ δὲ δευτέρα πεδ' Ἀγιδῶ τὸ εἶδος	3tr
1 ⁷⁶	Δαμαρ[έ]τα τ' ἐρατά [τ]ε Ἴανθεμῖς	4da
3 fr. 3: 79	—]α ἴδοιμ' αἰ πῶς μεῖ . . ὦ . φίλοι	4da
20 ³⁻⁴	καὶ τέτρατον τὸ ἦρ, ὄκα κάλλει ¹ μὲν . . .	2ia 2ia
43	οὐ γὰρ ἐγώνγα, ἄνασσα Διὸς θύγατερ	4da—

Alle disse ord begyndte oprindeligt med et digamma.

5.3.1.1

Ἴανθεμῖς [1⁷⁶] er ligesom Ἴάνθη og ἰάνθινος dannet til ἴον. *f-* er åbenbart av det latinske *viola* (de er lånt av samme, men ukendte middelhavssprog) og av Hesych γία· ἄνθη (med det sædvanlige Γ for F)², endvidere lakonisk [SEG XXXII 395] ριοτεφάνοι. Der er også hiat foran denne rod hos Homer og Bacchylides.³

5.3.2

Om der skal læses ἴδοιμ' αἰ πῶς eller ἴδοι μ' αἰ πῶς [3^{fr. 1: 79}], er usikkert, men der er hiat foran verbet (at det er et nyt ord, der begynder med iotæet, vises i papyrusen med et trema). Digammaet i aoriststammen er bevidnet på lakonisk grund: [SEG XI 652] ριδεν og [Etym. Gud. p. 104] βιδῆν.

Den tematiske aorist har nultrin, da den i fællesindoeuropæisk tid havde accenten på temavokalen, som det stadig er tilfældet på græsk, når det gælder infinitiven og imperativen. Også indisk og armensk danner aorist på denne måde, og roden **uid-* er den eneste, som vi har en tematisk aorist av i alle de tre sprog, der har denne dannelse: **h₁e uidom* > gr. εἶδον, skr. *ávidam* og arm. *egit*.⁴

5.3.3

Det er ikke umuligt, at den hellenistiske udgave skrev digamma i ἄνασσα, som den angiveligt gjorde i ἄναξ, men det ville være typisk, hvis der blev skrevet *f-* i et ord, men ikke i dets afledninger. Hiaten er i hvert fald sikkert.

5.3.4

De sidste to overleverede hiater er efter artiklen i neutrum singularis. Ganske vist kan ὀ/τό ikke elideres og følges ofte av hiat hos Homer, men hos lyrikerne sker der altid krasis⁵. Der er dog ingen eksempler på krasis av artiklen i alkman-korpuset, men de er hyppige hos lesbierne:

Sappho τὰς κάλιας ἕμμιν τὸ νόημα τῶμον [42¹], τὸ μέλημα τῶμον [163], og på trods av et digamma Sappho τοῦτο τῶ[πος [22¹⁸] og Alkaios τῶπος [66⁴], δὴ πρῶ-
τιςτ' ὑπὸ τῶργον⁶ ἔσταμεν τόδε [140¹⁵]

Når der ikke sker krasis hos Alkman, er der altså grund til at tilskrive det et digammas virkning (men det er ikke et bevis på, at han i henseende til digammaet adskilte sig fra Homer). Der var da også digamma i begge ord:

¹ cod. τοηροκας | ἄλλ' εἰ μὲν.

² Ernout & Meillet (1951), p. 1304, Frisk (1960), I p. 729.

³ Chantraine (1948), p. 142, Jebb (1905), p. 82..

⁴ Whitney (1889), pp. 305-8; Schwyzler (1939), I pp. 746-8; Watkins (1969), pp. 63-4, 100-4.

⁵ cf. West (1982), p. 11, Chantraine (1948), pp. 84-85; Hamm (1957), pp. 38-39.

⁶ Dette beror dog på en konjektur, for hos Athenaios, der citerer digtet, står der πὸ ἔργον, men da digammaet ikke ellers bevirker hiat i æolisk, når undtages pronomenet *φέ, φόσ*, hviler konjekturen på en ret sikker grund.

ἔιδος [1⁵⁸] er dannet til roden i ἰδεῖν, *uid- (med suffikset *-es-, som kræver *e*-trin, e.g. *g'énhios > gr. γένος, lat. *genus*, skr. *jánah*).

ἦρ [20]. *f*- genfindes i Hesych γέαρ· ἔαρ og muligvis βηρίχαλκον· τὸ μάρανθον. Λάκωνες, og der er også hiat og position foran ordet hos Homer¹. Den græske form, det litauiske *vāsara*, det russiske *vesná*, oldind. *vasantáh* forudsætter et **uésr* med genitiven **uesn(t)ós*². Det er en anden afledning, der foreligger i det latinske *vēr* og vort *vår*.

5.3.5

Endvidere er der et vers, hvor en hiat opstår ved konjektur:

56² θεοῖς ἄδηι πολύφανος ἑορτά 4da

Da de andre vers i fragmentet er daktyliske, mangler vi en kort stavelse foran ἄδηι (θεοῖς kan læses med synizese som *ciaí* i 1⁹⁸). Derfor indsatte Hermann et *v* ephelcysticum: θεοῖς*v*, men man kan også forestille sig et **cioiς* *μάδηι*. Hvis Athenaios, der citerer digtet, skrev *θεοῖς *ἄδηι*, er det naturligt, at en avskriver ville elidere vokalen (mens det er mindre sandsynligt, at han ville fjerne et *v* og derved gøre metrum vanskeligere).

5.4 Synafi.

5.4.1

Visse versemål har synafi (συνάφεια). Vers er (τύχοι) i de lyriske versemål en konventionel inddeling, der ikke nødvendigvis altid stemmer overens med digterens intention. Man bør snarere bruge ordet periode for et metrisk kontinuum (med synafi), der kan bestå av én eller flere typiske metrumgrupper (κῶλα).³

Når vi skal avgøre, om en given hiat kan bruges som indikation for et fortsat virkningsfuldt digamma, er det derfor nødvendigt, at vi gør os klart, om de to kola kan tænkes som dele av én periode, eller de hører til hver sin periode. Det kræver selvfølgelig, at kolonet er velkendt fra andre digte, eller at digtet er bevaret i et sådant omfang, at man kan sammenligne ækvivalente kola.

5.4.2

Partheneion har otte bevarede strofer, hver med fjorten vers, av hvilke de otte første er skiftevis lekytler og enhoplier⁴. Den sidste stavelse i både lekytionet og enhoplionet kan være kort som lang; ét sted er der endog hiat mellem et enhoplion og et lekytion (ἄγαλμα | οὐδέ, vv. 69-70⁵). Derpå følger to trokæiske trimetre, to trokæiske dimetre, et daktylisk tetrameter og til sidst et vers, der kan have varierende form: den første halvdel er et daktylisk dimeter (hvis første daktyl kan erstattes av en spondæ, vv. 77 og 91), den anden et trokæisk metrum (vv. 49, 63, 77) eller en koriambe (vv. 7, 21, 35, 91)⁶.

¹ Chantraine (1948), p. 128.

² Frisk (1960), I pp. 432-3, Schwyzler (1939), I p. 518, og sammenlign **h₁uódr* : **h₁udn(t)ós*, gr. ὕδωρ : ὕδατος, hitt. *wadar* : *wedeni*, skr. (*udakám* :) *udnás*, tysk *Wasser* : dansk *vand*.

³ West (1982), pp. 4-6.

⁴ Gentili (1952), p. 61.

⁵ Der er flere eksempler på en hiat efter en lang vokal, men dér ville der være sket korreption snarere end elision; cf. Page p. 25.

⁶ Page (1951), p. 24, West (1982), p. 48, Gentili (1952), p. 181, Wilamowitz (1921), p. 358 sq.

5.4.3

Det daktyliske tetrameter er hyppigt hos Alkman, hvorfor det også kaldes *alkmanæer*¹. Der er altid synafi med det følgende vers: Hvis tetrametret ender på en kort vokal, begynder det næste kolon med en konsonant, således i 9 vers [1^{34, 48}, 3 fr. 3 col. II: 61, 70, 82, 56¹, 106, 124; sandsynligvis S 5(b)¹⁷], men hvis det ender på en kort vokal + én konsonant eller en diftong, følger der en vokal i den følgende stavelse, således i 12 vers [1^{62, 76, 90}, 3 fr. 3, col. II: 62, 80, 14¹, 17^{1, 3, 5}, 27^{1, 2}, S 5(b)¹⁵]. I 10 vers lader overleveringen os ikke med sikkerhed afgøre, om der fulgte en vokal efter [1^{6, 20}, 3 fr. 1: 7, 8, fr. 3 col. II 64, 71, 73, 79, 27³, 56³]. Et egentligt daktylisk tetrameter kunne av sin natur ikke ende på en lang vokal + en konsonant.

Vi kan altså slutte, at dette kolon altid hang sammen med det følgende kolon som en del av samme periode, idet der altid er diærese mellem de to kola. Det efterfølgende kolon er som regel daktylisk. I 14 udvides der med et hemiepes. I 17 og 56 udvides det daktyliske tetrameter med tre daktyler + en trokæ/spondæ, i S 5(b) med tre daktyler + en kretikus (dette skal netop ikke analyseres som tetrametre med en lang stavelse for den sidste korte, da synafien og dermed perioden slutter med disse vers²). På samme måde udvides der i Partheneion med to daktyler + et trokæisk metrum/en koriambe.

Ét sted er der et tetrameter, der ender — ∪ ∪, selv om den næste stavelse begynder med en vokal:

1 ³⁴⁻⁵ — ∪ ∪ —]	πov· ἄλαττα δὲ	<i>4da</i>
	ἔργα πάσων κακᾶ μῆσαμένοι	<i>2da chor</i>

Men **ἔργον** begyndte med et digamma (det er stadig bevaret i hellenistisk tid i den lakoniske sammensætning γαβεργός, d. v. s. *γα-φεργός, attisk γεωργός).

5.4.4

Der er helt sikkert synafi mellem de to trokæiske dimetre i Partheneion, for vers 18 ender τιν'. Om der er det mellem de to trokæiske trimetre eller mellem det andet trimeter og det første dimeter, lader sig derimod ikke afgøre. Der er ét sted, hvor verset ender i en kort vokal, og det næste vers begynder vokalisk:

1 ⁸⁷	γλαύξ· ἐγὼ[v] δὲ τᾶι μὲν Ἄωτι μάλιττα	<i>3ia</i>
	ἀνδάνην ἐρῶ· πόνων γὰρ	<i>3ia</i>

Vi kan ikke bruge denne hiat som bevis for, at Alkman respekterede digammaet, men den taler selvfølgelig heller ikke imod det. Page fordrejer argumentet: der er intet andet sted hiat mellem en kort vokal i tiende vers og en lang vokal i ellefte vers av strofen³. Vi kan kun to andre steder læse både tiende vers' slutning og elvte vers' begyndelse, men i tre strofer ender tiende vers med en lang vokal eller en diftong (der kan have være korreption), i ét vers med en lang vokal + en konsonant. Når der ikke ellers er hiat efter en kort endestavelse i en strofes tiende vers, skyldes det, at der i ingen anden strofe sted *er* en kort vokal i tiende vers' slutning!

¹ Betegnelsen *alkmanium* hæfter Servius på elleve forskellige kola, cf. Testimonia metricae 15-25 (Calame og Davies), heriblandt — ∪ ∪ — ∪ ∪ — ∪ ∪ X og — ∪ ∪ — ∪ ∪ — ∪ ∪ — ∪ ∪ (ligeledes Testimonia 7, 10, 12, 26).

² West (1977), p. 39. Det fra sin kontekst løsrevne 57 er sikkert også fortsættelsen av en periode (det begynder med et relativt pronomen, så det er nok ikke begyndelsen av en strofe).

³ Page (1951), p. 104.

5.5 Elision.

Fire steder er der derimod i følge overleveringen elision:

5 fr.2 col. II: 17-18	φυσὸν δ' ἔοικεν [. . .]αἰδὶ ξανθῶι Πολυδῶ[ρ]ῶ[?
59(b) ¹	τοῦθ' ἀδεῖαν μοῦσαν ἔδειξε	?
80 ¹	καὶ ποτε Ὀδυσσεῖος ταλασίφρονος ὄτά θ' ἑταίρων	<i>6da</i>
92(d)	οἶνον δ' Οἰνουπιάδα ἢ Δένθιν ἢ Καρύστιον ἢ Ὀνογλιν ἢ Σταθμίταν	?

5.5.1

Lettest avfærdiges elisionen i [80] ὄτά θ' ἑταίρων (som man konjicerer ὄατ' ἑταίρων, hvorom senere). **ἑταῖρος** hører efter alt at dømme ikke, som man skulle tro, sammen med ἔτης “stammefælle”, eleisk [SEG IX 8] *φετας*, da der ikke er spor av et digamma i ἑταῖρος hos Homer eller i de kretensiske indskrifter¹. Der er derfor nok snarere tale om parallelle avledninger til to varianter av samme rod: **se-* og **sue-* respektive (hvorav refleksivet *φέ*, *φόσ*, skr. *sva-*, lat. *suus*, men dansk *sig*, *sin*, *selv*, lat. *sē*, *sibī*).

5.5.2

Lobels læsemåde **φυσὸν δ' ἔοικεν** [5] støttes (eller udspringer) av akkusativen *φυσὸν*, da den jo har med udseendet at gøre, cf. II. B 58 *Νέστορι δίωι εἰδός τε μεγεθός τε φύην τ' ἄγχιτα ἐώκει*, og den accepteres også av alle udgiverne. Sætningen står at læse i et lemma i en papyruskommentar, og det er ikke muligt av dette og de øvrige lemmata at udlede et metrum. Det ser ud til, at disse kommentarer citerer deres kilder ordret (det er i hvert fald tilfældet med kommentaren til *Partheneion*, P. Oxy. 2389) og ofte flere vers ad gangen. Der er altså ikke umiddelbart nogen grund til at betvivle, at *φυσὸν δ' ἔοικεν* var det, der vitterlig stod i den udgave, kommentatoren havde til sin rådighed.

Man skal nok ikke antage et uredupliceret **οἴκα*: **φυσὸν δὲ οἴκεν*, med henvisning til 110 (herom senere). Men så er vi nødt til at mene, at den udlydende vokal er elideret på trods av digammaet. Hos Homer er der som hovedreglen hiat foran dette perfektum (mere end fyrre eksempler)².

5.5.3

Som det første vers i 59(b) er overleveret os, har det denne gang: ——— — ∪ ∪ — ∪ , angiveligt et katalektisk daktylisk tetrameter. Normalt har Alkman kun kontraktion i første fod i dette metrum, dog er der to steder kontraktion i den anden fod (56 ⁶, der nok skal læses sammen med det følgende som et heksameter, og 17 ¹), men intet sted i både første og anden fod, og kun i ét fragment er der diærese mellem anden og tredje fod (106; reglen er, at der er cæsur i tredje fod). Endvidere er det katalektiske daktyliske tetrameter normalt fortsættelsen av en periode, der begynder med et akatalektisk daktylisk tetrameter (cf. 17, 56)³.

Endnu værre er, at overleveringens akkusativ singularis ikke giver mening. Det må være en genitiv pluralis, men det giver dette skema: ——— — ∪ — ∪ ; vi

¹ Chantraine (1948), p.150, Solmsen (1901), pp.203-4.

² Chantraine (1948), p. 129.

³ ∩: en udvidelse med to daktyler av det — ∪ ∪ — x, der sættes på et daktylisk tetrameter for at danne et heksameter, idet der altid er diærese efter de fire daktyler, når man taler om et daktylisk tetrameter, mens diæresen i heksametret er valgfri (bukolisk diærese).

har hos Alkman fem gange fire lange stavelser efter hverandre [5 fr. 2: 18, 7 fr. 1: 14, 82¹, 89^{4, 6}] og to gange fem lange stavelser [87(e), 95(b)], men intet sted følger seks lange stavelser hverandre. Vi savner i hvert fald én kort stavelse mellem alle disse lange, og en sådan har man søgt at vinde ved ikke at elidere τούτο. Herved skaber man dog ikke et kendt kolon. Bergk fortsætter derfor og rekonstruerer et trokæisk trimeter:

τούτο φαδειᾶν [◡ —] Μωcᾶν ἔδειξεv,

og foreslår suppleringerne ἐμὶν eller ἀν' ὧν (Jurenka tænker sig ligeledes ἐμοὶ).¹

Wilamowitz går mere gennemgribende til værks: han flytter ἔδειξε ind imellem adjektivet og substantivet og supplerer i versets begyndelse én stavelse, f.eks. c eller καὶ²:

[X] τούτο φαδηᾶν ἔδειξε Μωcᾶν

Herved får vi et katalektisk iambisk trimeter.

Begge løsningsforslag tager sit udgangspunkt i et reelt problem og begge i, at dette problem skal løses ved at have hiat foran digammaet; da dét heller ikke virker, kræves der yderligere indgreb. Så er vi blot derude, hvor tesoerne unddrager sig videnskabelig prøve. Vi kan i hvert fald ikke bruge dette fragment til noget, når det gælder digammaet, da det er i en sådan stand, at der lige så godt kan have været elision som hiat.

5.5.4

92(d) er en liste over vine fra forskellige egne av Lakonien. Det sydlige Peloponnes er yderst velegnet til vinproduktion, og fund fra Menelaion bekræfter, at der blev dyrket vin i Lakonien allerede i mykensk tid³. Linien er metrisk korrupt: Som det står, kan man ikke genkende noget kolon. Page foreslår disse konjekturen⁴:

φοῖνον δὲ φοινοεντίδαυ ἦ Δένθιν ἦ Καρύστιον
ἦ Ὀνογλιν ἦ Cταθμίτυ

Den første linie er altså et iambisk tetrameter, den anden et katalektisk iambisk dimeter (ἦ Ὀνογλιν læses med synefonese; linien kan selvfølgelig have været længere).

5.5.5

Hvis man vil konkludere, at Alkman intetsteds eliderer en vokal foran et oprindeligt digamma, må man ikke blot acceptere to gennemgribende konjekturen, der har deres grund i metriske problemer, men drives videre end det beviselige i den ambition, at det forlydende digamma skal være intakt, men endog antage et uredupliceret οἶκα. Jeg tør ikke slutte andet end, at der seks gange er hiat og i hvert fald én gang elision foran et forlydende digamma.

5.6 Position.

5.6.1

Eftersom digammaet er asyllabisk, kan det danne position, ϝ: når det foregående ord ender i en asyllabisk lyd (-ρ, -v, -c), kommer stavelsesgrænsen til at ligge

¹ Bergk (1882), p. 51.

² Wilamowitz (1900), p. 94 n. 1.

³ Vickery (1936), pp. 32, 59.

⁴ Page (1951), p. 106, (1962), p. 63. Ligeledes Bergk (1882), p. 70: "Fuit haud dubie olim φοῖνον et φοινοεντίδαυ scriptum"

imellem disse to asyllabiske lyd, ganske som var det følgende ord begyndt med en klusil eller en nasal.

Vi har imidlertid kun ét sikkert eksempel på position i alkman korpuset:

59(a)	Ἔρωσ με δη τε Κύπριδος ἔκατι	<i>3da_Λ</i>
	γλυκὺς κατεΐβων καρδίαν ἰαίνει	<i>3da_Λ</i>

Den sidste stavelse i Κύπριδος må skanderes lang. **ἔκητι** hører til roden i ἔκων, hvis digamma er belagt i flere indskrifter (lokr. *φεφοντας*, bæot. *φεκαδαμος*) og hos Hesych (*γεκαθα· ἔκουσα*), og som atter må være beslægtet med verbet skr. *vasmi*, hitt. *uekmi*.¹ Hos Homer går ordet altid på viljen, ligesom det er tilfældet her (og den unegerede form kun på guders vilje); det er først siden, at det kommer til at betegne årsagen.

Leumanns tese, at θεῶν ἀκόντων hos en rapsode er omdannet til θεῶν ἀέκητι efter forbilleder som θεῶν ἰότητι, og at ἔκητι er dannet efter dette forbillede og derfra spredt til det øvrige epos og til korlyrikken², er lokkende, men berører ikke digammaet, for den doriske lyrik ville låne afledningsmåden, ikke udtalen (ordet har da også alpha og ikke eta³). Positionen kan selvsagt ikke have forbilleder fra daktylisk digtning, for dér ville man umuligt kunne have — ◡ — χ, men de tre steder, hvor det står hos Homer, er der hiat: Od. o 319, τ 86, υ 42).

5.6.2

Dertil kommer et par mulige eksempler.

82	λύσαν δ' ἄπρακτα νεάνιδες ὄστ'	<i>4an</i>
	ῥοις ἔρακος περιπαμένω	<i>4an</i>

ῥοις er heteroklitisk eller rettere polyklitisk. I eposet og i attisk-ionisk møder man dels og først fremmest former dannet med suffikset -ιθ-, der har et langt iota i alle kasus, dels enkelte former lånt fra *i*-stammerne (nominativ singularis -ιc (med kort ι) akkusativ singularis -ιv, akkusativ pluralis -ειc (i.e. -ιc med langt ι). I den doriske lyrik møder vi derimod suffikset -ιχ- (med langt ι), således Alkman [40] ρνίχων.

Athenaios vil med citatet demonstrere, at Alkman havde endelsen -ιc i pluralis. Det vil sige, at han skulle lave en yderst usædvanlig sammentrækning av endelsen -ιες.

Derfor foreslår Pisani, at det er en kollektivt anvendt singularis⁴. Hvis Alkman efter episk forbillede har brugt ῥοις for det doriske *ῥοιξ (en nominativ, vi dog kender fra grammatikerne), kan -ιc av natur være såvel lang som kort. Der er altså ingen grund til at antage, at digammaet hér danner position (endsige at skrive det, som Davies gør). I øvrigt sætter det forlydende digamma i ἴρηξ sig ingen spor hos Homer⁵.

5.6.3

92(a) ἄπυρον οἶνον

¹ øf. Frisk (1960), I pp.477 og 479.

² Leumann (1950), p. 251-258.

³ Leumann (1950), p. 19.

⁴ Pisani (1955), p. 242.

⁵ Chantraine (1948), p. 156. At der var digamma ses av Hesych βείρακες· ἔρακες og Epicharm [68] χαλκίδες θ' ὕεσ τε ἔρακέσ τε χῶ πίων κύων, hvor ordet dog betegner en fisk.

Det græske kolon har i sin grundstruktur højst to korte stavelser mellem hver princeps¹, men hvor den lesbiske poesi holder strikte fast ved disse begrænsninger, tillader de andre lyrikere opløsning av princeps i to korte, således at flere korte stavelser kan følge hverandre. Der er flere eksempler herpå i alkman-korpuset:

1 ²	οὐκ ἐγὼν Λύκαιον ἐν καμοῦσιν <u>ἀλέγω</u>	3tr
1 ⁵⁶	<u>δι</u> αφάδαν τί τοι λέγω;	lec
16 ¹⁻³	οὐκ ἦς ἀνὴρ ἀγρεῖος οὐδὲ σκαῖος οὐδὲ <u>παρὰ</u> σοφοῖσιν οὐδὲ Θεσσαλὸς γένος	6ia
16 ⁴⁻⁵	<u>Ἐρ</u> υχιᾶος οὐδὲ ποιμῆν, ἀλλὰ Καρδίον ἀπ' ἀκρᾶν	4tr
96	ἤδη παρεξεῖ <u>πυ</u> άνιον τε πολτὸν	3ia _A

Det er typisk, at der i iambiske og trokæiske metra, vi finder opløsningerne. Når vi finder tre korte og to lange stavelser i ἄπυρον οἶνον, er det ikke muligt at avgøre, om der er position eller ej.

5.6.4

Endnu mere usikker er [65] †οἶεθεν† πάλοισ ἔπαλλε δαίμονας τ' ἐδάσσατο, hvor man har læst ὅς φέθεν πάλοισ ἔπαλεν δαίμονας τ' ἐδάσσατο. Blomfields konjunktur, akkusativen πάλωσ, er accepteret av dette århundredes udgivere trods Bergk².

Homerskoliasten [ad II. A 222] og *Anecdota Oxoniensia* [IV p. 409 C] oversætter linien τοὺς μερικμοῦς, τὰς διαρέσεις **αὐτῶν**. Pronomenet ἔθεν kendes fra Homer og den lesbiske lyrik, men kan kun bruges i singularis, idet man i pluralis bruger cfέων, cfείων³. Det er også palæografisk et problem, hvordan sigma skulle blive til iota. Derfor foreslår Page i stedet οἰόθεν "alene", der kendes fra Iliaden og de hellenistiske digtere⁴.

5.7 Manglende position.

Heroverfor står flere steder, hvor digammaet ikke danner position:

1 ¹⁶	—ο ἀνθ]ρώπων ἐς ὠρανὸν ποτήσθω	3tr
26 ⁴	νηλεὲς ἦτορ ἔχων, ἀλιπόρφυρος εἶαρος ὄρνις	6da
56 ²	θεοῖσι ἄδηι πολύφανος ἐορτά	4da _A
117	λᾶδος ε μένα καλόν	lec
79 ¹	ἀνὴρ δ' ἐν ἀκμένοισιν	2ia _A ?
162 ^{fr. 2 (a)}]α πὰρ πυκ[ινᾶ]ς θέσαν ἰτέα[ς	4?da
4+ (c) 6		
174	ᾄγ' α τ' ἐς οἶκον τὸν Κλησίππω	2ia — ⁵

De to sidstnævnte fragmenter er ikke overleveret under Alkmans navn.

5.7.1

P. Oxy. 2394 [= 162] er en papyrus av en lyrisk digter. Og der er enighed om, at denne digter er Alkman. Fældende er]ενίςκ[i (a) 10 og skolien til (a) 17]αρσε-

¹ West (1982), p. 18-25.

² Bergk (1882), p. 59. Der skal vel accentueres ὅς.

³ Schwyzer (1939), I p. 603, Calame (1983), p. 502.

⁴ Page (1962), p. 54. Om dette adverbium hos Homer, se Leumann (1950), pp. 258-261.

⁵ Hephaistion, der citerer verset, kalder det et brakykatalektisk iambisk trimeter, ο: vi har i stedet for det sidste metrum en spondæ; cf. West (1982), p. 53.

νικκαι, som man med Lobel må læse παρσενίικαι. Avledningen παρθενίικη er ukendt i litteraturen og nævnes kun hos Herodian [I p. 317 Lentz] (derimod kendes παρσενίικη/-α fra Homer, Hesiod, Alkman, Sappho, Alkaios, Simonides, Pindar og Bacchylides). Suffikset -ικκος er ukendt i epos, men det eneste diminutiv-suffiks i den ældre lyrik, således flere eksempler hos Alkman: κομίικαι [1¹⁰¹], κυπαιρίικω [36], μελίικον [58²], θριδακίικας [94].¹

Fragment 13 av papyrusen forekommer også i P. Oxy. 2443, fr. 1, der atter har andre linier til fælles med P. Oxy. 3213. I denne papyrus' linie 6 står παρειν = παθειν. c for θ kendes kun fra den lakoniske dialekt, og den eneste lakoniske lyriker, som vi (og oldtidens grammatikere) kender, er Alkman.

Hesych γιτέα· ιτέα bekræfter, at der var digamma i **ιτέα**. Ordet hører sammen med ἴτυς, æolisk φίτυς² til roden *uih₁- i latin *viēre*, *vītis*, *vīmen*, sanskrit *vyāyati* (part. *vīāh*), dansk *vidje* (der oprindeligt også betød "piletræ", cf. tysk *Weide*). Der er besynderlig nok anbragt en bue over iotaet, hvilket plejer at indicere, at vokalen er kort, selv om vokalen i **ιτέα** er lang av natur, og metrum må være et daktylisk tetrameter. Lobel har sikkert ret i, at buen skulle have været sat over endelsen -α³. Han ser sig dog ikke i stand til at vurdere sandsynligheden av den manglende position foran digammaet.

θέσαν er attisk-ionisk, idet den i dialekterne mest udbredte og i øvrigt den oprindelige form er ἔθεν < *(e)th₁ēnt (ved Osthoffs lov forkortes ē foran de to konsonanter, før t i udlyd forsvinder). Den attisk-ioniske form har fået sit -σαν efter den sigmatiske aorists flertal. Vi møder ikke ellers -σαν hos Alkman (cf. 1⁹¹ ἐπέβαν og 7⁵ ἐτάρφθεν), ligeledes SEG XXII 302 ἀνεθεν, IG V¹ 1 passim εδον og IG V¹ 1336 ἀνετραφεν. Det er typisk, at Alkman udelader augmentet og bruger en fremmed fleksion samtidig.

5.7.2

Wilamowitz sammenligner navnet Κλησίπιω [174] med Κλησιθήρα [1⁷²] og et navn fra Thera [IG 1535] Κλησιπιος og slutter, at det er en særlig dorisk navnetype, hvorfor han mener, at dette fragment må være av Alkman, og udgiverne følger ham heri⁴.

Digammaet i **οἴκος** ignoreres, medmindre man accepterer Wilamowitz' konjektur ἄγ' α τε φοἴκον; det er ikke umuligt at have en adverbial akkusativ, der er yderligere kvalificeret (e. g. Soph. *Ced. Tyr.* 35 ἄστυ Καδμεῖον μολών), men det er kunstlet, og man skal ikke antage uoplagte læsemåder blot for et digammas skyld, der, som vi kan se, ofte ikke danner position; jeg kan i hvert fald ikke tage en konjektur i betragtning, der kun er begrundet i den manglende position, når det netop er omfanget av position foran digammaet, jeg søger at kortlægge.

5.7.3

Der er usikkerhed om, hvordan man skal forstå **εἴαρος** i 26. Digtet er i sin helhed overleveret hos Antigonos Karystios:

¹ Schwyzer (1939), I pp. 541-2. Calame (1983), p. 625, kalder suffikset "recente" og henviser netop til Schwyzer, der imidlertid skriver, at -ικκος uden for epos er det eneste diminutiv-suffiks indtil det 5. århundrede, hvor det avløses av -ιου.

² Terentianus Maurus [VI p. 658 Keil].

³ Lobel (1957), p. 85. Han noterer, at han ikke kan beregne sandsynligheden for det ignorerede digamma.

⁴ Wilamowitz (1905), p. 176.

οὐ μ' ἔτι, παρθενικὰ μελιάρυες ἐρόφῳνοι,
γυῖα φέρειν δύνανται· βάλε δὴ βάλε κηρύλος εἶην,
ὅς τ' ἐπὶ κύματος ἄνθος ἄμ' ἀλκυόνεσσι ποτῆται
νηλεὲς ἦτορ ἔχων, ἀλιπόρφυρος εἶαρος ὄρνις

Antigonos kommenterer hertil, at Alkman er blevet gammel og ønsker, han var en isfuglehan (κηρύλος), som i sin alderdom bæres på ryggen av isfuglehunnerne. Men hvor Alkman ellers taler om sig selv, sker det i tredje person [16, 17, 39, 95(b)], så der er måske snarere tale om koregen¹. Page anfører endvidere lakonisk: "*falsa est Antigoni interpretatio: ἄμ' ἀλκυόνεσσι ποτῆται, non φορεῖται, hic cerylus*"². Antigonos' fortolkning virker i hvert fald sær og tvungen.

εἶαρος er genitiv av ἔαρ med episk forlængelse av ε. Man har haft flere grunde til ikke at acceptere det skrevne. Isfuglen er ingen vårfugl, siger man, og genitiven burde hvile på et beskrivende ord, således som svalen hos Simonides [92] og nat-tergalen hos Sappho [136] kaldes ἄγγελος ἔαρος. Endelig ville genitiven på dorisk være **φῆρος*³. Solmsen antager et *φιαρός* "hurtig" avledt av verbet ἴεσθαι, idet han sammenligner med *διερός* av *δίεσθαι*. Herved er vi lige vidt, når det gælder digammaet⁴.

Vore udgivere læser (efter Hecker) εἶαρος som αρός (også det har metrisk forlængelse). Problemet er, at verset også er overleveret hos to andre forfattere, Photios og Athenaios, og i alle håndskrifter skrives der εἶαρος (i ét håndskrift av Antigonos er der dog spiritus asper). Der er altså en antik tradition for εἶαρος. Photios har sikkert Athenaios som sin kilde (de vil begge vise, at Alkman i nominativ singularis har ὄρνις for dorisk ὄρνιξ). Hvis Athenaios ikke har citeret fra Antigonos, må denne form have stået i den alexandrinske udgave, og hvis han har det fra Antigonos, kan εἶαρος ὄρνις ikke være inkonsistent med den myte, Antigonos vil illustrere. Og hvorfor skulle Antigonos misforstå et αρός, men gengive ἐρόφῳνοι i det første vers korrekt (blot med attisk-ionisk ε) ?

5.7.4

Aristoteles [*Hist. anim.* 542^b] fortæller, at isfuglene lægger æg *περὶ τροπὰς τὰς χειμερινὰς*, ved vintersolhverv, og at de to uger omkring dette tidspunkt kaldes *ἀλκυωνίδες ἡμέραι* og er karakteriseret ved usædvanlig vindstille vejr (ligeledes Plinius [X 89-91], der dog i sin beskrivelse røber afhængighed av Aristoteles). I så fald ville "*vårfugl*" være en yderst upassende betegnelse.

Men den astronomiske og kalendariske tradition daterer de (h)alkyoniske dage til slutningen av februar (Geminos [*Kal.* IX 15-6] *4. dag i fiskene = 24. februar*, Columella [II 2, 21] og Lydus [*De ostentis* 212a] *a. d. viii Kal. Mar. = 22. februar*).⁵ Det

¹ Calame (1983), pp. 358, 472; anderledes (1977), I p. 394.

² Page (1962), p. 41. Alene den kendsgerning, at Antigonos ikke anfører vers, der eksplicit underbygger hans påstand, viser, at der ikke har været sådanne vers, og vi må derfor tilskrive den del av myten Antigonos selv, cf. Preissshofen (1977), pp. 48-9.

³ Solmsen (1901), p. 147-151, Page (1951), p. 105, Calame (1983), p. 479.

⁴ I epos er der hiat foran ἴεσθαι (med langt iota), så det må være et **φίεσθαι* (skr. *véti*, lat. *vēs*), men senere er det blandet sammen med ἦμι. Chantraine (1948), pp. 142-3, Frisk (1960), I pp. 711-2.

⁵ Giangrande (1971), pp. 102-5.

stemmer bedre overens med isfuglenes faktiske parringstidspunkt.¹ Ornitologien støtter med andre ord håndskrifterne.

5.7.5

Nu er sagen mere speget end som så: Isfuglene parrer sig slet ikke i Grækenland, men kommer højest forbi på strejftog om vinteren. Det er vel derfor, tænker jeg mig, at Aristoteles henlægger de alkyoniske dage til midvinteren, mens den italienske tradition vælger det parringstidspunkt, som de kender bedre; den meteorologiske side av sagen er for så vidt underordnet. for man kan altid anskue vejret, som det nu passer én (tænk blot på, hvor forkellige hundedagene er hos os og i syden; ikke desto mindre skal begge skyldes Sirius).

Isfuglene var sky og avfødte en hel mytologi: De skulle have magt over vind og vejr (Simonides 508, Stesichoros 248). Men det er slet ikke denne isfugl, vi møder hos Alkman. Isfugle ville ikke flyve over havet i flok, nej, de undgår helst andre levende væsner². Et forårsbillede ville under alle omstændigheder være mere passende hér: Kåde fugle om våren er en locus communis³. Demetrius siger endog, at Sappho digtede καὶ περὶ ἐρώτων καὶ ἔαρος καὶ περὶ ἀλκύνου [195]. En gammel mand, hvis ben ikke længere kan bære ham, vil nok hellere være en livlig og erotisk fugl end den ensomme og vinterlige isfugl.

5.7.6

I tre av ordene er digammaet ikke bevidnet episk eller epigrafisk, men hviler alene på en etymologi, ἄμμενός, οὐρανός og ἐορτή.

Det er ikke sikkert, av hvilken rod ἄμμενός er avledt. Oldtidens grammatikere troede på, at det hørte sammen med ἀνδάνειν, ἦδεθα. Der er ganske vist en sikker tradition for spirtus lenis⁴, men man kan tænke sig psilose. Bechtel fastholder denne etymologi, idet han opfatter det som et aorist participium: *sueh₂d-s-meno- til roden i ἀνδάνειν, ἦδεθα.⁵ Den sigmatiske aorist er en atematisk avledning med -c- på rodens e-trin, og det anaptyktiske -α- er sekundært i de fleste former.

Der har også været andre forslag: Wackernagels forstiller sig et nultrin av véεθα, *ns-s-meno-⁶, men det finder jeg ikke tænkeligt (en atematisk s-dannelse har ikke nultrin, og det er semantisk problematisk). Palmer sætter ἄμμενός sammen med ἄμαι "mætte", som han avleder av et *h₂es-, hittitisk haš- "slukke sin tørst".⁷

Jeg er av den opfattelse, at man bedst kan redegøre for det bevarede c foran μ ved at antage Bechtels etymologi: *-ss- > *-s- er en førgræsk udvikling og ligger før *s > h, f.eks. *h₁éssi > εἶ (derfor må man vente, at *-ssm-, som *-sm-, blev til *-m-), mens *-ds- bevaredes som -c- i klassisk græsk (følgelig skulle *-dsm- blive til -cμ-).

¹ I Danmark parrer de sig og lægger æg i slutningen av april eller begyndelsen av maj, i England sker det allerede i marts og i Sydeuropa endnu tidligere, cf. Blædel (1963), III p. 66, Harrison (1977), p. 189.

² Kraak (1939), p. 142-7, skelner den homerisk-alkmaniske isfugl og den mytiske isfugl hos Simonides og Aristoteles: "Quod cecinit Alcman, vidit. Neminem umquam alcedines plurimas nedum ludentes aspexisse constat. Denique alcedines non sunt validae neque maritimae aves".

³ Giangrande (1971), p. 104-5.

⁴ McKenzie (1926), pp. 193-4.

⁵ Bechtel (1914), pp. 66-7, Schwyzer (1939), I p. 749.

⁶ Wackernagel (1897), p. 767.

⁷ Palmer (1959), p. 136 n. 21.

Men i så fald ignoreres digammaet. Dette er et episk ord, og man kunne selvfølgelig forklare det manglende digamma som en epicisme.

5.7.7

Ordet for "himmel" lyder i attisk og ionisk **οὐραν** **c**, i dorisk **ὠρανός**. Den lange vokal i ordets begyndelse må altså være et sekundært *ō*, der kan være opstået ved kontraktion eller ved forlængelse efter et bortfaldet *s.

Wackernagel sætter derfor ordet sammen med sanskrit *várṣati* "regne", *varṣám* "regn", idet οὐρανός forholder sig hertil, som χλιδανός til χλιδή. En iterativdannelse skal foreligge i οὐρεῖν.¹ Hos Sappho finder vi snart ὄρανος, snart ὠρανος; der er vel tale om poetiske varianter av det ventede æoliske *ὄρρανος.²

Der er imidlertid aldrig hiat eller position foran οὐρανός i epos eller hos lyrikerne. Hos Alkman sker der endog korreption i:

28 Μῶσα, Διὸς θύγατερ, λίγ' αἰείομαι, ὠρανίαφι 6da

I de episke formler er det dog reglen, at der ikke er spor efter digammaet foran o og ω (dog foran oi og i possessivet ὄς), og det samme gælder for kretisk og korinthisk³. Det er imidlertid ikke tilfældet i den lakoniske dialekt, hvor vi har former som φορθεια og Γαιαφοχο (og i virkelig indlyd *καφοσειν*, *Μενελαφοι*, *ηλεφοι*, *ναφον*, ἄβῶρ).

Der er også andre etymologier: sanskrit *varṣman*- "højde", litauisk *viršùs* "tinde". Det ændrer ikke på digammaet. Enten er disse etymologier forkerte, eller også må vi acceptere, at Alkman kan ignorere et forlydende digamma i skanderingen.

5.7.8

ἑορτή er et verbalnomen (som κεκράκτης, κυνεοχμός, βέβαιος, τέτανος), men verbet har vi ikke. Sandsynligvis hører det sammen med det homeriske ἔρανος "fest".

Brugmann knytter det videre sammen med ἦρα "tjeneste", der efter alt at dømme har haft digamma, da det i eposet udvirker hiat. Disse ord skulle derfor videre være beslægtet med tysk *gewähren* (hvorav i øvrigt middelalderlatin *werandus*, fransk *garant*); vi skal altså rekonstruere *φεφορτά. Den oprindelige betydning av ἑορτή er altså "tjeneste over for en gud".⁴

5.7.9

Derimod var der helt sikkert digamma i **ε μένα**⁵. Dette vers ligner et lekytion, et kolon, som Alkman også anvender i 1 (strofernes 1., 3., 5. og 7. vers); 3 (strofernes 3. vers); 16³, 39, 40², 55²; 65², 95(a), og det er da langt det sandsynligste, at vi også hér har et lekytion.

Hvis man vil, at digammaet *skal* respekteres, er man nødt til at antage, at citatet er en del av en længere trokæisk eller iambisk periode, hvorav dele er udeladt:

—υ]—x —υ—x —[υ—x
 eller
 x—υ]— x—υ— x—[υ—.

¹ Wackernagel (1888), p. 129.

² Wackernagel (1916), p. 296 n. 1.

³ Solmsen (1893), pp. 273-288, Kretschmer (1894), pp. 42-3, Chantraine (1948), pp. 123-5.

⁴ Brugmann (1903), pp. 155-7, Chantraine (1948), p. 152.

⁵ Ikke blot er der hiat og position foran ἐννῦναι (Chantraine (1948), pp. 138-9), men fra indskrifterne kender vi kretisk *φημα* og lak. *φεμο*, og Hesych har glosser som γῆμα· μάτιον. Længere ude er ἐννῦναι beslægtet med lat. *vestis*, skr. *váste*, hitt. *uešta*.

Men i de tragiske trimetre, jeg har analyseret, har jeg ikke i noget vers fundet indsnit, der svarer til dem, som man hér må forudsætte. Som regel er der cæsur i andet metrumets første eller anden fod. Ordgrænserne kan falde de samme steder som disse hypotetiske indsnit, f.eks. Aisch. *Agam.* 10, 30, 35, 36, 37, men i ingen av disse vers er der en syntaktisk enhed mellem de to ordgrænser, og man kan derfor ikke anse dem for substantielle.

Jeg vil derfor vælge den enkleste og mest umiddelbare løsning: at digammaet ikke danner position.

5.8 Sammenfatning.

5.8.1.1

I nedenstående skema har jeg medtaget de tilfælde av antevokalisk digamma, som jeg finder relevante. Jeg udelader de eksempler, der ikke lader sig prøve metrisk (*μαλιτα | άνδάνειν*, *ἄπυρον οἶνον*, *ὄρνις έρακος*), og de, der beror på usikre konjekturer (*ὄς έθεν*, *δὲ/δ' Οἰνουπιάδα*), men inddrager læsemåder, der er optaget hos vore udgivere, selv om heller ikke de kan kaldes sikre (*Ϝ' ὄτ', cioici ἄδηι, τοῦτο ἄδηαν*):

	Positive				Negative			
	skrev.	hiat.	+pos.	÷korr.	elis.	÷pos.	+korr.	
ἄναξ	3	3		1				
άνδάνειν		2				1		
ἔαρ		1				1		
έορτή						1		
εἰκέναι					1			
έκών			1					
έννῦναι						1		
ἔργον		1						
ιδεῖν		2						
ἶον		1						
ιτύς						1		
οἶκος						1		
ὄς	2	1						
οὐρανός						1	1	
	5	11	1	1	1	7	1	
	14				9			23

Ikke alle de inddragne eksempler er uangribelige¹, men tilbage står den kendsgerning, at digammaet på ingen måde kan siges at være intakt hos Alkman, medmindre man antager flere konjekturer og uoplagte skansioner (og dét alene i behovet for at restituere digammaet) eller forkaster etymologier, der ellers har vundet almen accept eller i hvert fald ikke er bestredet av bedre bud.

Hovedreglen er, at en udlydende kort vokal bliver stående foran et digamma, men der er i overleveringen tre eksempler på elision, av hvilke de to står i metrisk korrupte citater, det sidste i et lemma i en papyruskommentar, hvor kommentatoren må forventes at have en vis troskab over for teksten.

¹ *Ϝ*- i *ἄςμενος*, *οὐρανός*, *έορτή* avhænger av etymologier, der endnu ikke er verificerede - eller falsificerede; metrum er ikke ganske sikkert i *φυάν δ' ἔοικα, λάδος ε μένα*.

Men alt tyder på, at en kort på konsonant udlydende stavelse ikke nødvendigvis forlængedes foran et digamma hos Alkman. Selv om man skulle mene, at ἑορτή, ἄμεινός og οὐρανός ikke begyndte med et digamma, og man ikke læser εἶαρος, skal man stadig forklare οἶκον, ἰτέας og ε μένα.

5.8.2

Hos Homer er der et lignende misforhold mellem overvejende hiat og vakkende position. Hartel kommer i sine *Homerische Studien* frem til disse tal:

<i>f</i> respekteres	<i>arsis</i>	<i>tesis</i>	<i>f</i> ignoreres	<i>arsis</i>	<i>tesis</i>
hiat	--	2324	elision	324	
÷korreption	507	164	korreption	--	78
position	359	46	÷position	--	215

Av de 46 positioner, der forekommer i tesis, er de 42 foran pronomenet ο , ε ; av de resterende er 3 i den første fod og 1 i den anden.

Solmsen slutter av disse tal, at det homeriske digamma er en fuldt funktionsdygtig lyd, men at det kun danner position i arsis. Han sammenligner med et lignende forhold foran muta cum liquida og forklarer det fonetisk sådan, at et foregående -v, -p, -c går sammen med *f*- i det følgende ord, idet stavelsesgrænsen ikke går mellem dem, men foran dem.¹

Solmsen mener, at det samme forhold gør sig gældende for lesbierne og Alkman; fra vor digter anfører han som et eksempel på forlængelse i arsis [59(a)] Κύπριδος ἔκατι, som eksempler på manglende position i tesis [26] ἀλιόρφυρος φιαρὸς ὄρνις og [117] λᾶδος ε μένα καλόν.²

5.8.3

Hans fortolkning av det homeriske digamma hviler imidlertid på uholdbare præmisser. Paralleliteten mellem -v, -p, -c + *f*- og muta cum liquida er kun tilsyneladende, da den kun gælder κρ-, κλ- & c., ikke -κ ρ-, -κ λ- (ἐκ Λήμνου, ἐκ-ρέω), der ville være virkelige paralleller³. I det hele taget er stavelsesgrænser u håndgribelige begreber, men man bør ikke antage, at en konsonantgruppe ville regnes til den næste stavelse, når den ikke kan optræde isoleret i begyndelsen av et ord. Græsk og de andre ældre indoeuropæiske sprog har ikke ord, der begynder med [nw-], [rw-] (som fransk *noix, roi*), og ingen av de sprog, der har en kvantitativ metrik (sanskrit, latin), trækker -n, -r, -s over til næste stavelse sammen med et *v*-.⁴

I stedet for at forestille sig, at Iliaden og Odysseen blev skabt i en periode med intakt digamma og redigeret, efter at det var faldet bort, har vi i dag bedre blik for traditionen. Det episke sprog er bygget op av faste formler, som ikke altid avspejler den samtidige prosodi. Således bibeholdes tusinder av hiater, efter at digammaet er faldet bort. Når der er 359 tilfælde, hvor et digamma øver position i arsis, men kun 46 i tesis, skyldes det en generel modvilje mod at forlænge en stavelse ved position i tesis, hvilket forstærkes netop av, at digammaet ikke er fonetisk reelt i de ioniske sangeres dialekt. Det er acceptabelt at lade en naturlig kort gælde for lang i princeps, men det ville forstyrre den daktyliske rytme at

¹ Solmsen (1901), 129-137.

² Solmsen (1901), pp. 137-154.

³ Danielsson (1909), p. 276, Bolling (1912), pp. 403, 406.

⁴ Danielsson (1909), pp. 275-6, Bolling (1912), p. 406.

erstatte de to korte med én kort. Uoverensstemmelsen udspringer altså av eposets særlige kompositionsteknik, ikke av den mytiske iktus.

5.8.4

Der er aritmetisk ingen væsensforskel mellem det homeriske digamma og Alkmans digamma, og hvis man skal pege på nogen forskel mellem de to tekstmasser (hvilket er dristigt alkman корпусets lidenhed taget i betragtning), synes Alkman at tillade position *sjældnere* end Homer (hos Homer forlænges to tredjedele av de korte på konsonant udlydende stavelser, men hos Alkman kun mellem en tredjedel og en sjettedel).

Hvor digammaet i den ioniske digtning øver indflydelse efter at være faldet bort, synes digammaet at ignoreres i den lakoniske digtning, selv om det stadig udtales. Hvad der for ionierne er en højtidelig arkaisme, er for en dorisk digter en provincialisme, der kun tillades, hvor den er sanktioneret av den poetiske tradition.

Nu kunne man tænke sig, at det var i episk prægede passager, at Alkman ignorerede digammaet. Et godt eksempel herpå kunne være **θέσαν ιτέας**, hvor verbet har en ionisk form, og metrum er daktylisk (godt nok et tetrameter, ikke et heksameter). Men er **Κύπριδος ἔκατι** mindre episk end **ἀλιόρφυρος εἶαρος, ἐς οἶκον** og **λαῖδος ε μένα**? Og hvis det skyldes episk tematik og fraseologi, at syv ud av otte eller i hvert fald fire ud av fem korte på konsonant udlydende stavelser ikke forlænges, kan man spørge sig selv, om det overhovedet er berettiget at anse dette for epikorisk digtning.

Den senere korlyrik havde et lignende eklektisk forhold til digammaet. Ibykos har fem hiater, men to manglende positioner og to elisioner, Stesichoros tre hiater og én position, én manglende position og to elisioner¹, altså tal, der kan sammenlignes med dem, jeg udleder hos Alkman. Bacchylides kendte ikke digamma fra sin egen dialekt, men kunne have hiat foran visse ord, almindens han andre gange tillod elision foran de selv samme ord². Pindar er derimod vokset op med en dialekt, hvor digammaet var bevaret i forlyd, men også han lader kun undtagelsesvis digammaet bevirke hiat og position og kun der, hvor det var almindeligt i den poetiske tradition.

¹ Nöthiger (1971), pp. 109-111. De angivne tal er blevet forøget ved de nye papyrusfund, men så vidt jeg kan skønne, er forholdet mellem dem stadig det samme.

² Disse fire ord hos Bacchylides kan tjene som et eksempel herpå:

	<i>hiat</i>	<i>elision</i>	<i>ingen position</i>
ἄναξ	IX 45	III 76, V 84	--
ἔκατι	I 116	V 33	VI 11
ἴον	III 2, IX 3, 72	--	V 3
πί	XVII 129	I 77	--

Et vers har endog hiat foran *ίoc* "pil" [V 75], selv om dette ord aldrig er begyndt med et digamma (analogi med *ίov* "viol" og *ίoc* "gift"). Cf. Jebb (1905), pp. 82-3, Maehler (1982), I p. 13.

ται α<γ>ροικο(ι). Gallavotti tyder bogstaverne således: $\eta\upsilon\alpha\kappa\iota\nu\theta\iota\omicron\iota\ \alpha\nu\epsilon\theta\epsilon\nu\ \alpha\iota\tau\alpha\iota$ αγροικο(ι).¹

Substantivet **ἄϊτας** eller **ἄϊτης** kendes fra poesien (f. eks. Alkman [34] ἄϊτας, en akkusativ pluralis av femininen ἄϊτις) og svarer til det attiske begreb ἐρώμενος modsat εἰσπνήλας, εἰσπνηλος = ἐραστής, henholdsvis den passive (og yngre) og den aktive (og ældre) part i det kærlighedsforhold, der i de doriske stammer skulle gøre drengene til mænd. Det er en urgammel opdragelsesinstitution, og navnene er derfor også traditionelle og sære.²

ἄγροικος er sammensat av ἀγρός og φοῖκος.

6.1.5

Det påfaldende er ikke nødvendigvis, at digammaet mangler i dette og hint ord, for vort materiale er for pauvert til at skønne, om det ville være bevaret netop dér i det øvrige Lakonien (flere av stederne ville da heller ikke have digamma i det øvrige Lakonien, som jeg skal vise), nej det, der slår mig, er, at ikke *et eneste* indlydende digamma gengives på nogen måde i indskrifterne fra Manihalvøens vestkyst og indland.

At der skulle være mindre forskelle inden for det lakoniske område er højest tænkeligt (det skulle tværtimod være mærkeligt, hvis der ikke var dét i den største klassiske πόλις).³ Der er i øvrigt en antik tradition for, at Tainaron var befolket av tyrrenniske indvandrere fra Lemnos⁴. Nu skal man tage sådanne overleveringer cum grano salis, men de *kan* bero på en erindring om en etnisk modsætning mellem Mani og Eurotasdalen, hvilket kunne hænge sammen med, at dette område naturligt må være kommet senere under lakedaimonisk overherredømme end Eurotasdalen. Halvøen er dog stadig, når det kommer til stykket, en del av det lakoniske sprogområde. Området har således del i udviklingen c > h mellem vokaler (Ποιοιδανι, Παηιφαι).

6.2 Bevarede digammaer.

I κοίλη Λακωνική er der derimod flere eksempler på, at intervokalisk *f* bevares:

6.2.1

IG V¹ 1562 (Olympia, 5. årh.)

[δεξ]ο φαν[α]ξ Κρον[ι]δα [Ζ]εϋ Ολυμπιε καλον αγαλμα
ηλεφο[ι θυ]μοι τοι Λακεδαιμονιο[ις]

Pausanias [V 24, 3] citerer epigrammet, idet han normaliserer dialekten (som det er almindeligt i citater av den art). Han skriver **ἴλαος** uden *f* og med alpha; den attiske form er ἴλεως med kvantitativ metatase, hvilket viser, at den lange vokal, som ellers kun optræder sporadisk er oprindelig. Den episke form med alpha, der

¹ cf. SEG XXVIII 404.

² **εἰσπνήλας** / **εἰσπνηλος** må være avledt av verbet εἰσπνεῖν. **ἄϊτας** er sværere: man sætter det sædvanligvis sammen med ἐνήτης, der forudsætter et substantiv *ἦος (som ἐντελής av τέλος); dette skulle så høre til **h₂eu-* i sanskrit *avas-*, latin *avēre*. Diels (1896), p. 372, tænker sig derimod, at det er avledt av roden i ἄειν, som man fører tilbage til en aorist *ἄφισον, til roden i sanskrit *āvis* "åbenbar", hittitisk (a)u- "se".

³ Det er der for eksempel i Argolis, hvor man i øst skelner mellem oprindeligt *ē*, *ō* og *ē*, *ō* opstået ved erstatningsforlængelse (både i øst og vest er der forskel på *ee*, *oo* > *ē*, *ō* og *ē*, *ō* med anden oprindelse), og i vest bevares -vc i klassisk tid.

⁴ Plutarch Γυναικῶν ἀρεταί, *Moralia* 247b-f. Cf. (naturligvis) Kiechle (1963), pp. 101-2, 253.

blev den optaget i κοινή, er en kunstig tilbagedannelse; netop **ηλεφο**[ι viser, at ordet må rekonstrueres **hi-hlē-wos*.¹

6.2.2

IG V¹ 1564 (Delos, mellem 403 og 399). **ναφον** (gen. plur.). ναός er efter alt at dømme avledt til roden i ναίειν, altså "gudens bolig". Aoristen νάσσαι viser, at der var -s- i roden, og udgangspunktet for substantivet er altså **nh₂s-uo-*.

IG V¹ 920 (Sellasia 7./6. årh.). Ευμυθικ **αποναφε**. En besynderlig indskrift; Roehl tyder den "Eumythis fecit", ο: en forskrivelse for *επονεθε = ἐπόνθησε.² Pindar har ganske vist formerne ποναθηή [Ol. VI 11] og πεποναμένον [Pyth. IX 93], men alpha er æolisk (Sappho [110(a)] ἐξεπόνασαν), ikke dorisk (πεπονημένον [Schw. 206, 17, Magnesia], πονεθε [Schw.³ 133, 6, Korkyra, 6. årh.]).³ Roehls løsning er hverken semantisk eller palæografisk tilfredsstillende. Bedre er det derfor at tage det som en afledning av ναφός, cf. Hesych ναύειν· κετεύειν παρὰ τὸ ἐπὶ τὴν ἐστίαν καταφεύγειν τοὺς κέτας οὐ ναοῖ· κετεύει, kretisk ναόω "bringe ind i et tempel".⁴

6.2.3

SEG XI 666 c. (Sparta, 6. årh.), teglsten. **σ]αφοσειε** ηοικατ[. Verbet er en optativ av σαιοῦν, σώζειν. Senere møder vi dog aoristen Hesych ἀπεσείξεν· ἀπέσῳσεν. Λάκωνες, der sikkert er en tilpasning av den fra κοινή kendte form til den lokale dialekt (ξ for σ), ligesom de hellenistiske navne Κοιξιτελης [IG V¹ 99, 137, 488] og Κοιξιπιος [IG V¹ 1353].

Med fundet av denne indskrift gendrives i øvrigt Spiess, der mente, at στάσειεν hos Alkman [1 47] var ulakonisk.⁵

6.2.4

IG V¹ 1133 (Geronthrai 5. årh.). Indskriften er skrevet fra højre mod venstre. Der læses to gange bogstaverne **Αφαναξ**. Langs den højre side løber et zigzagmønster, som Jeffery tager som en del av ornamentet⁶, men som mange har læst som et sigma, således at vi har navnet **σΑφαναξ**, ο: *σΑφο-φαναξ. Jeg skal snart behandle dette forled.

6.2.5

IG V¹ 213. Det er den længste lakoniske indskrift, vi har (94 læselige linier). Den er rejst i Sparta av en Damonon, der opregner sine og sin søns sejr i løb og hestevæddeløb. Han har vundet (og dét fire gange) εν **Γαιαφοχο** (ll. 9, 51, 83, 92), d. v. s. "på *Gaiawochos'* (område)"⁷. Vi ved, at lakonerne brugte dette tilnavn for Poseidon (Paus. III 20, 2), ligesom det kendes fra epos (γαυήοχος). Det er sammensat av γῆ og φεχ- "bevæge" (χεῖν, pamphylik φεχετο [Schw.³ 24], latin *vehere*, *vexāre*, dansk *vogn*, *bevæge*), altså et udmærket navn til denne guddom. I en spar-

¹ Det hører til λάκκεθαί, **si-sleh₁-*; det forventede resultat av nultrinnet **lh₁* mellem konsonanter er i græsk λη, men undertiden møder vi αλλα, som er, hvad **l* uden en laryngal ville give. Det må være en form for analogi, cf. Beekes (1969), pp. 242-5.

² cf. Liddle-Scott-Jones (1940), p. 210.

³ Forssman (1969), pp. 70-5.

⁴ Arena (1971), p. 108.

⁵ Spiess (1878), p. 370.

⁶ Jeffery (1961), p. 195.

⁷ Xenophon [*Hell.* VI 5, 30] τὸν ππόδρομον εἰς Γαιαόχου. Helligdommen og hestevæddeløbsbanen lå ved Therapnai, cf. Bourguet (1927), p. 49.

tansk indskrift [IG V¹ 296, 2. årh. e.v.t.] bryster en Nikagoros sig av at have vundet του(ς) Γααοχους.

6.2.6

SEG XI 671 (Sparta, 5. årh.). Λυκειος Αρε[]ια[ι]. Rimeligvis en dedikation til Aphrodite Areia. Udgiverne mener, at det manglende bogstav skulle være et digamma. Adjektivet er avledt på Ἄρης, æolisk Ἄρευς. I de mykenske indskrifter findes mandsnavnet [KN Vc 208] *a-re-jo*, [KN L 641, 1] *a-re-i-jo* = *Areios*, og vi møder sågar en guddom [PY Tn 316 r 7] *e-ma-a₂ a-re-ja* = *Hermāāi Areiāi*. Ares selv forekommer også på tavlerne: [KN Fp 14, 2] *a-re* = *Arē*. De oblique kasus i det episke sprog forudsætter imidlertid **Arēw-*, så det er tænkeligt, at det lakoniske adjektiv er dannet på denne sekundære stamme. Navnet Ἀρήϊος hos Alkman [1⁶] og det episke adjektiv ἀρήϊος (æolisk ἀρεῦϊος) synes at forudsætte samme dannelse: **Arēw-ios* snarere end **Are-ios*.

6.2.7

IG V¹ 1155 (Gytheion, 5. årh.) μεδενα αποστρυθεσται. αι δε κα αποστρυ[θ]εται, αφαιταται ε ho δολος []ραι δε hope νομος αποστατο. Verbet αφαιταται er dannet på substantivet *ἀφάτα, ἄτη, cf. Alkaios og Pindar ἀυάτα.

I *Inscriptiones Graecae* accentueres der ἀφαιτᾶται; den doriske accentuering ville rettelig være ἀφαιτάται. Vigtigere er, at cirkumflexen viser, at man opfatter det som et tematisk præsens; et sådant ville derimod hedde *ἀφατήται, for i lakonisk kontraheres *ae* til *η*. Jeg ser, at Arena (1971), p. 67, accentuerer ἀφάταται, *o*: et *atematisk* præsens (med attisk-ionisk accent; i dorisk regnes *-αι* for langt). Den *atematiske* konjugation har dog slet ikke den samme udbredelse i dorisk som i æolisk, så der er vel ingen anden mulighed tilbage end et perfektum medium: Ikke at man *kommer* i ulykke, men at man *er* i ulykke.

6.2.8

SEG XXXVII 330. På en skår av en lakonisk vase malet av "the Hunt Painter" ca. 555-545 f.v.t. står der AFE . . . ud for en kvindefigur.

Pipili tyder dette som Αφε[λλο], d. v. s. Ἄελλώ, en av harpyierne. Harpyien bliver forfulgt av en person med en lynkilde; der er dog ikke noget sagn om, at Zeus forfølger, og Pipili tyder det derfor som en boreade (der jo har med storme at gøre), idet hun kan anføre andre eksempler på, at vindånder bærer tordenkiler i vasemalerierne¹.

Ἄελλώ er avledt på substantivet ἄελλα, æolisk αὔελλα, der hører til roden i ἀῆναι < **h₂ueh₁-*. Denne rod foreligger også i tysk *wehen* og i latin *ventus*, dansk *vind*.

6.2.9

IG V¹ 722. Sparta, 6./5. årh. Jeg skrev teksten i sin helhed ovenfor. Linie fem lyder i Fourmonts avskrift DEDOFAΣΑΡΚΑΛΟΝ. På det første delta er der en krølle, så Fourmont har sikkert hermed ment rho, et bogstav, som i epikorisk skrift let forveksles med pi, hvorfor Beattie læser linien: πεδ' οφας Αρκαλον².

Vi møder ὠβᾶ som en inddeling av spartiaternerne både i litteraturen (Plutarch *Lyc.* 6) og indskrifterne (IG V¹ 26, 27, 675, 688, alle fra hellenistisk eller romersk tid). At

¹ Pipili (1987), pp. 21-22.

² Beattie (1951), pp. 47-50.

det hellenistiske beta blot er en skrivemåde for digamma, ses av disse hesych-
gloser: ὠγή· κόμη, ὠά· τὰς κόμας, οὐαί· φυλαί. Κύπριοι.¹

6.2.10

Et intervokalisk digamma møder vi desuden i disse hellenistiske indskrifter:

Ευρυβανασσα [IG V¹ 209, 212, 507, 573, 574, 1. - 2. årh.]. Andet led er ἄνασσα, femininum til ἄναξ.

διαβετης [IG V¹ 32, 65] er en slags embedsmand. Boeckh forklarer det som *διαφέτης, sammensat av διά og ἔτος.

Mens der sker en glidende udvikling fra den ene vokalkvalitet til den anden i løbet av frembringelse av en diftong, er skiftet brat, når de to vokaler tilhører hver sin stavelse. Efter en lukket vokal eller en diftong, der ender lukket, sker det, at dette bratte asyllabiske skift assimileres til en asyllabisk lukket vokal (*w, j*):²

Ευβαλκης [IG V¹ 210, 268, 649]. Ordets andet led er roden i ἀλκή, ἀλέξειν, der aldrig har haft digamma; i klassisk tid skrives navnet da også Ευαλκες (Geronthrai IG V¹ 1124; han kæmpede ved Mantinea i 418).

På samme måde har vi beta i **Ευβανορος** [IG V p. 210]. Vi møder sporadisk digammaet i denne brug i de andre dialekter: f. eks. arkadisk Ευβανορος [IG V² 323].

6.2.11

Hertil kommer flere eksempler hos leksikograferne, der illustrerer, at *f* ikke betingelsesløst er svundet mellem vokaler.

ἀβήρ· οἴκημα στοὰς ἔχον, ταμείον Λάκωνες [Hesych 112]. ἀήρ hører sammen med αὔρα som γαστήρ : γάστρα, ἀστήρ : ἄστρα. Roden **h₂uer-* findes også i verbet ἀείρειν (Alkman [1⁶³] ἀυειρομέναι). Med hensyn til semantikken svarer parret ἀβήρ/ἀήρ til dansk *loft/luft*, svensk *vind* "vind /loftsrøm", ἀήρ / ἀείρειν til dansk *luft/løfte*.³

ἀβώρ· ἠώς. Λάκωνες [Hesych 135] og **ἀβώ**· πρωῆ. Λάκωνες [Hesych 133]. **áfōs* kommer av **h₂(e)usōs*, latin *aurōra*, sanskrit *uṣāś-*.

ἀπαβοίδωρ· ἐκμελῶς. Λάκωνες [Hesych 5697]. Til roden i ἀείδειν. Latte tilskriver Alkman glosen⁴, men rotacismen dukker først op i indskrifterne under kejser Hadrian⁵.

γαβεργός· ἄγρου μισθωτός. Λάκωνες [Hesych 5]. **γαφεργός* er et kompositum av γῆ og ἔργον; en næsten identisk sammensætning har vi i det attiske γεωργός (med det ældre *o*-trin og kvantitativ metatese).

δαβῆι· καίηται. Λάκωνες [Hesych 2], **ἐκδαβῆι**· ἐκκαυθῆι. Λάκωνες [Hesych 1313]. Det er den passiviske aoriststamme til δαίειν, sanskrit *dunóti*. Til samme stamme hører **δαβελός**· δἄλος. Λάκωνες [Hesych 3]. **δαφελός* har overlevet i den tsakoniske dialekt νταβελέ (ντ er den nygræske skrivemåde for en stemt dental klusil [d] til forskel fra spiranten δ [ð]).⁶

¹ Bourguet (1927), p. 71, n. 1.

² Thumb (1898), p. 295; Bourguet (1927), p. 81.

³ Frisk (1934), pp. 51-6.

⁴ Latte (1953), I p. 195.

⁵ Bourguet (1927), p. 120; ligeledes Calame (1983), p. 210: "Dialecti recentioris, non Alkmanis linguae est exitus -- ωρ pro -ως".

⁶ Pernot (1934), p. 136.

ἔβασον· ἔασον. Κυρακούσιοι [Hesych 65] Mere udførligt i *Etymologicon magnum* [308, 27-9 Gaisford] **ἔβασον**· ἀντὶ τοῦ ἔασον, συγχώρησον. οὕτως Κυρακούσιοι καὶ Λάκωνες. γέγονε δὲ πλεονασμῶι τοῦ β· τὸ γὰρ ἔασον ἔβασον φασί· καὶ τὸ ἔσται· ἔβσται· καὶ τὸ ἔα, ἔβα.

ἔξωβάδια· ἐνώπια. Λάκωνες [Hesych 3985]. Avledt på ο c, ὠτός < *ὄφος, *ὠφατός. Hertil hører måske ἀβοτάνα, det tsakoniske ord for "øre".

I den tsakoniske dialekt er der endnu et ord, der skal have bevaret et oprindeligt digamma: **χάβο** "avgrund", som man sammenstiller med χάος (hvortil adjektivet χαῦνος). Pernot forklarer betaet som et "v développé entre voyelles" og sammenligner med tsakonisk κουβανέ = κυανός.¹

Der er imidlertid tale om forskellige fonetisk kontekst. κουβανέ kan forklares på samme måde som Ευβαλκες: [kuʔa'nəs] > [kuwa'nəs], med assimilation av glide-lyden (eller begyndelsen av den følgende vokal) mod den første vokal. I χάβο er -v- forskellig fra begge vokalerne. Det er derfor ikke tænkeligt, at den er opstået spontant, og jeg vil holde fast i, at den fortsætter digammaet.

6.3 Hævede tab av digamma.

Et par steder har man uden grund ment, at der mangler et digamma:

6.3.1

IG V¹ 1. Linie 4 tydede Boeckh efter Fourmonts avskrift således:

-μον αργυριο ενν]εα μνας και δεκα στατεραι

I så fald skulle digammaet være gået tabt i **ἐννέα**. Alle udgivere har fulgt ham heri. Man har imidlertid fundet de første ti linier av stenens venstre side, der ellers var gået tabt², og denne linie har vist sig at lyde:

[π]ολεμ[ον τετορε]c και δε'κα μνας και δεκα στατεραι

6.3.2

IG 1570 (Sparta, panathenæisk amfora, 5. årh.). Den bærer påskriften: τῶν Αθηνεθεν αθλο[v . . .] | τ[. . .]τ Αθαναια[ι]. Alfabetet er epikorisk, men fra to χῶραι: i den første linie skrives theta med en prik, i den anden med et kryds; det sidste er almindeligt i begge dialekter op til klassisk tid, men i det 5. årh. introduceres thetaet med prikken i Attika, mens de lakoniske indskrifter holder fast på krydset en rum tid endnu³.

Også dialekten er forskellig: den første linie har åbnet \bar{a} til \bar{e} i Αθηνεθεν, hvilket sker alene i attisk og ionisk, mens den anden linie bevarer \bar{a} i Αθαναια[ι]. Bortfaldet av digamma og kontraktionen i **αθλον** er altså attisk.

6.3.3

IG V¹ 214, en statuette av Kybele, bærer indskriften: **αιδευς**. Men selv om genstanden er fra det 5. århundrede, har Guarducci vist, at indskriften er skrevet i tidlig hellenistisk tid, og de la Genière tyder endvidere indskriften **Δευς** (= Ζεύς), så er der ikke noget digamma at søge dér.⁴

¹ Pernot (1934), p. 136.

² Matthaiu og Pikulas (1989), pp. 77-124.

³ Jeffery (1961), pp. 66 og 183.

⁴ cf. SEG XXXV 339. Om Δευς, cf. *Anecdota Oxoniensia* [IV 325, 24 Cramer] Ζεύς παρὰ τοῖς Λάκωσι Δεύς λέγεται; endvidere Bourguet (1927) pp. 37-8.

6.3.4

IG V ¹ 213 har adskillige gange former av ordet **παῖς**, og alle stederne uden digamma. Men den afledning har ikke digamma i nogen græsk indskrift (end ikke i kypriske indskrifter), medmindre man retter det bæotiske παειδι til παφιδι [IG VII 3989]. Når man mener, der har været digamma i denne rod, skyldes det, at man sætter ordet sammen med et andet og ensbetydende ord παυς, der er almindeligt på de attiske vaser¹. De græske ord har man videre sat i forbindelse med på den ene side latin *puer*, sanskrit *putrá-*, på den anden side παῦρος, latin *paucus*, dansk *få*². Hermann opstiller en bøjning *πάρις, gen. *παρίος, idet de oblique kasus' ρj naturligt vil lave en ι-diftong, og nominativen mister sit digamma ved analogi³.

Under alle omstændigheder kan vi ikke lade de epigrafiske forekomster tælle for *lakoniske* tab av et intervokalisk digamma, da det tydeligvis er en fællesgræsk innovation⁴. Det ville ligeledes være at forvirre billedet at regne dette ords mange forekomster hos Alkman blandt de steder, hvor *Alkman* ignorerer digammaet (hvilket Page ikke desto mindre gør⁵). Ordet forekommer elleve gange i alkman-korpuset. Overalt, hvor metrum er kendt, skanderes αι som én lang stavelse: 1 ¹⁹, 99, 3 fr. 1: 82, 83, 84, 11 ²⁵, 38 ¹, 58 ¹ (*bis*). De sidste to tilfælde tillader overleveringen os ikke at vurdere: 5 fr. 2: 14, 18.

6.3.5

Endelig Poseidons navn: På korinthiske vaser møder vi Ποτεδαν og Ποτεδαρων side om side. Kretschmer antog, at den sidste form var en poetisk arkaisme ⁶. Vi har imidlertid siden erfaret, at det i mykensk ikke havde *w*: (PY Es 653) *po-se-da-o* = *Poseidaōn*, og attisk Ποσειδῶν forudsætter en form uden digamma (ellers skulle det hedde Ποσειδέων som i ionisk), så det korinthiske ρ må forklares på anden vis; måske der foreligger analogi med *Παιάρων, tilnavnet til Apollon, og lignende navne⁷.

I indskrifterne fra poseidonhelligdommen i Tainaron hedder guden **Ποηοιδαν**. En bronzefisk fundet mellem Amyklai og Vaphio bærer dedikationen **Ποηοιδανος** [SEG XI 692, 6. årh.]. Og på den lange damononstele [IG 213] nævnes en fest, **Ποηοιδια**.⁸

Navnet kommer sandsynligvis av en vokativ *πότει δᾶς "Jordens herre", og i de fleste doriske dialekter bevares det oprindelige tau, mens attisk-ionisk, arkadisk og mykensk har sigma, altså det typiske dialektskel. Den lakoniske form forudsætter et ældre sigma (udviklingen c > h er almindelig i de epikoriske indskrifter).

¹ Kretschmer (1894), pp. 188-190. Ordet findes i kyprisk i navnet *Pi-lo-pa-vo-se* = Φιλοπαφος (gen.).

² Det er meget muligt, at disse to ordgrupper i en fjern urtid er avledt av et fælles **peh²u-*, men i fællesindoeuropæisk tid er der to semantisk og apofonisk adskilte rødder: **pu-*"dreng" og **pau-*"lille".

³ Hermann (1923), p. 47; Schwyzler (1939), I p. 260.

⁴ Bechtel (1923), II p. 301: "Dabei sehe ich von παῖδα, παῖδων, παῖδες ab, weil die Zweisilbigkeit hier schon bei Homer erreicht ist".

⁵ Page (1951), pp. 106-7.

⁶ Kretschmer (1894), p. 45.

⁷ Ruijgh (1967), p. 203.

⁸ Il. 12 og 18.

Man forestiller sig derfor, at Ποιοιδαν skyldes et “sydachæisk” substrat i Lakonien¹.

6.4 U- og eu-stammerne.

6.4.1

Der er adskillige eksempler på *eu*-stammerne, der mangler *ɸ* foran kasus-ender, der begynder vokalisk:

Αριστε [IG V¹ 213] (nominativen Αριστευς møder vi i IG V¹ 1230)

Πλαταιες, Ερετριες, Μεγαρες, Ερμιονες, Θεσπιες, Μυκανες, Φανακτοριες, Χαλκιδες, Κυρες. [Bourguet III]

Δορεος [IG V¹ 1521]

Der er imidlertid ikke skrevet digamma i disse paradigmer i nogen dorisk dialekt, så det er ikke at regne for et *lakonisk* tab av digammaet, men er et fællesdorisk (eller urdorisk) fænomen. I en enkelt bæotisk indskrift [Schw. ³ 538, 6. årh.] møder vi Πτοιεϝι, men ellers møder vi også i denne dialekt digammaløse former (e. g. Πτοιει [IG VII 2729]). Uden for de mykeniske tavler er digammaet kun regelmæssigt i kyprisk, men selv i denne dialekt, der bevarer digammaet i alle positioner, findes undertiden former uden digamma.²

Der skrives naturligvis ikke digamma i attisk-ionisk, men eftersom *s*-stammernes akkusativ singularis hedder *-η*, mens *eu*-stammerne har *-έα*, må digammaet stadig have været i dette paradigme, indtil det generelt faldt bort. Det ser altså ud til, at de doriske dialekter har tabt digammaet i *eu*-stammerne før attisk-ionisk, altså omvendt av hvad man ellers skulle vente. Det er derfor sandsynligst, at det manglende digamma har strukturelle og ikke fonetiske årsager.

6.4.2

W og *u* er jo begge vokaler, ja én og samme vokal med dén eneste forskel, at den ene er asyllabisk, den anden syllabisk; det er i det mindste fonologisk sandt, når det gælder det indoeuropæiske ursprog, hvor de to er allofoner (kontekstuelle varianter av samme fonem). I *u*- og *eu*-deklinationen er *u* syllabisk i nominativ singularis og i dativ pluralis (som monoftong eller del av en diftong), i *u*-stammerne også i akkusativ singularis, men i de andre kasus asyllabisk.

I græsk opfatter man imidlertid *u* og *w* som forskellige fonemer; hermed forsvinder paralleliteten mellem de forskellige kasus. Det samme er sket i *s*-stammerne, hvor *s* er spaltet i to fonemer (*s*, *h*), alt efter om der følger en vokal eller ej. Der opstår en undergruppe inden for den “3. deklination”: vokalstammer over for konsonantstammer. Tendensen til at splitte den atematiske deklination op er fællesindoeuropæisk³.

¹ P. Kiechle (1963), p. 14.

² E.g. *pa-si-le-vo-se* βασιληϝος [Masson 217, 220, 323, 324, 3244, SEG XX 117, 172, 175, 176], *i-e-re-vo-se* ερηϝος [Masson 234, 255, SEG XX 140], men *i-e-re-o-se* ερηϝος [Masson 17], *ka-ke-o-se* χαλκηϝος [SEG XX 283]. Arena (1971), p. 85.

³ Laryngalstammerne har overalt dannet selvstændige deklinationer, således den græske og latinske første deklination. Sanskritens anden deklination rummer *i*- og *u*-stammerne, medens den tredje deklination har optaget diftong- og laryngalstammerne.

Digammaet bliver en del af morfemet. Oprindeligt har morfemgrænsen ligget efter $\bar{e}w$, f. eks. $*basil\bar{e}w\#s$, $*basil\bar{e}w\#a$, $*basil\bar{e}w\#os$, men nu opfatter man det: βασιλ#εύς, βασιλ#ἦφα, βασιλ#ἦφος. Denne deklination omdannes i de doriske dialekter til βασιλ#εύς, βασιλ#έα, βασιλ#έος i analogi med *s*-deklinationen $*ehugen\bar{e}s\#$, $*ehugen\bar{e}h\#a$, $*ehugen\bar{e}h\#os$ > εὐγεν#ῆς, εὐγεν#έα, εὐγεν#έος.

6.4.3

På denne måde bliver det lettere at forstå, hvorfor man i æolisk og visse doriske dialekter har -εcci ikke blot på *s*-stammerne, men også på de andre atematiske stammer: $*g\acute{e}nes\#si$ > γέν#εcci, hvorefter $*pot\#sí$ > πόδ#εcci. I det episke kunstsprog tillader man endog en dativ ἐπέεcci, analyseret ἐπέε#εcci efter ἐπέε#ός og ἔπεε#α. Diakronisk er det måske en fejlanalyse, men på det synkroniske plan er det en ændret sproglig virklighed.

6.4.4

Der er dog ikke tale om en *overførelse*, men en *tilnærmelse* til *s*-deklinationen. Foran åbne vokaler var ε i de fleste græske dialekter mere lukket end foran konsonanter og lukkede vokaler. I adskillige dialekter blev det lukkede ε ligefrem til ι (bøotisk, kyprisk, kretisk og lakonisk). Men hvor der havde gået et digamma mellem de to vokaler, forblev ε åbent: således genitiven Δορεος over for *s*-stammernes -ιος.

I arkadisk er der også sket en tilnærmelse til *s*-stammerne, endda så langt, at vi har nom. sing. ιερες, γραφες, φονες; en enkelt gang møder vi i kyprisk *i-je-re-se* ερῆς, hvilket er det klareste mulige bevis for, at strukturforandringen ikke er betinget af et bortfaldet digamma, men tværtimod selv betinger bortfaldet. På attiske vaser møder vi nominativerne Πελες, Προμεθες, Ολυτες (= Ὀδυσσεύς), Περσες¹.

I den kypriske dialekt er der som regel også *ϕ* i *i*-stammerne, e. g. *po-to-li-vi* πτολιϕι [Masson 217]. Ligesom *eu*-stammerne kunne miste deres digamma i analogi med *s*- og *i*-stammerne, kunne *i*-stammerne få et digamma efter *eu*-stammerne.²

6.5 -κλέϕης, -λαϕος.

6.5.1

Der er i de lakoniske indskrifter to andre afledninger, hvor et oprindeligt digamma én indskrift på nær er faldet bort, nemlig $*-κλέϕης$ og $*-λαϕος$:

IG V ¹ 457	Sparta	6. årh.	τ <u>ο</u> ι] κο <u>ρ</u> ο <u>ι</u> Θ <u>ι</u> ο <u>κ</u> λ <u>ε</u> Να <u>μ</u> [ε <u>ρ</u> τ <u>α</u> ³
SEG II 167	Geronthrai	ca. 450	[<u>η</u> ε <u>ρ</u> α]κ <u>λ</u> ε <u>ς</u>
SEG XI 663	Sparta	5. årh.	Ε <u>ν</u> π <u>ε</u> δ <u>ο</u> κ <u>λ</u> ε <u>ε</u> ς
SEG XXVI 457	Menelaion	ca. 675-650	Μ <u>ε</u> ν <u>ε</u> λ <u>α</u> ϕ <u>ο</u>)
SEG XXVI 459	Menelaion	ca. 500	Μ <u>ε</u> ν <u>ε</u> λ <u>α</u> ι . .

¹ Kretschmer (1894), pp. 191-192.

² Sanskrit har lokativ på *-au* av *i*-stammerne, idet det indoeuropæiske ved sandhi av $*-ē$ opståede $*-ē$ omdannedes efter *u*-stammerne. Det er imidlertid en særlig indisk udvikling, og det går ikke med Wackernagel at forklare den kypriske form på samme måde, cf. Schwyzler (1939), I pp. 572-3.

³ Bourguet (1927), pp. 35-6. Hos Plutarch [*Apophth. Lac.* 230^b] er der en lakonisk gesandt, der hedder Ναμέρ-τας (Jeffery (1961), p. 497, gør Κοροι til dativ, laver en nominativ Θιοκλενα og supplerer verbet μ' [ανε-θεκεν]).

SEG XXXV 321	Menelaion	6. årh.	Μενελοι
SEG XI 695	Sparta		ηαγεηλαο ¹
IG V ¹ 3	Sparta	4. årh.	ηαγηηλα (gen.)

6.5.2

Også hér er der dog tale om en innovation, der rækker langt ud over den lakoniske dialekt. Den korinthiske dialekt bevarer ellers digammaet i de ældre indskrifter, men fra den tidligste tid ser vi alene -κλεο og både -λαφοο og -λαο.² Thumb tænker sig, at de korte former er "Umgangssprache", mens de lange skulle tilhøre "der archaistischen Kunstsprache". Digammaet skulle altså være faldet bort i talesproget, men kunstigt holdt i live i skriften.

Ionisk forkorter aldrig -κλέηο og -λαοο, attisk kun -κλήηο (og på de tidligste vaser ikke regelmæssigt³). Det ville være besynderligt, hvis det var et bortfaldet digamma, der betingede kontraktionen, når kontraktionen finder sted, netop hvor dette bortfald er senest. Vi har set, at digammaet bevarede i ς|αφοοειε, Γιααφοοο, ναφοο, οφαο og ηηλεφοο. Der er altså ingen fonetisk grund til, at **Μενελαφοο** skulle blive **Μενελοι** og ***Θεοκλέηηο** til **Θιοκλεο**.

I -κλέηηο kendes digammaet kun på de mykenske tavler og i kyprisk. Jeg ser derfor udviklingen som en strukturel forenkling, ligesom det episke sprog i en række (eposet egne) navne har erstattet -λαοο med -λεύο (f. eks. Ἀχλ(λ)εύο) og -κλέηο med -κλοο (f. eks. Πάτροκλοο), så er der åbenbart på Peloponnes en tendens til, at -λαφοο erstattes med -λαο og -κλέηηο med -κλήηο.

Det, der sker, er en udvikling fra selvstændigt ord til suffiks. Suffikserne består typisk av en konsonantgruppe + morfemet⁴; man kunne sige, at det syllabiske element i suffikset primært bidrager til sammensætningens syntaktiske relationer, ikke til suffiksets egen semantik.

6.5.3

I hellenistisk tid møder vi i de lakoniske indskrifter kun -κλήηο, men både -λαοο og -λαοοο, således [IG V¹ 209] **Ευδαιμοκλήηο**, **Μαντικλήηο**, **Νικοκλήηο**, **Διοκλήηο**, **Πρατολαο** (gen. **Πρατολα**). Vi møder endda en genitiv som **Αυτοκλιος** [IG V¹ 145, 3. årh.], hvor man, hvis digammaet var forsvundet på naturlig (fonetisk betinget) vis, skulle vente -κλεοο, da ε ikke var lukket til ι foran en vokal, hvis der havde været et digamma imellem de to. Det er blot et vidnesbyrd om, at -κλήηο bøjes som enhver anden s-stamme, uden at rodstavelsens digamma øver nogen indflydelse. Min beskrivelse gør denne analogi til reglen snarere end undtagelsen. -λαοο har i klassiske og hellenistiske indskrifter genitiven -λα, idet disse navne er optaget i første deklination (udviklingen følger dog lydlovene, da såvel *āo* som *āō* i de doriske dialekter kontraheres *ā*).

¹ I romersk tid har dette navn de fra κοινή kendte former: Αγηηλαοο [IG V¹ 19, 79, 378], genitiv Αγηηλαοου [IG V¹ 19].

² Kretschmer (1894), p. 46; Tudeer pp. 33-36; Thumb (1898) pp. 300-302; Arena (1971), p. 58.

³ Kretschmer (1894), p. 194. Jeg tror nu snarere, der hér er tale om episk indflydelse, ligesom det lakoniske Ενηεδοκλεεο.

⁴ Denne beskrivelse passer ikke på alle græske suffikser, men fælles for suffikserne er en enkel fonologisk struktur: -C(O)#, -V#, -V(:)C(C)#, -CVC#; derimod ikke *-CCVC# som -κλέηηο eller *-CV:C# som -λαφοο.

En enkelt komplikation er der dog, nemlig formen **Ενπεδοκλεεε**; det ser netop ud som en form, hvor digammaet er faldet bort, men vokalen endnu ikke kontraheret. Nu er **Ενπεδοκλεεε** et århundrede yngre end **Θιοκλεε**, så det skulle være en atavisme, ikke blot på lakonisk grund, men i hele den doriske sprogstamme. Jeg er derfor mere tilbøjelig til at tro, at det er en kunstig arkaisme, dannet efter de episke langformer på **-κλέης**. Også i alkmanorpuset ville skriveren kunne have fundet forbilleder for den lange form [87(a)]: **κ τοξότας Ἡρακλέης**. Hvis vi antager, at den doriske udtale var **-κλής** (for sådan skrives det ellers i det doriske område), ville det være naturligt, at man udtalte de fremmede former uden digamma.

6.6 Manglende digamma i første led av komposita.

6.6.1

Der er i de lakoniske indskrifter en række sammensatte navne, der mangler et digamma i deres første led (jeg udelader eksemplerne fra Mani):

IG V ¹ 216	6. årh.	Sparta	Κλεοχα[ρεε]
IG V ¹ 827	6. årh.	Amyklai	Κλευγενιδας
SEG XI 926	5. årh.		Coιτιοο
Jeffery 25	ca. 525	Sparta	Coιτιας
SEG XI 653	510-500	Sparta	Ετειο[τας]

Hos de klassiske forfattere og i lakoniske indskrifter fra hellenistisk og romersk tid har første led av flere komposita en særlig kortform:

Θεο- > **C(ε)ι-**: **Coδεκτας** [IG V¹ 142, 209, 212]. **Coκλης** [IG V¹ 211], **Coκλειδης** [IG V¹ 124, 142, 275]. **Coιμηδης** [IG V¹ 163]. **Coπομοο**, **Coειπομοο** [IG V¹ 32, 34, 62, 210, 211]. **Coτειμοο**, **Coειτειμοο** [IG V¹ 32, 60, 134, 153]. **Coχαρης** [IG V¹ 210, 212]. **Coιδαμοο** [IG V¹ 260].

Κλεφο- > **Κλη-**: **Κληνικα**, **Κληνικεοο**, **Κληνικοο** [IG V¹ 229, 126, 211]. **Κληνικιδας** [IG V¹ 126, 210]. **Κλιδα[μοο]** [IG V¹ 50].

Νεφο- > **Νη-**: **Νηκλης**, **Νηκλεοοο** [IG V¹ 26, 127, 210]. **Νηφων** [IG V¹ 1314].

Λαφο- > **Λα-**: **Λαβώτας**¹, **Λαχάρης** [Diod. Sic. VII 16, Plut. *Anton.* 67, IG V¹ 29, 94, 105, 210, 265, 267, 610, 1146, 1369], **Λακράτης** [olympionike, Xen. *Hell.* II 4, 33] og **Λακρατίδας** [efor, Plut. *Lys.* 30].

6.6.2

Jeg er av den opfattelse, at man skal knytte de digammaløse former og disse sene kortformer sammen.

Adjektivet **cōc**, **cōoc**, episk **cáooc**, **cóoc**, må komme av et ***cáφοο** < ***tuh²u-** (cf. verbet **caοūν**, lakonisk **caφοοειε**) snarere end at have to avlydstrin ***cωφοο-/caφοο-**.² I sammensatte navne findes denne fulde form imidlertid kun i kyprisk *Sa-vo-ke-le-ve-se* **Caφοοκλεφης** [Masson 383], phokisk **Caφοοβικοο** [Jeffery 103, 5].

¹ **Λαβώτας** (konge, 9. årh., Plutarch [*Apophth. Lacon.* s. v.] og Pausanias [III 2, 3]); Herodot har navnet i ionisk form: **Λεωβώτας**. Xenophon [*Hell.* I 2, 18] nævner en harmost ved navn **Λαβώτης**.

² Leumann (1957), p. 266; Beekes (1969), p. 249.

Ellers har vi i alle indskrifter monosyllabiske former: bœotisk **Cα-**, arkadisk **Cα-**, dorisk og attisk-ionisk **Cω-** (e.g. korinthisk **Cοκλες** [Ath. Mitt. LIII 44, 6. årh.]), ja selv i det digammatro kypriske møder vi *So-ka-ri-jo-se* **Cωχαριος** og *So-ke-re-te-o-se* **Cωκρετεος** [Masson 338].

Cαφαναξ [IG VI 1133] hører sandsynligvis ikke hertil, for de doriske dialekter har ikke ellers alpha i dette forled. Sigmaet er snarest en del av ornamentet.¹ Det uetymologiske iota i **Cοπιος** viser ikke blot, at langdiftongerne i visse positioner var faldet sammen med langvokalerne, men også at den attisk-ioniske litteratur begyndte at øve indflydelse på den lakoniske dialekt i det 5. århundrede (således er aoriststammen **αφο-** i hellenistisk tid erstattet av **οιξ-**).

Det ser ud til, at der er en fællesgræsk tendens at forkorte førsteledet på bekostning av digammaet.

6.6.3

Det er ikke nyt, at et ord, der egentlig har to stavelser, sammentrækkes i komposita. Det hedder således i attisk **θεός**, men **Θου-κυδίδης** og **ἐν-θου-σιασμός**.² Jeg forklarer ligeledes de senlakoniske navne på **C(ε)ι-** som en monoftongering av et tautosyllabisk **Θιο-** (med en diftong som i dansk *kirke* ['kʰiɔgə])³. Det er tænkeligt, at lakonisk **Θιοκλε** [IG V¹ 457] og **Θιοκορμίδας** [SEG II 64-80] har været udtalt på denne måde.

Det nye er, at jeg vil lade denne sammentrækning ske, selv om der er et digamma imellem de to vokaler. Dette er ikke så besynderligt, som det måske lyder. Digammaet er jo selv en vokal, blot asyllabisk. Principielt er der ingen forskel på at sammentrække [sa^uo-] og [t^heo-]: i det første tilfælde er det tre vokaler, i det andet to vokaler, der trækkes sammen i én stavelse, således at vi får henholdsvis en triftong og en diftong.

Vi har jo netop i den lakoniske dialekt **Cω-** i komposita ved siden av det avledte verbum **αφοειε**. Den samme lyd burde forandre sig på samme måde under de samme forhold. Sådan er det junggrammatiske dogme. Det er også gyldigt hér, idet forholdene nok fonologisk er de samme, men forskellige, når det gælder lydsekvensens strukturelle stilling, der resulterer i en forskellig syllabicitet og følgelig en forskellig udtale.

6.6.4

Analogisk hermed mener jeg, at det heterosyllabiske ***Κεφο-**, ***Νεφο-** er trukket sammen til et tautosyllabisk **Κεο-**, **Νεο-** (med en diftong som i dansk *kærkommen* ['kʰεo,kʰom⁷m]), der så monoftongeres til senlakonisk **Κλη-**, **Νη-**. Bourguet mener, at der er sket en lukning av **ε** til **ι** foran det følgende **ο**, og at denne forbindelse er reduceret til et langt **ι**, skrevet **η** på grund av itacismen.⁴ Men **ε** lukkes ikke, når der har været digamma imellem de to vokaler, cf. Bourguet p. 36 (!).

¹ Jeffery (1961), p. 407 + pl. 37. Thumb (1932), I p. 86, og Leumann (1957), p. 267, forestiller sig en haplogogi av ***Cαφόφαναξ**.

² Schwyzer (1939) I p. 251-2.

³ En sådan monoftongering er ikke ukendt i Lakonien, cf. genetiven **Καλλικρατις** [IG V¹ 881] og også i andre egne møder vi i den periode **ι** for **ιο**, cf. Bourguet (1927), p. 109, der dog ikke forestiller sig et diftongisk mellemlid, men en direkte udvikling fra et disyllabisk **ιο** til et monosyllabisk **ι**. Min løsning er lettere og en del av et større kompleks.

⁴ Bourguet (1927), pp. 101, 118.

Itacismen rammer tidligst det lukkede ει (4. årh.), og det er omkring vor tidsregnings begyndelse sjældent, at η lukkes til ει = langt ι, selv om man kan fremvise enkelte eksempler fra omkr. 100 f.v.t.¹ Men når man ser, at Θιο- konsekvent skrives C(ε)ι-, mens Νεο- og Κλεο- næsten konsekvent skrives Νη- og Κλη-, er det sandsynligere, at der foreligger en kvalitetsforskel. Og jeg giver som forklaring på denne forskel, at Κλη- og Νη- er monoftongeret av et ældre tautosyllabisk [kleo-] og [neɔ-], C(ε)ι- av et ældre [thio-].

6.6.5

I de arkaiske indskrifter mødte vi **Κλεοχα[ρεc]** og **Κλευγενιδας**.² Den sidste skrivemåde er interessant. Det er ganske vist almindeligt i ioniske indskrifter fra det 4. århundrede at have ευ for diftongen εο, og i en korinthisk indskrift fra det 6. århundrede findes navnet Θευγενεc, men både i ionisk og korinthisk er ε og ο lukkede lyde, mens de i Doris severior er åbne (hvorfor εε, οο i hine dialekter sammentrækkes til ει, ου [e:, o:]³, i denne til η, ω [ε:, ɔ:]). Det er naturligt, at et lukket [eo] bliver til [eu], men ikke at et åbent [εɔ] skulle blive det. Jeg tænker mig derfor, at Κλευγενιδας repræsenterer et mellemstadium mellem et heterosyllabisk [ευɔ] og et tautosyllabisk [εɔ], nemlig et tautosyllabisk [ευɔ], en triftong, der var ustabil og naturligt ville forenkles til en diftong.

Denne diftong er altså ikke opstået, fordi digammaet var faldet bort, og man ville undgå den derved fremkomne "Binnenhiat"⁴, nej, digammaet er faldet bort, fordi diftongen er opstået. Det var intet problem at frembringe sekvensen [εωɔ], når den fyldte to stavelser (lige så lidt som det var et problem at sige ηλεφοι [hi:'le:wɔ:i]). Men når den skulle fylde én stavelse, blev der åbnet vej for forenklinger: Triftongen [ευɔ] blev til diftongen [εɔ]. Det er interessant at observere, at den samme udvikling er sket i engelsk, f. eks. *flower* ['flavə] > ['fla:ə], *society* [sə'saɪətɪ] > [sə'sa:ətɪ], *prayer* ['praɪə] > ['pre:ə].⁵ Heller ikke hér er sammentrækningen sket, fordi det intervokaliske *u, i* er faldet bort, men disse lyd er faldet bort, fordi sammentrækningen er sket!

6.6.6

Det arkaiske **Ετεοι[ταc]** vil jeg forklare på samme måde. Digammaet bevares i suffikset -φο-, når det avledte ord var simpleks (ηλεφοι), men i komposita trækkes det vokaliske kontinuum sammen. Hér er det værd at bemærke, at kyprisk har digamma i navnet *E-te-va-de-ro* Ἐτεφανδρω [Masson 346 176, 6./5. årh.], men ikke i *E-te-o-da-ma* Ἐτεοδαμα [Masson, 700 f.v.t.].⁶ Eftersom digammaet ikke spontant falder bort i den kypriske dialekt, men ikke desto mindre mangler i Ἐτεοδαμα og

¹ Bourguet (1927), p. 101 n. 2.

² Man forsøger ikke at datere IG V¹ 827 i *Inscriptiones Graecae*, og indskriften, der var på en marmorstele bygget ind i en kirke, kendes kun fra Fourmonts tegning og et par andres beskrivelse (den er vel ødelagt under krigen mod tyrkerne), men jeg vil ud fra skriften datere den til omkring 550, måske tidligere, mens Jeffery daterer IG V¹ 216 til "c. 550-525?".

³ Kretschmer (1894), pp. 34-6, 39-40.

⁴ Kretschmer (1894), 1894, p. 40, Schwyzer (1939), I p. 253.

⁵ Jespersen (1899), pp. 551-2, Gimson (1970), pp. 132-135. De to første eksempler er hurtig Received Pronunciation, det tredje kendetegnende for det meste engelsk.

⁶ Arena (1971), p. 87.

Ὠχαριος, kan man ikke tage Ἐτειο[τας, Κοτιος og Κοτιος til indtægt for, at der var tab av digammaet i den lakoniske dialekt.

6.7 Digamma efter *i*.

6.7.1

Efter *i* er der ikke digamma i nogen lakonisk indskrift:

Διος [IG V¹ 238 (Magula, 500-475); IG V¹ 1154 (Gytheion, 5. årh.); Jeffery 64 (Olympia, 6. årh.)], **Διονυσοδορος** og **Δι** [SEG XI 1002 (Sparta, 6. årh.)], **Διοηικετα Διολευθερι[ο]** [IG V¹ 700 (Sparta, 5. årh.)], **Διοκοροισιν** [IG V¹ 919 (Sellasia, 5. årh.)]

εποιε [SEG II 68 (Sparta, 5. årh.)], **ποιεθαι** (med θ(θ) for cθ) [SEG XXVI 461 (Sparta, 5. årh.)]; men **εποηε** [IG V¹ 1564a (Olympia, 4. årh.); IG V¹ 1565 (Delphi, 4. årh.)] tilhører vel κοινή.

αιε [SEG XI 956 (550-525?)]

Det er i κοίλη Λακωνική kun disse ord, der har mistet sit digamma av rent fonetiske årsager, sådan som jeg analyserer forholdene. Denne udvikling er sket i alle dialekterne, når et *j* fulgte efter, men først i eftermykensk tid, for i Linear B skrives der stadig *w* foran *j*. Det er lige så tænkeligt, at et *i* ville kunne øve progressiv assimilation.

6.7.2

Hvor den progressive assimilation i lakonisk sker efter syllabisk *ι*, er den *regressive* assimilation dog kun sket, hvor *ι* er asyllabisk; ellers bevares digammaet, som det ses av Αρε[φ]ια[ι] [IG V¹ 671] og δάφιον hos Alkman [121]. Her er der assimilation i bæotisk, som det kan sluttes av δήιον [Korinna? 694], der forudsætter et *δαίιον, da *αι* i bæotisk (som senere i κοινή) monoftongeredes til η, men det er en klassisk udvikling, for i en arkaisk indskrift har vi stadig Καρυκεφιο; det arkaiske εποιεσε, χαριεταν mister ligeledes i klassisk tid sine digammaer. Den *progressive* assimilation er således nok sket i alle de dialekter, der har indlydende digamma (når undtages kyprisk), men i lakonisk blot allerede i de ældste indskrifter.

6.7.3

Den argiviske dialekt har normalt mistet intervokalisk digamma, men netop efter og før *iota* er det særlig livskraftigt i klassisk tid (Αιφια, Φλειφονταθεν, Διφι, Διφονυσιο, εποιεεε, ποιεεανς, οφιν¹). Det er typisk, at nabodialekter vælger nøjagtig modsatte veje, for det er deri, dialektsærpræget består. Det, man opfatter som typisk for sin dialekt og derfor fremhæver, er gerne det, den anden dialekt ikke har (og det, den anden dialekt har, er gerne det, man undertrykker).

6.8 Sammenfatning.

6.8.1

Jeg har i omstående skemaer anskueliggjort alle relevante positive og negative vidnesbyrd om det intervokaliske digammas eksistens. Jeg har samlet 69 tilfælde fra de klassiske indskrifter og 13 ord fra sene indskrifter og fra leksikograferne.

I indskrifterne fra Manihalvøens kyst og indland er der atten tabte digammaer, men ingen bevarede digammaer. I κοίλη Λακωνική seks og tredive tabte digammaer over for femten skrevne (i elleve ord). Det undrer mig, at ingen har

¹ Arena (1971), pp. 52-3.

bemærket denne slagside. Det kunne have været en statistisk tilfældighed, hvis ikke det var sådan, at *alle* de uskrevne digammaer i Eurotasdalen lader sig indordne i fire nøje avgrænsede grupper, mens det kun er halvdelen av de manglende maniotiske digammaer, der umiddelbart kan indpasses.

6.8.2

Disse fire grupper er:

- 1) **Ϝ** efter **ι** og **αι, ει, οι** (progressiv assimilation).
- 2) ***-κλέϜηϚ, *-λαϜοϚ** forkortes til **-κλήηϚ, -λαϚ** (kompositum > suffiks).
- 3) *u-* og *eu-*stammerne sammentrækkes og mister asyllabisk *u* (analogi med andre vokaliske paradigmer).
- 4) ***ΚλεϜο-** > **Κλεο-/Κλευ-** (> **Κλη-**), ***ϘαϜο-** > **Ϙω-** & c. (stavelsesreduktion).

2, 3 og 4 er fælles for alle de doriske dialekter og har paralleller i et flertal av de græske dialekter.

Det er disse to kendsgerninger, der er vigtige: at digammatabene lader sig fordele i fire klare grupper, og at tre av disse grupper rækker langt ud over den lakoniske dialekt.

Uanset om de forklaringer, jeg giver for de enkelte innovationer, holder, står disse to kendsgerninger fast, medmindre nye indskrifter leverer modstridende eksempler. Det er ikke årsagerne, men distributionen, der er interessant, når jeg skal sammenligne disse resultater med det intervokaliske digamma hos Alkman.

Det betyder dog ikke, at mine forklaringer er irrelevante (så var der ingen grund til at medtage dem). Ikke blot understøtter de kendsgerningerne, da de har været det redskab, hvormed jeg udledte kendsgerningerne, men de tegner også et billede av digammaets position i den arkaiske fonologi. Og en forståelse herav er bestemt ikke uvæsentlig, når min opgave er at sammenligne den epikoriske og den poetiske fonologi i arkaisk tid.

6.8.3

Ved første øjekast er det selvfølgelig overvældende, at digammaet i Eurotasdalen kun er skrevet en tredjedel av de steder, man skulle vente det, og det er forståeligt, at man har draget den konklusion, at digammaet generelt var forsvundet i indlyd i den lakoniske dialekt¹.

Men den store hyppighed av digammaløse former skyldes, at digammaet var forsvundet i hyppige dannelser, ikke at tabet var hyppigt i sig selv. Grupperne 2 - 4 rammer især navnestoffet, der udgør en forholdsvis stor del av indskrifternes ordvalg (f.eks. 71 % av de ord, hvor man skulle vente et intervokalisk digamma og, ser man atter bort fra de maniotiske indskrifter, 84 % av de steder, hvor et digamma ikke skrives).

Vi må altså regne med, at det intervokaliske digamma ville være langt hyppigere i tekster med et større og mere varieret ordforråd. En del av disse ord har fundet vej til den leksikografiske tradition (**ἀβήρ, ἄβώρ, ἄβώ, ἀπαβοῖδωρ, γαβεργόρ,**

¹ Tudeer (1897), p. 19: "*Inde hoc concludi potest, Lacedaemonios digamma diutius in initio vocabulorum quam in mediis vocibus pronuntiasse.*" Hiersche (1970), p. 129: "*In lakonischen Inschriften wird intervokalisches Ϝ seit dem 6. Jh. vernachlässigt, was auf Schwund deutet; die Vokale werden wie sonst kontrahiert.*"

έξωβάδια, δαβῆι, δαβελός, ἔβασον), og et par ord har overlevet i den lokale dialekt (νταβελέ, χάβο).

Bevarede digammaer

Skrevet med <i>ϕ</i>				Skrevet med <i>β</i>	
IG V ¹ 213	Sparta	5. årh.	Γαιαφοχο 4x	IG V ¹ 26, 27, 675, 688	ωβα
IG V ¹ 722	Sparta	6./5. årh.	οφαο	IG V ¹ 209, 212, 507, 573, 574	Ευρυβανααα
IG V ¹ 920	Sellasia	6./5. årh.	αποναφε ?	IG V ¹ 32, 65	διαβετηα
IG V ¹ 1133	Geronthrai	5. årh.	Αφαναξ 2x	Hesych 112	άβήρ
IG V ¹ 1155	Gytheion	5. årh.	αφαταα	Hesych 135, 133	άβώρ, άβώ
IG V ¹ 1562	Olympia	5. årh.	ηλεφο[ι	Hesych 5697	άπαβοίδωρ
IG V ¹ 1564	Delos	403-399	ναφον	Hesych 5	γαβεργόρ
SEG XI 666 c	Sparta	6. årh.	c]αφοαειε	Hesych 3985	έξωβάδια
SEG XI 671	Sparta	5. årh.	Αρε[ϕ]ια[ι] ?	Hesych 2, 1313	δαβήι, έκδαβήι
SEG XXVI 457	Menelaion	675-650	Μενελαφο	Hesych 3	δαβελός
SEG XXXVII 330	Sparta	6. årh.	Αφε[λλο]	Etym. magn. 308, 27	έβααον

Tabte digammaer

Morfemer				Efter i			
IG V ¹ 213	Sparta	5. årh.	Αριατε	IG V ¹ 238	Magula	500-475	Διοα
BOURGUET III	Plataiai	479	Πλαταιααα,	IG V ¹ 1154	Gytheion	5. årh.	Διοα
=			Ερετριααα,	IG V ¹ 1316	Thalamai	5. årh.	Διοα.
=			Μεγαρεα + 6	Jeffery 64	Olympia	6. årh.	Διοα
IG V ¹ 1521	Kynosura	5. årh.	Δορεοα	SEG XI 1002	Sparta	6. årh.	Δι
				=			Διονυαοδοροα
				IG V ¹ 700	Sparta	5. årh.	Διοηικετα
				=			Διολευθερι[ο
				IG V ¹ 919	Sellasia	5. årh.	Διοαοκοριαιν
				SEG II 68	Sparta	5. årh.	εποια
				SEG XXVI 461	Sparta	5. årh.	ποιαθα
				IG V ¹ 1564A	Olympia	4. årh.	εποιαα
				IG V ¹ 1565	Delphi	4. årh.	εποιαα
				SEG XI 956	Sparta	550-525	αιαα
Navnesuffikser				Andet			
IG V ¹ 457	Sparta	6. årh.	Θιοκλα	IG V ¹ 1228	Tainaron	450-425	Διαοιοα
SEG II 167	Geronthrai	ca. 450	[ηερα]κλαα	IG V ¹ 1230	Tainaron	425-400	Δαμοφον
IG V ¹ 1231	Tainaron	425-400	Ηρακληαα	IG V ¹ 1231	Tainaron	425-400	επακο
SEG XI 663	Sparta	5. årh.	Ενπεδοκλααα	IG V ¹ 1232	Tainaron	450-425	επακοα
IG V ¹ 1228	Tainaron	450-425	Νεολαααα	IG V ¹ 1230	Tainaron	425-400	επακοω
SEG XXVI 459	Menelaion	ca. 500	Μενελαα	IG V ¹ 1233	Tainaron	450-425	επακο
SEG XXXV 321	Menelaion	6. årh.	Μενελαα	IG V ¹ 1293	Oitylos	5. årh.	Καλοκλαααα
SEG XI 695	Sparta	5. årh.	ηαηηααα	IG V ¹ 1317	Thalamai	4. årh.	Παηηφα
IG V ¹ 3	Sparta	4. årh.	ηαηηαα	SEG XXII 302	Aigiai	5. årh.	αιαα
				SEG XXII 302	Aigiai	5. årh.	α{γ}ροικο(ι)
Første led i komposita							
IG V ¹ 216	Sparta	550-525	Κλαοια[ρεα				
IG V ¹ 827	Amyklai	ca. 550	Κλαυααααα				
IG V ¹ 1233	Tainaron	450-425	Κλαοαααα				
IG V ¹ 1228	Tainaron	450-425	Κλαοαααα				
IG V ¹ 1293	Oitylos	5. årh.	Κλα[ε[ο]μααο				
IG V ¹ 1228	Tainaron	450-425	Νεολαααα				
IG V ¹ 1230	Tainaron	450-425	Νεαρετα				
Jeffery 35	Sparta	ca. 525 ?	Κοαααα				
SEG XI 926		5. årh.	Κοαααα				
SEG XI 653	Sparta	510-500	Εταοι[

lakonisk αφαταται). I den æoliske dialekt har vi adskillige αυ-diftonger, hvor der oprindeligt stod αυ. De to fænomener må høre sammen.

Flere av de æoliske diftonger står, hvor der (i førgræsk tid) var *-sw- eller *-us-: ναῦος, αὔωος, ἀνάδαν, παραύα (også æolicismen εὔαδε hos Homer), og hér er der rimeligvis tale om den æoliske geminering (αυ = *αFF, som *sn/*ns, *sm/*ms > æolisk νν, μμ). Men vi møder også "uægte" former: αὔελλα og αὔηρ, der aldrig har haft *sw/*us. Grammatikerne anså det for en æolisk ejendommelighed at have en u-diftong for en monoftong foran en hiat¹, idet den fonetiske årsag er dem uklar. Denne hyperæolicisme kan have eksisteret i den lesbiske digtning og derfra være overtaget av Alkman og Pindar. En parallel kunne måske være den sporadiske geminering av νν, μμ, e.g. κάλημμι, νόημμια, κόπωννύμασσαν.²

På en lesbisk vase fra begyndelsen av det 6. årh. [Beazley *Attic Vase Paintings* II 15] står der αφοο, hvor φ udmærket kan stå for FF. Men det er en klar indikation av, at de indfødte sprogbrugere endnu ikke har opfattet det som en diftong, men som α + φ (om det så er den syllabiske eller den asyllabiske lyd, der er lang).

Skrivemåden αύατα er mere problematisk, end man skulle tro: Alkaios har næppe skrevet og udtalt φ, hvor det ikke var gemineret, og der er ikke intervokalisk digamma i den bæotiske dialekt efter det 6. århundrede, så Pindars αύατα er ikke en epikorisme; det ville heller ikke ligne ham eller hans håndskrifter at gengive et digamma.

Der er flere løsninger:

- 1) at u-diftongen er opstået i overførelsen av Alkmans digte fra den lakoniske dialekt til en dialekt, der ikke havde intervokalisk digamma (αυ er en tilnærmelse til αφ), og derfra indført i Alkaios og Pindar. En svaghed herved er, at vi ikke har belagt αύατα hos Alkman, men vi ved dog at lyden udtaltes i dette ord i den lakoniske dialekt i modsætning til lesbisk og bæotisk.³
- 2) at u-diftongen er kommet ind i alkaiosoverleveringen i løbet av det 6. århundrede (falsk analogi efter ναῦος over for de andre dialekters ναός), og at Pindar overtager denne æolicisme. Det alkmaniske **αυειρομέναι** kan have æoliske forbilleder eller være en grammatikeræolicisme (cf. det beslægtede æoliske αὔηρ hos grammatikerne).

Der er et mystisk ord, som Herodian tilskriver Alkman: **ψαῦος** [= 147]. Heri har man villet se en forskrivelse for *φαῦος = φάφοο. West har foreslået, at også φᾶροο [1⁶¹] skal læses φάφοο (cirkumfleksen skal skyldes en alternativ læsemåde φαῦος, som Herodian så citerer).⁴ Alt dette er temmelig spekulativt, og jeg vil ikke inddrage det videre i mine betragtninger.

7.2.2

I citaterne har vi et intervokalisk digamma ét sted, hos Priscian, der netop bruger fragmentet i en diskussion av digammaet. Han tilskriver det eksplicit Alkman:

¹ Sch. Pind. II 28: Αἰολικῶς δὲ προήγαγε τὴν λέξιν. ἐκείνοι γὰρ, ἐὰν ᾧσι δύο φωνήεντα, ἐπεντιθέασι τὸ υ ἢ εἰπὶ τοῦ ᾧος αὔωος. ἐπεὶ ο υ ἔστιν ἄτατα παρ' αὐτῶν εἴρηται. Ligeledes Gregorios *Dial. Aeol.* XXXVII.

² Hamm (1958), pp. 36-7. Det er ikke den eneste lydlov, der hos Sappho og Alkaios er drevet videre end den egentlige kontekst: udlydende og sekundært *ns bliver til ιc, men ofte møder vi et sådant æolisk iota, hvor det ingen steder har hjemme. Spørgsmålet er så, om dét skal skrives tilbage til digterne selv, hvilket Hamm (1958), pp. 24-5, ikke mener.

³ Nogenlunde sådan tænker Hiersche (1978) sig forholdene.

⁴ West (1965), p. 198. Han er imidlertid senere (1970), p. 205, vendt tilbage til oversættelsen "plov".

121 καὶ χεῖμα πῦρ τε δάφιον 2ia

Han siger, at digammaet står *pro vocali correpta*, ligesom også romerne kan bruge *u* consonans som en kort vokal; han sammenligner med *siluæ* hos Horats:

Epod. XIII 2 Nivesque deducunt Jovem, nunc mare, nunc siluæ 2ia hem

Det er ret problematisk, for som alkmanverset står, er det et iambisk dimeter (sådan analyserer Priscian det også): der er altså ingen brug for at analysere digammaet syllabisk.

Clemm foreslår, at der i Priscians kilde har været δαύιον, idet dette vokaliserede digamma får én mora som en del av en diftong¹. Men så har vi pludelig en vokal, der står *pro vocali correpti*, en syllabisk lyd, der står i en syllabisk lyds sted. Og hvorfor skulle Priscian have fået den idé, at der hér havde været et digamma? I hellenistisk tid identificerede man ikke de to bogstaver, og de var da også i κοινή kvalitativt forskellige: ypsilon var en rundet fortungevokal [y], ου en rundet bagtungevokal [u:] (det latinske *u*, både det syllabiske og det asyllabiske *u* blev normalt transkriberet ου eller ο). Og på følgende side citerer Priscian samme vers som et eksempel på et digamma, der står for at modvirke hiat. Han har altså ikke forestillet sig en diftong. De to for os modstridende naturer, at være asyllabisk og at modvirke hiat, kan altså eksistere sammen.

Schulze observerer, at i epos skanderes den første stavelse i δῆϊος kort, når det er epiteton til πῦρ [B 415, Z 331, Θ 181, I 347, 674, Λ 667, Π 127, 301, Σ 13], men ellers er eta langt. Han antager, at der er tale om to forskellige ord: “καυστικός” (δαίειν) og “πολεμικός”. Han påberåber sig også dette alkmanvers, idet han mener, at der hos grammatikerne var en tradition for et dorisk δάφιον med kort alpha.² Det er dog unødigt at skille disse to ord ad, der i epos har næsten den samme semantik³.

Der kan imidlertid ingen tvivl være om, at Priscian opfatter alphaet som kort i vort tilfælde⁴, og det er muligt, at denne skansion bygger på samme observation, som Schulze gør: at eta i δῆϊος er kort, når det betegner ilden (selv om dens kort-hed snarere er metrisk konventionel end indikation av forskellig etymologi). Men samtidig kan verset være knyttet sammen med de ord, der ligger bag de lakoniske gloser ἐκδαβῆι· ἐκκαυθῆι. Λάκωνες og δαβελός· δᾶλος. Λάκωνες (Hesych), og som helt sikkert har haft kort alpha. Men jeg må dog slutte, at Alkman rimeligvis har haft en lang vokal i dette adjektiv, som det er almindeligt overalt uden for Homer. Det er ikke sandsynligt at antage, at der først har stået δάφιον, men at det i den alexandrinske udgave blev skrevet δαύιον for hos Priscian atter at skrives δάφιον.

7.3 Lange vokaler foran digammaet.

Der er en række lange vokaler foran et oprindeligt digamma, der ikke ville kontraheres med den følgende vokal. I mange dialekter forkortes de eller giver deres kvantitet videre til den følgende vokal. Det sker ikke hos Alkman.

¹ Clemm (1876), pp. 447-8.

² Schulze (1892), p. 86 n. 1.

³ cf. Björck (1950), p. 340-5 (“Dass W. SCHULZE diese Gruppe als ein besonderes Wort abtrennte, war bei der Neigung des grossen Gelehrten zur Polyepie fast selbstverständlich.”)

⁴ Bergk (1882), pp. 61-2.

7.3.1

1⁸⁷ γλαύξ· ἐγὼ[v] δὲ τᾷ μὲν Ἄωτι μάλιστα 3tr

Ἄωτι skal skanderes som tre lange stavelser. At det er en gudinde, synes sikkert, men vi ved ikke hvilken. Diels avleder navnet av ἔωc, idet det er dannet som av et stednavn, "die Göttin, die im Osten verehrt wird", nemlig Artemis¹. Også Wilamowitz tænker sig et etnikon, men av Αἴα, "Göttin aus dem Sonnenlande", og foreslår, at det er Medea eller Pasiphaë².

Diels' avledning er dog enklere og har vundet almen accept. Attisk ἔωc, ionisk ἦώc forudsætter *ἄφώc (< *h₂(e)usōs, skr. *uṣās-*, lat. *aurōra*). Den lakoniske dialekt bevarede det intervokaliske digamma i dette ord endnu i kejsertiden: Hesych ἄβώρ· ἦώc. Λάκωνες.

Denne Ἄωτιc må være den samme som den, der i vers 61 kaldes Ὀρθρία. I følge skolien læste Aristophanes hér Ὀρθία uden rho, den kendte gudinde Ortheia. Det går imidlertid ikke metrisk: Overalt i de arkaiske og klassiske dedikationer skrives hendes navn med φορθαία eller φορθεία. Page foreslår, at identifikationen er korrekt, selv om navnene er forskellige, fordi de handlinger, der beskrives i digtet, pænt lader sig forene med, hvad vi ved om Ortheias kult. Calame argumenterer derimod overbevisende for at identificere gudinden med Helena, der i Sparta blev opfattet som selve indbegrebet av korledersken³.

7.3.2

Priscian citerer dette vers:

14(b) καὶ ναὸς ἀγνὸς εὐπύργω Σεράπιαc

og to andre vers for at vise, at Alkman i det katalektiske iambiske trimeter for den fjerde fod har snart en iambe, snart en spondæ.⁴ Hvordan man end analyserer det, er den første stavelse i ναὸc lang; på attisk hedder det νεώc med kvantitativ metatese. Vi så ovenfor, at der stadig blev skrevet φ i dette ord i omkr. 400 f.v.t.: ναφον [IG V¹ 1564].

7.3.3

14(a)² αἰὲν ἀοιδὲ μέλοc hem

I attisk begynder man først at skrive αἰεί for αἰεί i det 4. århundrede. Eftersom den første stavelse i det attiske drama (og hos Homer) kan skanderes både lang og kort, skal vi sandsynligvis forestille os en attisk-ionisk fri variation [ai'ei] ~ [a'jei] (i til den første stavelse som en del av en diftong eller til den anden stavelse som en asyllab). Da det attiske εἰ i løbet av det 5. årh. monoftongeres til [e:], og denne lyd lukkes yderligere til [i:], sker der en naturlig dissimilation: [a(:)'i:].

Når den første stavelse skanderes lang, er det ikke et indicium på, at Alkman udtalte et digamma i dette ord, hvilket ses klart av [SEG XI 1214] αἰεc fra det 6. århundrede.

¹ Diels (1896), pp. 367-368.

² Wilamowitz (1897), pp. 261-262.

³ Det lakedaimoniske kor i *Lysistrate* synger [1314-5]: ἀγεῖται δ' ἅ Λήδαc παῖc ἀγνὰ χοραγὸc εὐπρεπέc. I Theokrit XVIII leder Helena et pigechor ved Eurotas' bredder, og der løbes om kap, præcis som det sker i *Partheneion* (og hendes ansigt sammenlignes med *Eos*). Dyrkelsen av Helena ved Platanistas er sket ved korsang og løb. Calame (1977), bl. a. I pp. 281-284., 333-350, II pp. 119-128.

⁴ Wilamowitz (1921), p. 239. Gentili (1952), p. 182, analyserer det som en reizianer + en ityfallikus, Pretagostini (1977), pp. 72-4, som et prosodiakon + en reizianer (X—U—U— X—U—).

7.4 Dannelser, der ikke kontraheres nogetsteds hos Alkman.

7.4.1

Én rod er trods sine mange forekomster overalt ukontraheret. Det drejer sig om verbet **ἀείδειν** og dets afledninger [1^{39, 97}, 3 fr. 4: 7, 11 col. I: 25, 14(a)^{2, 3}, 28, 29, 171]. At digammaet var bevaret i denne rod i den lakoniske dialekt helt op til romersk tid, ses av hesychglosen **ἀπαβοίδωρ**· ἐκμελῶς. Λάκωνες.

Priscian har [14(a)²] αιειδεν, hvori Ahrens ser en skrivemåde for “ἀφείδειν oder vielleicht zunächst ἀνείδειν”. Priscianhåndskrifterne generelt taget i betragtning, ikke mindst når det gælder overleveringen av græske citater, er det meget at gøre av et enkelt iota.¹ Hos de ældre digtere findes αιδειν kun hos Anakreon [57(c)] (det attiske drama tillader begge former). ωιδῆ findes et par gange i hymnerne [Ap. 20, Dem. 494], men undgås ellers i den ældre poesi; Aischylos kender således kun αοιδῆ.

7.4.2

Herudover er der en række rødder, der kun forekommer en enkelt gang hos Alkman og dér ikke er kontraheret.

1 ⁶	Εὐτείχ]η τε φάνακτά τ' Ἀρήϊον	4da
1 ⁴⁸	παγὸν ἀεθλοφόρον καναχάποδα	4da
3 ⁶⁶	[ῶ] τις αἰγλά[ε]ντος ἀστήρ	2tr
11 col. I: 24	ἐπέων π[τερο]έντων, ὡς Ὅμηρος ἔπεα πτερόεντα	
80	καί ποτε Ὀδυσσεύς ταλασίφρονος ὦατ' ἑταίρων	6da
87(a)	κὼ τοξότας Ἡρακλέης	2ia
89 ²	πρώτονές τε καὶ χαράδραι	2tr
104	τίς ἂν τίς ποκα ρα ἄλλα νόον ἀνδρὸς ἐπίσποι	6da

7.4.3

πρῶν er et episk farvet ord. Hos Homer hedder det i singularis πρῶν, i pluralis πρῶνες, mens det hos lyrikerne og tragikerne hedder πρῶνες (e.g. Pindar *Nem.* IV 52, Soph. *Trach.* 788, Eur. *Cycl.* 116). Men hos Hesiod *Scutum* 437 møder vi genitiven πρηῶνος (etaet dukker selvfølgelig op i den hellenistiske poesi, e. g. Kallimachos *Artemis* 52). Hvis man antager, at det hesiodeiske eta er det oprindelige, må πρῶν komme av et *πρηῶν < *πραῶν, mens πρῶνες ville være en kunstig tilbagedannelse fra πρῶνες².

Chantraine opstiller to alternative former: *πρώφων og *πράφαν, dannet til et indoeuropæisk *pr- med et langt syllabisk r, hvorav også sanskrit *pūrva*.³ Laryngalteorien, som jeg principielt finder korrekt, for så vidt den forklarer de indoeuropæiske avlydsforhold mere økonomisk og mere symmetrisk, avleder disse lange syllabiske likvider og nasaler av kombinationen nasal/likvid + laryngal. De fleste opererer med tre laryngaler: *h*₁, *h*₂, *h*₃, av hvilke de to sidste farver et *e som henholdsvis som *a* og *o*. Beekes antager ligeledes, at det naturlige resultat av *rh₂ og *rh₃ på græsk er henholdsvis ρα og ρω.⁴ I så fald kan vi ikke have en rod, der har begge kvaliteter. Hvis begge kvaliteter har eksisteret, må vi

¹ Ahrens (1968), p. 622, hvorimod Clemm (1876), p. 447.

² Schwyzer (1939), I pp. 377, 487 n. 3. Liddell, Scott & Jones (1961), p. 1541.

³ Chantraine (1968), p. 945.

⁴ Beekes (1969), pp. 210-216. Beekes' bog er hovedværket, når det gælder laryngalernes skæbne i græsk; det græske sprog er yderst central i disse spørgsmål, dels fordi laryngalernes kvaliteter hér skinner bedre igennem end i de andre sprog, dels på grund av den protetiske vokal, som man også tilskriver laryngaler.

derfor antage to avlydstrin: et nultrin, **prh₂uon-* > **πραφον-*, og et *o*-trin, **proh₂uon-* > **πρωφον-* (*o* farvedes ikke).

Det indlydende tau i *πρώτονέ τε* er uhistorisk. Spørgsmålet er blot, om vi med Bergk skal læse *πρώονέ τε*, eller vi skal antage, at tau er en forskrivelse for et digamma, *πρώφονέ τε*.¹ Hvis der kun eksisterer **πραφον* på græsk, må dette være en episcisme. Så ville det heller ikke være sandsynligt, at Alkman ville kende til et digamma i ordets indre. Han har blot taget den pluralisform, der var den almindelige i den episke tradition.²

7.4.4

Fragment 80 er citeret i skolierne til Iliaden. I håndskrifterne står der *ὄτά θ' εἰταίρων*, men *τέ* er hos Alkman (hvor vi kan gå det efter) overalt enten en konjunktion eller i forbindelse med et relativt pronomen, idet relativsætningen udtrykker en generisk egenskab (cf. [26³] "*Gid jeg var, åh gid, en isfuglehan, der jo frejdig flyver over bølgers flor sammen med isfuglehunnerne*" og [56⁴] "*Store krus, så danne, som hyrderne også har*").³

Dette *τέ* er altså uforståeligt, og man kan intet andet end at acceptere Schneidewins konjektur *ὄαθ' εἰταίρων*, der er enkel og elegant (dog skal man snarere skrive tau end theta, for sådan er praksis i vore papyri foran aspirationen). Bergk tænker sig, at håndskriftens tau er en forskrivelse af det digamma, som roden nødvendigvis har haft, cf. mykensk [PY Ta 641,3] *ti-ri-jo-we = triōwes* "treøret".⁴

7.4.5

Det fællesindoeuropæiske suffiks **-uent-* er i græsk især anvendt i poesien. Vi har det ét sted hos Alkman efter en kontraherbar vokal, uden at der sker kontraktion: **αιγλάεντος**.

αιγλάει har ikke sjældent kontraktion i den senere poesi: Pindar *Pyth.* II 10 *αιγλᾶντα κόσμον* (men *Pyth.* IV 231 *αιγλᾶεν*), Eur. *Andr.* 285 *αιγλᾶντα κόματα* (i et lyrisk parti).

7.4.6

ἄεθλοφόρον. Hos Homer og Ibykos 287 holdes de to første stavelser i dette adjektiv adskilte, medens de skanderes som én lang hos Pindar *Nem.* VII 7, ligesom han skanderer simpleks *ἄεθλον*, *ἄεθλος* 23 gange som tre stavelser, 8 gange som to stavelser⁵.

7.4.7

νόος. Den kontraherede form mødes én gang hos Homer κ 240, én gang hos Simonides og én gang hos Pindar (ud af ca. 30 forekomster). Hos lesbierne er der tre steder kontraktion, men ingen av stederne er sikre⁶.

Digammaet bevidnes epigrafisk (som andet led i disse navne: korinthisk [IG IX¹ 5] *Αλκίνοφα*, [IG IX¹ 870] *Πολυνοφας*, kyprisk [SEG XX 154] *Me-]ga-no-vo-se = Μεγανοφος*. Her skal man dog tage sig i agt: Fra de mykenske tavler har vi navne som [PY Jn 431, 11] *no-e-u = Noeus* og [KN V 958, 3] *wi-pi-no-o = Wṗhinoos*. Disse

¹ Spiess (1878), p. 365.

² Page (1951), p. 106 n. 3.

³ Denniston (1970), p. 521-4. I den ældre lyrik ligger partiklen tæt op ad det episke *τέ*; utallige er forsøgene på at definere, hvad et episk *τέ* er; Ruijgh kalder det "digressif-permanent", men partiklen har i mange eksempler bevaret sin inklusive betydning (det responsive *τέ*), således også i de to alkmanvers.

⁴ Spiess (1878), p. 365, Bergk (1882), p. 52.

⁵ Rumpel (1883), p. 11.

⁶ Hamm (1958), p. 30.

navne avledes nemlig også av νόος (som Ruijgh så fører tilbage til *nes- “redde, holde øje med”, νεῖθεα, got. *nasjan*¹). Der må være tale om flere rødder, måske med en lignende betydning.

7.4.8

Ἡρακλῆης. Jeg har allerede lavet en gennemgående behandling av disse avledninger. Den ukontraherede form er klart udorisk og må tilskrives indflydelse fra en poetisk tradition, sandsynligvis epos.

7.4.9

Ἄρηϊος må komme av adjektivet ἄρειος, dannet til Ἄρης. For så vidt burde vi vente Ἄρειος eller Ἄρηος. I epos bruges denne form kun i formlen τεῖχος ἄρειον, ellers hedder adjektivet ἀρήϊος. Gudens navn forudsætter to former: *Ares- og *Arēw- (hvorav den første kendes fra de mykenske tavler, den anden forudsættes av æolisk Ἄρευς og episk gen. Ἄρηος), og det er tænkeligt, at der er to tilsvarende adjektiver *Areios og *Arēwios: Det første repræsenteres av mykensk *a-re(-i)-jo* og attisk ἄρειος, det andet av æolisk ἀρεύϊος og episk ἀρήϊος. En lakonisk dedikation [SEG XI 671, 6. årh.] har Ἀρε[]ια[ι], hvor man med udgiverne må formode, at det tabte bogstav er et digamma.

7.5 Dannelser, der er kontraheret overalt hos Alkman.

7.5.1

Omvendt er der nogle få avledninger, der forekommer én gang hos Alkman og dér er kontraherede.

1⁴¹ Ἔ' ὄτ' ἄλιον ὄνπερ ἄμιν *enh*

De græske former av ordet fører tilbage til et *ἄφέλιος², idet digammaet bevidnes av ἀβέλιος (som Hesych siger, er kretisk). Homer bevarer altid hiaten: ἠέλιος (dog θ 271), mens lyrikerne har snart ἄλιος, snart ἀέλιος³.

7.5.2

1⁴⁰ Ἄγιδ[ῶ]ς τὸ φῶς ὀρῶ *lec*

φῶς må skanderes som én lang. Digammaet bevidnes av πιφαύσκειν, Hesych φαυφόροι· Αἰολεῖς· ἐρειαι og det lakoniske mandsnavn Φαβεννος. Det er avledt av et *b^heh₂(u)- (φαίνειν, sanskrit *bhāti*).

Det er i alle dialekter almindeligt, at αο (når α er kort) kontraheres til ω, men hos Sappho og Pindar kendes kun det disyllabiske φάος, og det monosyllabiske φῶς dukker først op i det attiske drama (dog et enkelt eksempel allerede hos Anakreon 380; *Hermeshymnen* 402 og *Theognis* 1143 er metrisk indifferente).

Der er i græsk en tendens til at undgå monosyllaber (når undtages småord): ἔαρ (ἦρος), δέος, πέος⁴, men netop hos Alkman 20³, finder vi ἦρ (i den ældre poesi skandres ἔαρ ellers kun som én lang stavelse hos Hesiod *Erga* 492).

¹ Ruijgh (1967), pp. 370-2.

² De indoeuropæiske sprogs ord for “sol” kommer av et heteroklitisk *séh₂ul, gen. *sh₂unós, avestisk *hvárə*, gen. *xvəng*, dansk *sol* : tysk *Sonne*. Det græske ord er avledt på nominativen.

³ Psilosen er ikke indskrænket til de lesbiske digtere, men mødes også i epos og hos Pindar. Schröder (1923), pp. 15-6, Forssman (1966), pp. 6-8; alkmanstedet er i dén henseende tvetydigt, for i vore papyri av Alkman skrives der tau overalt, uagtet om der er spiritus asper over den følgende vokal).

⁴ Schulze (1892), p. 163, Schwyzler (1939), I p. 251.

7.5.3

En anden monosyllabisk nominativ findes i hesychglosen:

167 βλήρ· δέλεαρ. τὸ δὲ αὐτὸ αἴθμα· παρὰ † Ἀλκμαιῶν † ἡ λέξις

At δέλεαρ havde digamma i sig, ses af sideformen δέλευρα [Athen. 305a]. Forfatterens navn er korrupt, og der er derfor nogle, der mener, at glosen skulle tildeles Alkaios [404]. Men Calame er upræcis, når han skriver: "*le passage de δ- à β- est en effet typique des dialectes éoliens*"¹, først og fremmest fordi der ikke er tale om en udvikling fra δ til β, men to forskellige resultater af den stemte labiovelar *g^u, men ikke mindst fordi alle dialekter ville have haft resultatet β foran en konsonant (det er kun foran ε, η, at vi normalt har δ, men i æolisk β, f.eks. dorisk δήλεσθαι : thessalisk βελλειται, bæotisk βειλομενον, hvorimod der er beta både i attisk-ionisk βούλεσθαι og i lesbisk βόλλομαι < *g^uel-ne-).

Misforståelsen går tilbage til *Etymologicon magnum*, der imidlertid ikke tilskriver glosen en æolisk digter, men beskriver det som en æolisk bogstavombytning.² De gamle kendte jo ikke til labiovelarer og har ment, at den æoliske dialekt vilkårligt kunne bytte dentaler om med labialer.

Når det æoliske ved dette ord fastholdes, skyldes det, at man stadig ser βλήρ som synkope af *βέλεαρ, den æoliske sideform til δέλεαρ.³ Men da ε ikke ellers falder vilkårligt bort mellem to asyllaber, er det lettere at se de to former som forskellige avlydstrin, henholdsvis *g^wlēwar, -atos og *g^welewar, -atos < *g^uelh₁-ur : *g^ulh₁-un(t)ós.⁴ Der er altså intet ved ordet selv, der gør det æolisk, og glosen kan udmærket komme fra Alkman, sådan som Hesych tilsyneladende angiver, ikke mindst set i lyset af φῶς og ἦρ over for det sapphiske φάος.

7.5.4

79 ἀλιτηρὸς ἦστ' ἐπὶ θάκας κατὰ πέτρας Zion

Metrikken er yderst usikker: Bergk konjicerer ἀλιτρὸς, således at vi har et iam-bisk metrum + to ioniske metra, Calame tænker sig tre ioniere med anaklasis.

Substantivet **θάκη** (et ἄπαξ) må høre sammen med attisk θᾶκος, episk θῶκος. Der er omega i dette substantiv overalt uden for attisk (e.g. Epicharm 99 1 θωκησῶ), mens der i attisk er alpha fra ældste tid (allerede på Françoisvasen).⁵

I det episke sprog findes a-vokalismen dog også i det af denne rod avledte verbum: θαάσσειν. Herav og af hesychglosen θάβακον· θᾶκον ἢ θρόνον ser man, at der var -f- i roden. Hvis **θάκας** ikke har fået den attiske vokalisme i overleveringen, kan man tilskrive formen den kendsgerning, at det er en særlig avledning, som man ikke ellers møder i litteraturen. Det hele synes imidlertid for korrupt overleveret til, at jeg tør drage slutninger derav.

7.5.5

Der er endvidere to vers i Partheneion, hvor de antikke lærde stredes, om der skulle være kontraktion eller ej.

¹ Calame (1983), p. 619.

² Bergk (1882), p. 74; Et. magn. 200, 27 βλήρ· Αἰολικῶς τὸ δέλεαρ. ο Αἰολεῖς τὸ δ εἰς β τρέπουσι. τοὺς γὰρ δελφίνας βελφίνας φασί, καὶ τοὺς Δελφοὺς Βελφούς. οὕτως ο ν δέλεαρ βέλεαρ καὶ κατὰ συγκοπήν καὶ συναλοιφήν βλήρ πεποιήται. οὕτω καὶ ο Βοιωτοὶ ποιοῦσι.

³ Dette synspunkt er på ny forsvaret af Szemerényi (1964), p. 104 n. 5.

⁴ Kuryłowicz (1968), p. 253, Beekes (1969), p. 238. Syllabisk *r, *l, *n + *h₁ > græsk ρη, λη, νη, mens laryngalen blev til ε, når likviden/nasalen var asyllabisk. F.eks. γενέτωρ : γνήσιος = *g'énh₁-tōr, *g'nh₁-tih₁ós. Observationen er ældre end laryngalteorien: Allerede Schulze (1892), pp. 102-3, forklarer βλήρ således.

⁵ Kretschmer (1894), p. 121, Björck (1950), pp. 349-52.

Vers 32 ender] . εν Ἄιδας, hvortil skolien: Ἀριτο(φανης) αἶδας, Παμφιλο(ς) αἶδας, ο: de skanderer det som henholdsvis tre og to stavelser: Ἄιδας og Ἄιδας. Det er et trokæisk dimeter, så efter Aristophanes Byzantinos' analyse opløses den sidste princeps i to korte. Der er tre stavelser i ordet både i epos og lyrik: Stesichoros 232, Anakreon 395 og Pindar (e. g. *Ol.* IX 33, *Pyth.* III 11, *Isthm.* VI 15), og med undtagelse av *Pyth.* IV 44 Ἄιδα τίμα, Ταίναρον εἰς Εὐφραμος ἐλθῶν (overalt i responsion med — — υ υ — υ υ — . . .) er det kun i attisk, at de to første stavelser trækkes sammen.

Man har siden oldtiden avledt Ἄιδης av α privativum + *ριδ-, “τὸ αἰδέε” (Platon *Gorgias* 493^b, *Kratylos* 403^a). Wackernagel derimod antager et *A ἰδ- < *saiu- i lat. *sævus*.¹ Herved redegør han for spiritus og den lange vokal. I den lakoniske dialekt ville en sådan avledning også miste det intervokaliske digamma, og det er ikke umuligt at diftongen kunne miste sit i ved dissimilation. Men det virker alt sammen for spekulativt. Der er da også efter Wackernagel kommet et epigrafisk vidnesbyrd, der taler imod tesen: thessalisk [SEG XVI 380, 5. årh.] Ἀριδαν.

7.5.6

1⁹⁵ begynder: κ[]ννᾶμα[, men de følgende bogstaver lader sig næsten ikke læse. I margenen står skolien: νᾶι· νᾶι Ἀρι[. Det skulle betyde, at Aristophanes læste νᾶι (én stavelse), mens der i papyrusen stod νᾶι (to stavelser). Teksten må altså have ladt rum for tvivl. Sitzler og Blass mente i versets slutning at kunne skelne]ωκ[og forstod heri adverbiet ὄκα. μα[var ifølge Diehl adverbiet μάλα. Verset var således:

κῆν νᾶι μά[λ (υ) — υ] ὄκα.

Hvis der, som det ser ud til, står χρῆ i det foregående vers, må vi supplere en infinitiv av betydningen “adlyde”. Diehl foreslår αἶεν / ἀἶεν, idet Aristophanes skanderer verbet υ — υ, mens den alternative læsning kræver — υ. Iotaet i ἀἶεν skanderes imidlertid kun langt hos Hesiod *Erga* 213 (alternativ læsemåde) og måske Od. α 352, og ingen steder kontraheres αι-. Jurenka supplerer φείκεν / εἴκεν, d. v. s. Aristophanes har hiat foran verbet, papyrusen ikke. Begge antager, at infinitiven kan skanderes som en kort stavelse, hvilket ikke ellers er belagt hos Alkman²; men når -εν var den almindelige skrivemåde i alkmankorpuset, er jeg av den opfattelse, at endelsen i hvert fald nogle steder har været skanderet kort.

Barrett mente, at de sidste bogstaver i verset var]υε[, og foreslår suppleringen μάλιτ' ἀκούεν, “but all the letters are extremely doubtful”³. De senere udgivere har fulgt ham deri, men hvis suppleringen er rigtig, er det uforståeligt, hvorledes Aristophanes kunne skandere νᾶι som én stavelse. Jeg tror, vi må følge Diehl og Jurenka for så vidt, at der i det ulæselige må have været et ord eller en ord-sammenstilling, hvis stavelsestal var usikkert, og denne usikkerhed har sandsynligvis haft sin årsag i en hiat enten i et ord eller mellem to ord, en hiat, der meget mulig kan skyldes et tabt digamma.

I fragment 93⁶ læses i papyrusen]ναι ἄμα κέλομαι. Også hér har man villet læse νᾶι, men Alkman har intetsteds hiat mellem en kort vokal og et ord, der *ikke*

¹ Wackernagel (1897), pp. 765-9.

² Page (1951), p. 96.

³ Page (1951), p. 9.

begyndte med et digamma, men det er heller ikke muligt at elidere iotaet, for metrum er efter kolometrien at dømme anapæstisk. Jeg ser altså ingen anden mulighed end at læse et monosyllabisk $\nu\alpha$, der så korriperes.¹ Den kontraherede dativ er imidlertid usædvanlig (Pindar har $\nu\alpha\acute{\iota}$ [*Ol.* XIII 54], attisk og ionisk $\nu\eta\acute{\iota}$).

7.5.7

122	† τῶ ἐν † Θεσσαλίῳ κλήτει	<i>tr/ia</i>
62	Χαρίτων ἐστὶν ἐρὸν Φαέννας καὶ Κλητᾶς, καθὰ δὴ καὶ Ἀλκμᾶν ἐποίησεν	

Som substantiv kender vi kun avledningen fra Suda κλητος· δόξα, men adjektivet **κλειτός** er almindeligt i epos. Det kommer av et *κλέφετος, dannet til aoristen κλυεῖν, sanskrit *śruvam*; disse tematiske former er i øvrigt usædvanlige (sanskrit *śrnóti*, *ásrot*, *śrutáh*, latin *includus*, dansk *lyd*, græsk κλυτός, κλύμενος, κλυθι er alle atematiske).

Overalt i litteraturen og i indskrifterne er de to stavelser kontraherede; -ει- befinder sig dog hos Homer altid i thesis². Dét kunne tyde på, at digammaet eller i det mindste hiaten var bevaret i dette ord i det episke sprogs barndom. Men da eposet fik sin store udbredelse, har de ionisksprogede rapsoder udtalt de to stavelser som én, og det er så fra epos, at avledningen er trængt ind i de andre dialekter.

7.5.8

Ét hyppigt ord er altid kontraheret, nemlig konjunktionen **ἢ** [1¹⁸, 3 fr. 3, col. ii: 68, 92(d), 100]; det episke **ἢέ**, skal forudsætte et *ἦέ, sammensat av det deiktiske **ἦ** og den enklitiske disjunktive partikel **ue*, der kendes fra latin *-ve*. Den monosyllabiske form er dog almindelig i epos og enerådende hos andre forfattere og i alle dialekter, så vi skal måske hellere forestille os to alternative former. Måske er udgangspunktet et sammenlignende adverbium **ē*, der kunne, om nødvendigt, præciseres ved at tilføje forskellige partikler.

7.6 Dannelser, der forekommer både sammentrukne og usammentrukne.

7.6.1

1 ⁷²	οὐδὲ Κύλακίς τε καὶ Κλησιγήρα	<i>4tr</i>
4 fr. 1: 9	Κλησιμβ[ρότ-	?
174	ἄγ' α τ' ἐς οἶκον τὸν Κλησίππῳ	<i>2tr</i> —

Κλέησι- er dannet til verbet κλείειν, κλέειν < **k'leues-ie-* (av substantivet κλέος). Det græske sprog har utallige navne, der er dannet med verbalt forled: Τερψίμβροτος, Ἠσιόδος, Λυσικράτης, hos Alkman Ἀγησιχόρα, Αἰνησιμβρότα. Der er en antik tradition for, at det er aoriststammen, der indgår i disse forbindelser, og sådan analyserer Bechtel også navnene. At man ikke kan antage substantiver på **-ti-*, viser *Κτησίχορος*, hvor verbalsubstantivet hedder *κτάσις*. På samme måde er der kort ypsilon i *λύσις*, men langt i komposita som *λυσίμαχος*, ligesom der er langt ypsilon i aoristen *λύσαι* (den sigmatiske aorist har *e*-trin, mens der er nultrin i substantiverne på **-ti-*).

¹ Calame (1983), pp. 582-3, nævner også muligheden for korreption, men så skal $\nu\alpha\acute{\iota}$ i følge ham ikke være en form av $\nu\alpha\acute{\upsilon}\sigma$, som konteksten lægger op til, men en endelse.

² Chantraine (1968), p. 541.

I indskrifterne er der flere eksempler på, at κλέιν indgår i sådanne navne, men så er det som regel av *κλεφέσαι (e. g. Κλεισιμβροτος, Κλεισιτρατος), som Bechtel kalder den oprindelige aorist av verbet, mens *κλεφήσαι, der indgår i disse navne, er sekundær¹ (eftersom det egentlig er en s-stamme, og s-stammer har epsilon i aorist, mens de egentlige e-stammer har eta). Wilamowitz mener, at denne form med eta, **Κλησι-**, er en særlig dorisk navnetype, idet den uden for Alkman kun kendes fra en indskrift fra Thera (Κλησιπιπος), efter sagnet Spartas koloni².

7.6.2

Også i de substantiver, der ender på -αφων er der snart kontraktion, snart ikke. Tre gange nævnes digterens eget navn:

17 ⁴	ἔτνεος, οἶον ὁ πάμφαγος Ἄλκμάν	4da _Λ
39 ¹	ἔπη δέ γε καὶ μέλος Ἄλκμάν	enh
95(b)	αἶκλον Ἄλκμάων ἀρμόξατο	2tr 2da?

Sandsynligvis er det avledt på et substantiv *ἄλκμή, der hører til roden i ἀλκή.

98 ³	πρέπει παιᾶνα κατάρχειν	enh
-----------------	-------------------------	-----

Παιήων er både et tilnavn til Apollon og navnet på gudernes læge. Av udbruddet episk ἰη παιήων, lyrisk ἰὼ παιᾶν overføres betegnelsen på en takkesang til Apollon (enten for et onde, man har undgået, eller en sejr, man har opnået).

I en tavle fra Knossos [KN V 52] nævnes en række guder, der skal have en amfora honning, herunder ἐν, hvis navn skrives Pa-ja-wo-ne = *Paiāwōnei*, men i en anden tekst [Kn Fp 354,2] har man avledningen pa-ja-ni-jo = *paiāniōi*. Måske der er tale om et helt andet ord (men konteksten er religiøs), måske mangler tegnet wo. Eller også skal vi acceptere, at der eksisterede to former av navnet i mykensk tid.³ Digammaet er i hvert fald ikke faldet bort for at give plads for kontraktion, for der sker endnu ikke kontraktioner i det mykenske sprog, selv ikke hvor et -s- eller -j-er faldet bort⁴.

7.6.3

Adjektivet **κλεινός**, episk **κλεινός** er dannet til κλέος, d. v. s. *k'leues-no-, idet det indoeuropæiske *-sn-, *-sm- i de fleste græske dialekter bliver til v, μ med erstatningsforlængelse, i æolisk derimod til vv, μμ (f.eks. ἡμεῖς, ὄμες : ἄμμες).

1 ⁴⁴	οὔτε [μ]ωμέσθαι νιν ἄ κλενᾶ χοραγός	3tr
4 fr. 1: 11	κλη . . v β[?
10(b) ¹²	Ἄγνησίδαμε κλεε[νν]ἔ Δαμοτίμιδα	3ia
13(d) ⁴]ς κ[λει]ναὶ Κάρο[διε]	

I 1 er adjektivet helt sikkert sammentrukket på trods av digammaet. I 4 er suppleringen usikker, i 13(d) lader overleveringen os ikke avgøre, om der står ην, ενν eller ειν, og ordet er sikkert en del av teksten, ikke et citat⁵. Der skrives ganske vist

¹ Bechtel (1917), pp. 248, 250.

² Wilamowitz (1905), p. 176, betrakter derfor det Κλησι- som begrenset til den doriske dialekt *alene* og tilskriver (med rette) Alkman fr. 174.

³ Ruijgh (1967), pp. 106-7.

⁴ Ruijgh (1967), p. 69.

⁵ P. Oxy. 2506, som fragmentet er en del av, består av en række stykker med diskussioner av forskjellige emner hos forskjellige lyrikere (Alkmans nationalitet, Sappho og hendes brødre, Stesichoros' mytologi). Det er muligvis ikke samme rulle.

to vokaler i 10(b), men hvis det er et iambisk trimeter, må man også regne med en sammentrækning hér.

Det lange *v* træffes i dette ord ellers hos Simonides, Bacchylides og Pindar: κλεννός, og når Pindar og Bacchylides kontraherer den første stavelse, skrives det normalt κλεινός. Det maniotiske navn Καλοκλενας [IG V¹ 1293], der synes at indeholde *κλεφηνός, er tvetydigt i henseende til både vokalens og nasalens kvantitet¹. Page ser to tolkninger av κλεννά:

1. det er en μεταγραμματισμός for ΚΛΕΝΑ,
2. *vv* er lakonisk; det usædvanlige η (kontraktvokalen) foran et langt *v* forkortes til ε.

7.6.4

Pausanias fortæller [III 18, 6], at der ved Eurotas er en helligdom for de lakoniske chariter, som Alkman i et digt kalder Φαέννα og Κλητά [= 62], og i en indskrift nævnes en lakedaimonisk hieromnemon ved navn Φάβεννος [Dittenberg³ 422⁷, 3. årh.]. Disse navne er avledt på φαεινός, φανός < *b^hh₂ues-no-, til φάος. Page slutter derfor, at det geminerede *v* ikke kun var æolisk, men også en del av det førdoriske substratum i Lakonien². Page henviser videre til Choiroboskos, der i et ekscerpt i *Anecdota Oxoniensia* [II 210, 19 Cramer] kalder έρατεννός og ποθεννός doriske former.

7.6.5

Der er imidlertid flere indvendinger at gøre imod denne substratteori. Først og fremmest synes populationen at have været så uanseelig i Lakonien 1200-900, at det er svært at tænke sig en større sproglig udveksling, hvornår end dorerne slog sig ned i området (selv om der er en vis kontinuitet i kulten). I historisk tid er det geminerede *v* begrænset til thessalisk og lesbisk, mens dorisk, bæotisk, arkadisk og attisk-ionisk har et kort *v*. Udviklingen må altså være sket i en periode, hvor bæotisk var tættere knyttet til de dorisk end til de egentlige æoliske dialekter og hvor attisk-ionisk og arkadisk kan tænkes at have stået i forbindelse med dorisk, men ikke med æolisk, rimeligvis mellem 1100 og 900.³

De lakoniske indskrifter og Alkmans digte har ikke gemineret *v*, *μ* uden for *-es-no- (det hedder ελάνα, ήμεν). Jeg tror derfor, vi må fastholde, at det naturlige resultat av det indoeuropæiske *sn, *sm i lakonisk er *v*, *μ* med erstatningsforlængelse, og betragte de sporadiske geminerede nasaler som æolicismer⁴; φαεννός med gemineret *v* er således almindeligt i lyrikken og hos tragikerne (selv i dialogpartierne). Personnavnet Φαβεννος er så dannet efter chariten Φα(φ)έννα, hvis navn havde den form, Alkman havde givet det i sit digt, der for det senere Sparta har stået som et mytologisk kanon.

7.6.6

Nomenet φα(φ)εινός synes at indgå i en sammensætning:

56² θεοῖς ἄδηι πολύφανος έορτά 4da

Der er i tidens løb foreslået forskellige konjekture: πολύφωνος, πολύφαιμος, πολύφουινος, men det giver bedst mening at tage det, som det står, som en sammensætning med φανός "fakkel", en substantivering av φα(ει)νός. Kontrak-

¹ Page (1951), pp. 107-8.

² Page (1951), p. 108. Ligeledes allerede Hermann (1928), pp. 27-8.

³ Bartoněk (1966), pp. 62-4.

⁴ Pavese (1967), p. 176 om disse former.

tionen av $\alpha\varepsilon(\iota)$ til α er almindelig i attisk og ionisk, men ikke i dorisk, hvor man forventer η (f.eks. $\acute{\omicron}\rho\tilde{\eta}(\iota)\varsigma$ [1⁵⁰] og $\eta\omicron\rho\eta\nu$ [IG V¹ 255]).

7.6.7

5 fr.2, col. I: 17	φυσὸν δ' ἔοικεν	ia ?
110	εἶκας μὲν ραίωι λίνωι	2ia

Choiroboskos citerer det andet av disse vers og forklarer, at Alkman har perfektet **εἶκας** "μοιῶ, ὁμοῖος εἶ". Også i *Anecdota Oxoniensia* tales der om denne form, men hér har håndskrifterne ét sted **εἶκας**, et andet **οἶκας**.

Perfektum dannes i græsk (og indisk og, til dels, germansk og latin) på en redupliceret form av roden. Der er dog ét ord, der i alle sprogene mangler reduplikationen: det præteritopræsensiske **uoidh₂e* > græsk οἶδα, sanskrit *véda*, gotisk *wait*. Der er dog en række undtagelser:

ἀμφιαχυῖα [Il. B 316]; av *ιάχεν* (hvorav ἡχή, ἡχώ og det korinthiske navn φαχυς¹).

άλωκ τα [Pind. *Pyth.* III 57]; ellers Aisch. [Ag. 30], Plat. [Apol. 38d], Dem. [19, 179] *ἑάλωκα*; av *ἀλίσκεσθαι* (thessalisk [IG IX² 1226] *φαλισκεται*).

καταφελμενον, φευμενος [Gortyn]; ellers episk *ἐέλμεθα*, Pindar [*Pyth.* IV 233] *ἑόλει*.

ᾄδηκε Hipp. [100]; ellers Apoll. Rh. [A 867] *ἔαδα*, lokrisk [IG IX¹ 334] *φεφαδηφoτα*.

Solmsen mener, at **οἶκα** er et sådant uredupliceret perfektum². Det er imidlertid kun *ᾄδηκε* hos Hipponax, der er et perfektum *indikativ aktiv*, og den form avslører sig som sekundær (der indskydes et eta, der ikke har hjemmel i roden). Der eksisterer således ingen anden *virkelig* parallel til **οἶκα* end *οἶδα*. Schwyzer kalder **εἶκας** *lectio difficilior* og mener, at diftongen *ει* må være analogisk efter en pluralis **φέρικμεν* > **εἶκμεν*³, mens Page tillægger Anakreon fragmentet, fordi **οἶκος** forekommer i yngre ionisk, hvor det kan forklares som hyfærese⁴.

¹ Kretschmer (1894), p. 67.

² Solmsen (1901), p. 145. Om disse se videre Schwyzer (1939), I p. 766-7, Chantraine (1948), §201.

³ Schwyzer (1939), I p. 745 n. 2.

⁴ Page (1951), p. 108, (1962), p. 69.

7.7 **συκοπή.**

7.7.1

Der er to alkmanfragmenter i ekscerpter av Herodians *Περὶ παθῶν*, hvor der tales om συκοπή. Kontraktion er i sin egentlige betydning sammentrækningen av to til hver sin stavelse hørende vokaler i én. Kontraktionen kan resultere i en monoftong eller en diftong, men det er for så vidt sagen uvedkommende.

Et andet fænomen er, hvad oldtidens grammatikere kaldte φαίρεσις eller συκοπή, d.v.s. udeladelsen av henholdsvis ét bogstav og en hel stavelse. Hvis det er en vokal, der fjernes, reduceres samtidig stavelsestallet, så de to begreber flyder noget sammen. I dansk, et sprog med en dynamisk accent, er ordet synkope forbeholdt bortfaldet av en tryksvag vokal mellem to asyllabiske lyd, et fænomen, som er græsk fremmed.¹

7.7.2

Det ene eksempel er:

116 ἔχει μ' ἄχος ὦ λὲ δαῖμον enh

hvor λέ i følge herodianekscerptet, skulle være opstået ved synkope av λοέ, vokativ til λοός. Vi kender dette adjektiv i dets fulde form fra et lemma i en papyruskommentar til Alkman:

7 fr. 1: 17 ὕβριος ἀντ' λοός καὶ ἀτα[ρθαλία] 6 ?da

Adjektivet er avledt på roden i λλῦναι med suffikset *-ρος. Denne rod må rekonstrueres **h₃elh₁-* (cf. λέσαι, ὄλεθρος). I så fald skulle adjektivet oprindeligt have heddet *λερός; Chantraine forestiller sig således, at λέ er opstået av et *λεέ.² Dette er ikke uden forbilleder hos Homer, hvor ἠλεός i vokativ har både ἠλεέ og ἠλέ.

7.7.3

Det andet er Ἄραιτοειδής, som i ekscerptet forklares som synkope av Ἄραιτοειδής. Det er taget fra et vers i Partheneion³:

1⁷¹ ἀλλ' οὐδ' Ἄρετα κειδής enh

Page mener, at Alkman skrev *θερειδής og sammenligner med det senlakoniske *Κιδεκτας, Κιχαρης, Κιπομπος* og det megaræiske *Θεδωρος, Θετιμος*⁴. Disse to forenklinger av forleddet Θεο- har imidlertid intet med hinanden at gøre. Det megaræiske Θε- veksler med Θο- (foran to konsonanter): *Θογνητος, Θοκλης*⁵; det drejer sig altså ikke om en alternativ form av substantivet θεός, men om rytmiske varianter. Det lakoniske Κι- har langt iota, som det er klart av *Κειπομπου, Κειμηδης* & c.⁶ Og dette lange iota kan vi ikke indføre i alkmanverset (det er et enhoplion). Blass mente, at Alkman havde doriseret det episke θεοειδής.⁷

¹ Szemerényi (1964) argumenterer for, at der eksisterede synkoper i vor forstand i det græske sprog; jeg vil dog stadig holde fast ved det traditionelle dogme, at der ikke eksisterer fonetisk betingede bortfald av en tryksvag vokal mellem to asyllabiske lyd.

² Chantraine (1968), p. 793.

³ αι og ε fik i løbet av hellenistisk og romersk tid samme kvalitet [ε], og det er derfor naturligt, at en skriver ombytter disse to måder at skrive samme lyd på, ganske som en græker kunne gøre det den dag i dag.

⁴ Wilamowitz (1900), p. 56, n. 1, tænker sig også en sammenhæng med megaræisk *Θέδωρος, Θεγεῖτων* og rekonstruerer ligeledes *θερειδής.

⁵ Schwyzer (1939), I p. 253.

⁶ Bourguet (1927), p. 109.

⁷ cf. Solmsen (1901), p. 145.

Udgangspunktet er under alle omstændigheder det episke ord. Hvis sammensætningen var lavet på lakonisk grund, ville man helt sikkert have bevaret digammaet, for hvis der er digamma i begyndelsen av et simpleks (cf. Ϝιδεν), er der det også, når det indgår som andet led i et kompositum (cf. $\text{Γαιαφοχο, γαβεργός}$). Men hvis der ikke er digamma, ville det første leds -o- falde bort, hvis det andet led begyndte med en vokal. De ord, der oprindeligt begyndte med digamma har i det episke sprog hiat, hvis dannelsen er traditionel, men "elision", hvis det er en nydannelse. αιιδής er altså snarere en hyperepicisme end en doricisme.

7.7.4

På samme måde er der indre elision i dette vers:

162 fr. 1(a), col. I: 1]μάλικα

Hertil står der i marginen: δυ υμαλικ(αα) Νι(). Vi må antage, at dét var, hvad der stod i teksten. $\mu-$ for $\acute{o}\mu-$ er kendetegnende den æoliske og den arkadiske dialekt, ikke for dorisk:

$\acute{\upsilon}\mu\alpha\lambda\iota\acute{\xi}/ \mu\acute{\alpha}\lambda\iota\acute{\xi}$ (Sappho 30⁷, 103¹¹, Theokr. XXX 20), $\acute{\upsilon}\mu\iota\omicron\varsigma, \mu\omicron\iota\omicron\varsigma$ (Theokr. XIX 20, Orchomenos [Schw. 665 A¹ 5, 4. årh.]), $\acute{\upsilon}\mu\acute{\alpha}\rho\tau\eta$ (Theokr. XXVIII 3), $\acute{\upsilon}\mu\omicron\iota$ (Sappho 94¹³, Balbilla 988³), $\acute{\upsilon}\mu\omicron\lambda\omicron\gamma\iota\alpha$ (Aigai [Schw. 644, 4. årh.])

Spørgsmålet er blot, om Alkman ville tillade denne æolicisme; en kommentator til Arat siger: $\text{καὶ Ἄλκμαν ὀμοιοίχου ἐκάλησε τὰς ἐν τάξει χορευούσας παρθένους [= 33]}$.

Der var digamma i $\acute{\eta}\lambda\iota\acute{\xi}$: Hesych $\beta\alpha\lambda\iota\kappa\iota\acute{\omega}\tau\eta\varsigma\cdot \text{συνέφηβος. Κρητες}$; det er avledt på $*sue-$ > φέ som τηλίκος, πηλίκος av henholdsvis $*to-$ og $*k^u-$, latin $tālis, quālis$. I en dialekt, der har bevaret digammaet i forlyd, ville det være unaturligt, om det faldt bort i en sammensætning som denne. Tværtimod har vi lakoniske eksempler som $\text{Γαιαφοχο, διαβετης, γαβεργός}$. Bortfaldet er derimod helt i harmoni med den litterære tradition. Vi finder overalt det eliderede $\acute{o}\mu\eta\lambda\iota\acute{\xi}$ (siden Homer og Hesiod).

7.8 U- og eu-stammerne.

Jeg viste ovenfor, at der i de doriske dialekter er sket en tilnærmelse av $u-$ og $eu-$ stammerne mod $s-$ stammerne.

3 fr. 23: 5]άστη και φ[

Da η ikke ellers i papyrusen står for α , er det nærliggende at tænke sig substantivet $\acute{\alpha}\sigma\tau\upsilon$ i pluralis¹. I så fald er endelsen kontraheret på trods av et digamma, præcis som det er sket i lakonisk Αριστε , akkusativ til Αριστευς .

2 ¹	$\text{Κάστωρ τε πόλων ὠκέων δρατῆρες ππόται σοφοί}$	<i>3ia</i>
4 fr. 1: 8	ἀ δ' ππεω[v	<i>ia ?</i> ²
80	$\text{καί ποτε Ὀδυσσεῆος ταλασίφρονος ὄτά θ' ἐταίρων}$	<i>6da</i>

Alkman havde altså en kort vokal i genitiv pluralis av $eu-$ stammerne, ganske som det er tilfældet i de doriske indskrifter. Omvendt må den lange vokal i Ὀδυσσεῆος skyldes en poetisk tradition (både Homer og lesbierne har hér bevaret den lange

¹ Lobel (1957).

² Metrum er ganske vist usikkert: vv. 5 og 10 er vist enhoplier, vv. 4, 6, 7 og sandsynligvis dette er iamber.

vokal). Heksametret i sig selv er ikke forbeholdt den ioniske epik, men emnet, som denne stump behandler, har intet sted været behandlet så udviklet som i Odysseen, og det er derfor forståeligt, at den episke form finder anvendelse netop hér.

7.9 Augment + *ϕ*.

Det er hos Alkman reglen, at der sættes augment foran præterita: 4 fr. 1: 6 νεόχμ' ἔδειξαν, 56 6 ἐτύρησας, 59(b) 1 ἔδειξε, 65 ἐπαλε og 120 ἐπίαζε. Ofte står augmentet, hvor der er elideret et epsilon: 7 13 δ' ἐμνάσαντ', 8 10 c' ἐγέννατο, 20 1 δ' ἔσηκε og 65 τ' ἐδάσσατο. Der er dog tre eksempler på, at augmentet udelades: 82 1 λῦσαν (codd. δῦσαν), 1 35 ἔργα πάσον κακὰ μηγαμένοι og 162 fr. 2 (a) 4 + (c) 6]α πὰρ πυκ[ινὰ]c θέσαν ἰτέας.

To gange har vi et verbum, der begyndte med digamma, i præteritum:

83	τῶι δὲ γυνὰ ταμία σφεᾶς ἔειξε χώρας	<i>hem 2ia_A</i>
47	ἦρα τὸν Φοῖβον ὄνειρον εἶδον	?

I det første tilfælde ser det ud til at digammaet bevares, men i det andet er der i følge overleveringen kontraktion. Metrikken er uvis, så der er ingen hjælp at hente dér. Endnu værre bliver verset, hvis man læser ἔριδον. Garzya foreslår, at det er én kretikus + to koriambes (den sidste katalektisk)¹, hvilket jeg kun kan forstå sådan, at han læser ρίδον uden augment.

Det er dog rent hypotetisk, og jeg vil ikke udelukke den mulighed, at Alkman har haft et episk εἶδον. Denne form kunne under alle omstændigheder ikke eksistere i den epikoriske dialekt, for det er reglen, at de sprog, der ellers bevarer digammaet i forlyd, også har digamma i de augmentedede former. Den kretiske dialekt har således ellers tabt det intervokaliske digamma, men bevarer det ikke desto mindre efter augmentet, e.g. εφιδε.²

7.10 Sammenfatning.

Denne del af digammaets historie er mere u håndgribelig og mere broget end de andre dele. Sagen var hér ikke så meget at kontrastere digammaets forskellige positioner som at beskrive hvert enkelt ord i det håb, at der til sidst ville tegne sig en tråd gennem disse detailanalyser. Især ville jeg vise, om det enkelte ords udseende var typisk eller atypisk for græsk i det hele taget og især for andre dele af genren.

Jeg har i omstående skema samlet alle de ord, der kunne være kontraheret eller faktisk var det. Det, der først og fremmest slår én, er den store frihed, når det gælder kontraktion: Adskillige rødder er snart kontraherede, snart ikke, og de rødder, der kun er kontraherede eller kun ukontraherede, forekommer for de flestes vedkommende kun én gang. Hvis man vil forstå det intervokaliske digamma, skal man derfor kunne redegøre for denne vilkårlighed.

Vi så, at digammatabet i indskifterne ikke var betinget af den fonetiske kontekst (når undtages *ϕ* efter *i*), men af lydsekvensens strukturelle stilling. Derfor måtte

¹ Jeg har desværre ikke kunnet få fat i hans alkmanudgave; min kilde er Calame (1983), p. 222, der stempler den metriske analyse som *incerta*. Calame nævner ikke noget ρίδον.

² Buck (1910), p. 46.

man forvente, at den samme sekvens kunne optræde med og uden digamma efter omstændighederne. Det sparsomme materiale ydede da også et enkelt eksempel herpå: *αφοσειε* over for *κοπιας*, *κοπιος*.

Jeg tænker, at dette forhold befordrede den vide licens hos Alkman. Man kan sammenligne med den korte infinitiv og den korte akkusativ pluralis. Der eksisterede to alternative udtaler av disse morfemer, der avgjordes av deres position: kort foran konsonant, lang foran vokal (Osthoffs lov). I poesien anvendes varianterne uden for deres egentlige kontekst, således at den korte form også kom i brug foran vokaler (det modsatte ville være metrisk irrelevant). På samme måde, tænker jeg mig, er digammatabet defineret av ganske bestemte regler, men drives metri gratia ud over disse reglers grænser.

Hermed er dog ikke alt sagt om det intervokaliske digamma hos Alkman. Hans behandling av det antevokaliske digamma viste, at han - i hvert fald i dén henseende - støttede sig til en ikkelakonisk poetisk tradition. Også, når det gælder det intervokaliske digamma, står han i klar avhængighed: ikke ét sted havde han en ukontraheret form, der ikke fandt støtte i det episke sprog, og ord, der altid er kontraherede hos Homer, er det også hos Alkman (de to udsagn er ikke ganske sammenfaldende).

Men Alkman kontraherer ofte, hvor det ikke sker hos de andre arkaiske digtere: Homer, Hesiod, lesbierne og det 6. århundredes korlyrikere: **φῶς**, **βλήρ**, **κειδής**, måske **Ἄιδας** og **ναί**, og der er anomale kontraktprodukter: **κλεννά** (for κλεινά) og **πολύφανος** (for πολύφηνος).

Dette forhold ser jeg netop som et tegn på, at det intervokaliske digamma principielt var bevaret i den lakoniske dialekt. Hvis én dialekt overfører regler fra en anden dialekt, og disse har en forudsætning, der ikke er til stede i den nye dialekt, må man altså vente, at reglerne forvaltes anderledes end, hvis de var opstået i dialekten selv. Det er denne inkonsistens, der avslører, at det bortkontraherede digamma ikke er genuint.

Alkman imiterer andre dialekters hyppigere digammatab i en sådan grad, at han kommer nærmere digammatabet end disse dialekter selv. Man kan også sige, at det, der i den ene dialekt er en diakronisk regel ($\mathcal{F} > \emptyset / V_V$; efterfølgende $VV > V$), bliver i den dialekt, der overtager genren og dens konventioner, til en synkronisk regel ($V\mathcal{F}V \rightarrow V$). En sammenligning kunn være Ennius, der kalkerer $d\bar{o} = d\bar{o}mum$ [Ann. 563] efter det homeriske $\delta\bar{\omega} = \delta\bar{\omega}\mu\alpha$, men overfører dette til $c\bar{a}l = c\bar{a}lum$ [Ann. 561] og $gau = gaudium$ [Ann. 451].

	<i>hiat</i>	<i>kontraktion</i>
ἀείδειν	1 ^{39, 97} , 3 fr. 4: 7, 11 col. I: 25, 14(a) ^{2, 3} , 28, 29, 171	
ἀείρειν	1 ⁶³	
ἄεθλος	1 ⁴⁸	
αἰγλάεισ	3 ⁶⁶	
Ἄϊδος		1 ³²
Ἄλκμῶν	95(b)	17 ⁴ , 39 ¹
Ἄρηϊος	1 ⁶	
δήϊος	121	
δέλεαρ		167
ἰδεῖν		47
εἴκειν	83	
εἰκέναι	5 fr. 2, col. II: 17	110
ἦλιος		1 ⁴¹
Ἡρακλέης	87(a)	
θάκη		79
θεοειδής		1 ⁷¹
κλεινός	10(b) ¹⁰⁻¹² ?	1 ⁴⁴ , 4 fr. 1: 11
Κλησι-	1 ⁷² , 174	4 fr. 1: 9
κλειτός		122, 62
ναῦς		1 ⁹⁵ , 93 ⁶
νοῦς	104	
λοός	7 ¹⁷	116
ὀμήλιξ		162 fr. 1(a) . col I: 1
ο σ	80	
παιῶν		98
πρών	89 ²	
φαεινός	62	56 ²
φῶς		1 ⁴⁰
<i>i alt</i>	24-7	17-20

8.1 Indoeuropæisk **us* og **su* mellem vokaler.

8.1.1

Såvel **sn*, **sm*, **ls*, **rs* som **ms*, **ns*, **ls*, **rs* bliver i dorisk og attisk-ionisk v , μ , λ , ρ med erstatningsforlængelse, i æolisk $v\upsilon$, $\mu\mu$, $\lambda\lambda$, $\rho\rho$: **nem-s-* > attisk, ionisk $\nu\epsilon\iota\mu\alpha$, lesbisk $\acute{\epsilon}\nu\acute{\epsilon}\mu\mu\alpha\tau\omicron$, **sisleh₁-uo-* > episk, κοινή ἴλαος, attisk ἴλεωσ, lakonisk [IG V¹ 1562] $\eta\lambda\epsilon\phi\omicron\iota$, æolisk ἴλλαος.

Jeg har allerede dateret denne erstatningsforlængelse til omkring årtusindskiftet, d. v. s. efter de mykenske tavler, der ikke desto mindre har tabt **s* (f.eks. **h₂ens-ih₂* > [PY Sb 1315, 1, 2, KN Sd 4402] *a-ni-ja* = attisk ἡνία, lakonisk [IG V¹ 213] $\alpha\nu\iota\omicron\chi\iota\omicron\nu$). Vi må derfor tænke os et trin, hvor sibilanten ikke artikuleredes i **ms*, **ns*, **rs*, men forbindelserne stadig blev holdt adskilt fra **n(n)*, måske således at likviden eller nasalen var ustemt som *hn*, *hr* i oldnordisk *hringr*, *hnekki*.¹

8.1.2

**su* havde den samme udvikling som likvid / nasal + **s*, idet det i syd blev til f med erstatningsforlængelse, i nord til $f\mathcal{F}$: ionisk $\nu\eta\acute{\omicron}\varsigma$, attisk $\nu\epsilon\acute{\omicron}\varsigma$, lakonisk [IG V¹ 1] $\nu\alpha\mathcal{F}\omicron\nu$ (genitiv pluralis), lesbisk $\nu\alpha\acute{\upsilon}\omicron\varsigma$, **sesuoh₁d^h-h₂e* > episk $\acute{\epsilon}\acute{\omega}\theta\alpha$, lesbisk (Hesyeh) $\acute{\epsilon}\acute{\upsilon}\acute{\epsilon}\theta\omega\kappa\epsilon\nu$.

Derimod er der åbenbart enighed om, at **us* bliver til f uden erstatningsforlængelse. Ionisk ἦός, attisk ἔωσ, lakonisk ἄβώρ skal altså komme av et **āusōs* og den lesbiske gemining i $\acute{\alpha}\acute{\omega}\varsigma$ være sekundær som i $\acute{\alpha}\acute{\upsilon}\eta\rho$, $\acute{\epsilon}\acute{\upsilon}\iota\delta\epsilon$, $\acute{\alpha}\acute{\upsilon}\acute{\alpha}\tau\alpha$.² Ingen av de andre indoeuropæiske sprog har imidlertid en lang vokal i dette ords begyndelse, og den ville være desto mærkeligere, eftersom ordet er oksytont. Vi skulle altså med al rimelighed forvente et indoeuropæisk **h₂usōs*, ganske som vi i sanskrit har *uśās*.³

8.1.3

Szemerényi (1967²) mener, at det attiske **o c** : ὠτός kommer av et urgræsk **ōfos*⁴, **ōfatos*, indoeuropæisk **ouos*, **ousntos*. Men overalt, i epos, elegi, lyrik, møder vi én og samme kvantitet: **o c**, οὔατος (Homer), ἀμφῶες (Theokrit), ὄαα (Sophron), οὔατα (Epicharm, Theokr.). Han tænker sig imidlertid hér episk indflydelse. Han behandler også det sted, hvor ordet forekommer hos Alkman:

80 καί ποτε Ὀδυσσεύς ταλασίφρονος ὄτά θ' ἑταίρων 6da

Der må, som jeg viste ovenfor, og som Szemerényi også accepterer, emenderes ὠ(φ)ατ' ἑταίρων. Szemerényi mener, at den lange vokal skyldes episk indflydelse (idet han henviser til Od. μ 47 ἐπὶ δ' οὔατ' ἀλεῖψαι ἑταίρων). Vokalens kvalitet har i den forbindelse ingen betydning, for selv om Alkman lånte *kvantiteten* fra Homer, ville han dog ikke kunne andet end at give vokalen en lakonisk *kvalitet*, for i den lakoniske dialekt findes der kun ét langt **o**.⁵

Den åbne kontraktvokal i attisk og dorisk kan lige så vel være produktet av **ōa* som **oa*, og det ioniske ou er næppe en diftong, men et lukket \bar{o} , det ventede resultat av et erstatningsforlænget **o**. Jeg er i hvert fald ikke overbevist om, at der ikke

¹ Hermann (1923), pp. 48-9, Schwyzer (1939), I p. 281, Ruijgh (1967), pp. 59-61, 106, Lejeune (1972), pp. 121-6.

² Schwyzer (1939), I pp. 224, 282, Lejeune (1972), pp. 95, 135-6, 180.

³ Laryngalen skulle altså i visse dialekter kunne danne diftong med et følgende syllabisk *u*, cf. græsk $\acute{\alpha}\acute{\upsilon}\acute{\xi}\acute{\alpha}$ - $\nu\epsilon\iota\nu$, der har nultrin. Ellers må vi antage et *e*-trin: **h₂eusōs*, men en lang vokal (*vrddhi*) er ikke tænkeligt den accentuelle kontekst taget i betragtning (de ubetonede stavelser svækkedes i en sådan grad, at **e* faldt bort, \omicron : avlydens nultrin; Kuryłowicz (1968), pp. 208-9).

⁴ Ikke **ōus*, da den attiske epikoriske skrivemåde ΟΣ viser, at vokalen er resultatet av en kontraktion; Szemerényi (1967), p. 1274.

⁵ Szemerényi (1967), p. 1277.

er erstatningsforlængelse foran **us*, ganske som der er foran **su*, **ms*/**sm*, **ns*/**sn*, **rs*/**sr*, **ls*/**sl*.

8.1.4

Hesych tilskriver Alkman en glose, som man sætter sammen med *ο* *c*: *ἀάνθα· εἶδος ἐνωτίου παρὰ Ἀλκμᾶνι c Ἀριστοφάνης* [= 127]. Også i en anden hesychglose er der *a*-vokalisme: *ἄτα· ὄτα. Ταραντίνοι*. Taras/Tarentum koloniseredes jo efter sagnet av fordrevne lakedaimoniere. Szemerényi er tilbageholden over for at tilskrive disse to glosser en oprindelig *a*-vokalisme og med rette, da *ἀάνθα* er en besynderlig sammensætning "ørenblomst", og da det ikke er sandsynligt, at den lakoniske dialekt havde både **ῶφατα* og **ᾶφατα* side om side.¹ Man har også villet pege på det tsakoniske ord for "øre": *ἄβοτάνα*, men jeg finder det sandsynligere, at alphaet skyldes det nygræske *αὐτί* [a'fti] (< τὰ ὠτία²).

Men Szemerényi peger på en fællesgræsk (og fællesindoeuropæisk) sammensætning, hvor der virkelig er en *a*-vokalisme: **parāusā* "ved øret" > episk *παρειά*, attisk *παρεά*, æolisk *παρανά*³. Szemerényi opstiller derfor et avlydsforhold: **ous*-/**ous*-. idet den første rod ligger til grund for latin *auris*, *auscultāre*.⁴ Jeg er nu ikke overbevist av disse eksempler. **παρράφα* vil jeg hellere rekonstruere **prh₂e-h₃useh₂* > **parausā*, hvor **us* i attisk-ionisk bliver til *φ* med erstatningsforlængelse, i æolisk danner *u*-diftong. Det latinske *auris* er efter min opfattelse snarere nultrinet **h₃us-* (som i iransk *ušī*), som *aurōra* over for sanskrit *uṣās*.

8.1.5

Den eneste korte vokal møder vi i attisk *ἀκοή*, lakonisk [IG V¹ 1230] *επακωω*, der er dannet på roden **h₂k'ous-* i *ἀκούειν*. Men den korte vokal kan også forklares ud fra ordets dannelseshistorie: *ο* *ς* og *ήως* er gamle, fra fællesindoeuropæisk tid arvede ord, *ἀκοή* er efter alt at dømme en yngre afledning, **akowā*, gjort på et eksisterende **akou#jeen*, **akou#sai* på et tidspunkt, hvor **s* var smeltet sammen med præsenssuffikset **j*.

8.2 *fj og femininerne av (e)u-stammerne.

8.2.1

Grupperne *pj* og *lj* udvikler sig på græsk forskelligt efter *e*, *i*, *u* og *a*, *o*. I det første tilfælde forsvinder *j* med erstatningsforlængelse, i det andet sker der epentese, e. g. *φαίνειν*, *μοῖρα*, *χαίρειν*. I begge tilfælde er der tale om assimilation, først av konsonanten, siden av vokalen, der danner diftong, hvis den artikuleres et andet sted i munden end *j*, men forlænges, hvis den har en lignende artikulation.⁵

Spørgsmålet er om, der var epentese av *fj* efter *α* og *ο*: Der dannes i hvert fald *i*-diftong: *δαίειν* (over for den lakoniske passiv *δαβῆι*) og *οίωνός* (< **owjōno-* til roden **h₂ui-* i latin *avis*, sanskrit *vāyah*⁶; ordet forekommer hos Alkman [89 6] *οίωνων*). Men det er ikke muligt med sikkerhed at avgøre, om der i den

¹ Szemerényi (1967), pp. 1288-9. Gotisk *ausō* og litauisk *ausis* siger intet om vokalismen, da *a/ə* og *o* i germansk, baltisk og slavisk er faldet sammen, cf. Ernout & Meillet (1951), p. 106.

² Schwyzer (1939), I p. 520.

³ Schwyzer (1939), I p. 349. På de mykenske tavler finder vi en afledning herav: [KN Sk 789, PY Sh 737] *pa-ra-wa-jo* = *parāwaiō*. Ruijgh (1967) p. 217.

⁴ Szemerényi (1967), pp. 1289-1293.

⁵ Hermann (1923), pp. 42-43, 50-51. Jeg ville sammenligne med latin *cyprum* > fransk *cuivre*, der er en assimilation, ikke en bogstavombytning, hvilket er klart fra *coquīna*, *cocīna* > *cuisine*.

⁶ Chantraine (1968), p. 789.

mellemliggende fase har fulgt et digamma efter diftongen (*δαίφεεν), eller vi skal forestille os, at også digammaet assimileredes (*δαίφεεν).¹

Hvis der var epentese efter *a*, *o*, skulle man vente, at *fj* bar sig ad som *ρj*, *vj* efter *ε* og blev til *f* med erstatningsforlængelse, men hvis der var fuldstændig assimilation av *f* til *j*, skulle der også dannes *i*-diftong med et forgående *ε*.

8.2.2

Femininum av (*e*)*u*-stammerne har hos lesbierne suffikset *-ηα*², og det synes også at have været den gængse form i den alexandrinske alkmanudgave:

γλυκηα [6 fr. 21(c): 2]

γλυκήα [S 5(b) 14]

λίγηα [14(a) 1]. Den første linie lyder i de fleste håndskrifter Μῶς' ἄγε Μῶσα λίγεια πολυμμελὲς αἰὲν, men i cod. S av Syrian står der ἄγε Μῶσα λίγη ἀπὸ δ' μμελέσαιεν. Det er sandsynligst, at der i grundlaget for citaterne har stået λίγηα.

Det er vel sagtens netop det, at der har stået *η*, der har fået skriveren av S-håndskriftets udgangspunkt til at forskrive versene så voldsomt, som det er sket, for efter den almindelige græske ortografi har han ikke kunnet vente en sekvens *ηα* inde i et ord og har derfor måttet tro, at ordgrænsen lå imellem *η* og *α*. Det ene tager det andet med sig: A ΠΙΟ bliver præpositionen ΑΠΙΟ, Λ læses som partiklen Δ; syrianhåndskrifternes fælles udgangspunkt må ligge før den tid, hvor ordene blev skrevet separat, eller også er delingen sket senere i citater som dette end i den almindelige tekst.

I andre citater har vi ellers det attiske *-εια*:

λίγεια [30]. Også κεκλήγη, ἦ og Cειρήν har attisk-ioniske vokalkvaliteter.

ἀδειῶν [59(b) 1].

Προμηθεία [64]. Også Εὐνομίη, Πειθοῦς og ἀδελφή har ioniske vokalkvaliteter.

8.2.3

Det femininumsuffiks, der i nominativ og akkusativ singularis har kort alpha, lød oprindeligt **-ja*, men overalt er dette **j* smeltet sammen med den foregående lyd³: **ueuk^uontih₂* > εἰποῦσα, lakonisk προβειπιαθα⁴. Således skulle **-ewja* > **-ηα** vise, at **fj* efter *ε* blev til *f* med erstatningsforlængelse⁵.

I mykensk tid er *wj* intakt: [PY Mb 1366] *di-wi-jo*, [PY Tn 316 r 8] *di-u-jo* = *diwjos*, [KN Ak 626, 2] *me-wi-jo-e*, [KN Ak 613, 2] *me-u-jo-e* = *mewjōn*⁶. Det første ord bliver til δῖος med langt iota (men det kan være både **δῖj₂oc* og *δῖjjoc*). *Mewjōn* bliver derimod til μείων, selv i de doriske dialekter, f.eks. Gortynloven I 37 μειον (i denne indskrift skelnes der mellem diftongen *ei* og det lukkede *ē*). Hos Alkman møder vi således μείων ikke blot i et citat [100], men også i en papyrus [4 fr. 6: 11]. μείων kan kun have udviklingen *fj* > *jj*, ikke *fj* > *f* med erstatningsforlængelse.

¹ Epentese ifølge Hermann (1923), pp. 44-47, mens Lejeune (1972), pp. 171-3, argumenterer for en fuldstændig assimilation.

² Hamm (1957), pp. 59-60.

³ Indoeuropæisk **-ih₂*, gen. **-ieh₂s* > sanskrit *vrkī*, *vrkyān*, got. *mawi*, *mawjos*; det syllabiske *i* i nominativ bliver ved analogi med de andre kasus asyllabisk i græsk

⁴ I løbet av klassisk og især hellenistisk tid sker der en sammenblanding av de tematiske og de sigmatiske aoristers paradigmer, en tendens, der i nygræsk er fuldbyrdet (εἶνα). Schwyzler (1939), I pp. 753-4.

⁵ Hamm (1957), p. 16.

⁶ Ruijgh (1967), pp. 25-6, 130-3.

I de mykenske indskrifter har femininerne av -εύς imidlertid *-eja*, ikke **-ewja*: [KN Fp 1, 10, PY Ae 303, Ep 704, 3, 5] *i-je-re-ja* = έρεια og [KN Ap 639, 7] *ke-ra-me-ja* = Κεράμεια. I stedet for at mene, at assimilationen skete i nogle tilfælde førend i andre¹, skulle man hellere se en analogi med de sammensatte *s*-stammer, hvis femininum havde netop dette suffiks: [MY Oe 110, 2] *A-ti-ke-ne-ja* = Ἀτυγενεία². *U*- og *eu*-stammernes femininer er altså de første eksempler på den tilnærmelse til *s*-stammerne, som jeg har beskrevet.

Hos Alkman har λίγη og γλυκίαι således samme endelse som Πασιχάρη [107]. Men at **-ewja* og **-esja* er identiske forklarer ikke nødvendigvis etaet, for også **sj* plejer at danne diftong med en foregående vokal (f. eks. optativen **esjēt* > lakonisk [SEG XI 652] ειε). Grammatikerne har en tradition for, at ει i den lakoniske dialekt blev η foran en følgende vokal³.

8.3 cF, δF.

8.3.1

Efter alt at dømme er digammaet faldet bort i den lakoniske dialekt efter *c* og *δ* uden at efterlade sig spor. Hesych har denne gløse: βίωρ· ἴωω. Λάκωνες. Der var oprindeligt digamma efter *c*, **fίcφoc* (bœotisk, arkadisk φίcφoc, Hesych γίcγov· ἴcov), men det må i lakonisk være forsvundet tidlig, således at sigma kunne aspireres.

Forbindelsen δF bevares i korinthisk (ΔFενία⁴), og i de episke formler forlænges en kort vokal gerne foran δF, e.g. **δέδφοικα* > δείδοικα, **θεοδφεήc* > θεουδήc⁵.

I de lakoniske indskrifter er der derimod ingen spor av δF, heller ikke i det arkaiske Δενομαχoc [Jeffery 16(a), 560-550].

I de sene indskrifter findes embedstitlen βιδυoc, βιδυιoc, βιδεoc. Boeckh identificerede dette ord med det, der på κοινή hedder ἴδυιoc (attisk ἴδυoc)⁶, altså en afledning på participiet av ειδέναι. Perfektum participiet dannedes på rodens nultrin med suffikset **-uos-*, der skiftede mellem *o*-trin og nultrin⁷. På græsk generaliseredes *o*-trinet i maskulinum og neutrum, nultrinet i femininum: ειδώc (< **fιδ-φώc*), femininum ειδυῖα < **fιδυῖα*. Homer har normalt *i-* i femininum, men *ει-* i maskulinum og neutrum, idet den lange vokal er en reminiscens av digammaets position.

Der er talrige forsøg på at forklare den forskelligartede vokalisme i denne dannelse, men jeg skal nøjes med at referere den seneste og mest originale: Striano (1990) mener, at ordet er identisk med det mykenske navn *Widwoios* (< **uid-uos-ihios*)⁸ og mener, hvad der ikke er usandsynligt, at diftongen *oi* i hellenistisk tid blev udtalt [ø:]; han antager videre, at den, som andre vokaler, forkortedes foran en efterfølgende vokal. ε skulle så være en naturlig måde at gengive dette usædvanlige fonem. Samtidig var der i den lakoniske dialekt en tendens til at lukke vokaler foran andre vokaler (som βoαγoc > βουαγoc); det

¹ Lejeune (1972), p. 173.

² Szemerényi (1958), p. 173-4.

³ Page (1951), p. 138-9.

⁴ Kretschmer (1894), p. 48.

⁵ Chantraine (1948), pp. 162-3.

⁶ Boeckh ad CIG I 609.

⁷ Først i eftermykensk tid kom der tau i dette paradigme (efter præsens participiet), således stadig mykensk [PY Sa 682] *te-tu-ko-wo-a₂* = *tetukhwoa*, Ruijgh (1967), p. 90.

⁸ [PY Ae 344] *wi-do-wo-i-jo*, [PY Jn 415, 3] *wi-du-wo-i-jo*, [PY Ep 539, 12] *wi-dwo-i-jo*, Ruijgh (1967), p. 207.

For heksameterets skyld vil Schneidewin indsætte et δ' efter τíc, mens Bergk foreslår at rette partiklen til det doriske κᾰ; men også Homer har dog en vis licens i den første princeps.

ρᾰ må være adverbiet ρᾰ̃ (således også Sophokles [fr. 1086]), episk ρῑᾰ (=ρῑ̃ᾰ), ρῑᾰ; grammatikerne siger, at den æoliske form er βρᾰ. Udgangspunktet for disse former er derfor *Fρᾰ̃ᾰ. Men eftersom også muta cum liquida ikke behøver at danne position, siger den korte skansion intet om digammaets tilstedeværelse eller fravær foran rho.

8.5 Nasal, likvid + digamma.

8.5.1 Det epikoriske sprog.

8.5.1.1

Kombinationerne ρF, vF, λF er problematiske, når det gælder kvantiteten av den foregående vokal, efter at digammaet er faldet bort. I attisk og κοινῆ er der kun erstatningsforlængelse i enkelte ord. I det episke sprog er der oftest erstatningsforlængelse, men få eksempler på korte vokaler. I det senere ionisk er der adskillige ord med erstatningsforlængelse, men et større antal uden; det ser ud til, at det yngre ionisk fortrinsvis har lang vokal i de ord, der forekommer i epos, hvorfor Meister slutter at kvantiteten ikke er naturlig, men afhængig av den episke tradition. Bedre er det vel at sige, at den ioniske dialekt i visse former havde erstatningsforlængelse, i andre ikke, men at det episke sprog bevarede en lang skansion i de gamle formler langt ud over den samtidige prosodi.¹

8.5.1.2

Der findes i Lakonien ikke én eneste indskrift, hvor et digamma er skrevet efter en konsonant, og leksikograferne meddeler os ikke én glose, hvor der er spor av et digamma efter en konsonant. I den henseende er den lakoniske dialekt usædvanlig blandt de peloponnesiske dialekter:

arkadisk κορφαί [IG V² 554, ca. 500], καταρφον [IG V² 3], ριρφοδαμος [IG V² 323]; eleisk Ερφαοιοις [Olympia V 9, ca. 500] (et arkadisk etnikon) og Ξενφαρε[ορ] [Olympia 718, 475-450], men ellers er det tabt: ξενος [Olympia V 5, ca. 500]; argivisk Πυρρφα [IG IV 492] og Πυρρφαλιον [IG IV 517] (stadig 2. årh. Πυρβαλιων [IG IV 492]), men ellers er digammaet forsvundet; korinthisk Ξενφαρεος [IG IV 348], Ξενφοκλες [IG IV 315], ορφος [IG IX¹ 698], Δφενια [IG IV 358]; messenisk Κορφε[ι] [IG V¹ 1362, 500-475 ?].

Derimod er det et problem, om der er sket erstatningsforlængelse ved dette bortfald, for det epikoriske alfabet tillader os ikke at skelne mellem korte og lange vokaler. I indskrifter i det epikoriske alfabet har jeg fundet disse ord med tabt digamma, hvor kvantiteten er uvis:

IG V ¹ 457	Sparta	6. årh.	κοροι
IG V ¹ 1317	Thalamai	4. årh.	καλωι
SEG XI 638	Sparta	6. årh.	Δαμοξενιδα
SEG XI 694		5. årh.	καλον
SEG XI 696	Amyklai	500/450	δεκα κα(ι) ηενατον
Jeffery no. 25	Sparta	ca. 525 ?	Κορας Κοτιας

8.5.1.3

I indskrifterne fra hellenistisk og romersk tid, der var skrevet i det ioniske alfabet og derfor skelnede kort og langt e, o, er der ingen spor av erstatningsforlængelse uden for enkelte metriske indskrifter, hvor den ikke er konsekvent (**κουρ-** [V¹ 540,

¹ Meister (1921), pp. 202-9, Hermann (1923), pp. 60-2.

724, 726, 733, 1222], men **κορ-** [IG V¹ 723], **ξεν-** [IG V¹ 724]) og i substantivet **Διοσκουροι** [IG V¹ 233, 447, 463, 471, 529, 530, 537, 559, 562, 658, 971, 1174, 1399, 1551], hvor vi også finder **Διοσκοροι** [IG V¹ 101, 1548, 1549, 1550], men det er reglen, at netop dette ord har erstatningsforlængelse selv i de dialekter, der ikke ellers forlænger vokalen.¹

ξένος er yderst almindeligt som forled i navnene, men det forekommer også som fællesnavn. Og i utallige indskrifter findes substantivet **προξενος**. Alle steder skrives der epsilon (de utallige eksempler kan hentes via registeret til *Inscriptiones Graecae*). I tre indskrifter møder vi **Κορα** om Persephone. Alle tre steder skrives der omikron [V¹ 497, 589, 608].

Der er heller ikke erstatningsforlængelse i de lakoniske partier av *Lysistrate*: vv. 156 παντᾶ κ' ἔχοι. καὶ τάδε γὰρ λέγεις καλῶς, 1148 ἀδικίόμεν· ἀλλ' ὁ προκτός ἄφατον c καλός, 1243 ἴν' ἐγὼ διποδιάξω τε καίειω καλόν, 1308 ἄι τε πῶλοι ταὶ κόραι. Aristophanes ser ellers ud til at gengive den samtidige lakoniske dialekt forholdsvis pålideligt².

Jeg må altså slutte, som alle andre har gjort, at den lakoniske dialekt ikke havde erstatningsforlængelse foran likvid/nasal + ρ. I den henseende er den lakoniske dialekt typisk for de græske dialekter på det europæiske fastland³.

8.5.1.4

I versindskrifterne kan vokalkvantiteterne naturligvis prøves metrisk, men problemet er, at de ikke kan betragtes som pålidelige vidnesbyrd om den epikoriske prosodi, da de indskriver sig i en poetisk tradition. Det naturligste vil derfor være at behandle sammen med den poesi, der er mit speciales genstand.

8.5.2 -λρ- (καλός).

8.5.3

Adjektivet καλός forekommer syv gange hos Alkman:

3 fr.1:5] . . ρα καλὸν μνιοιᾶν μέλος	<i>enh ia</i> ⁴
4(a) fr. 4:5]καλον[(<i>med en længdestreg</i>)	?
36	c ἀμῆς τὸ καλὸν μελίσκον	<i>hip</i>
41	ἔρπει γὰρ ἄντα τῷ κιθάρω τὸ καλῶς κιθαρίσδην	<i>2reiz</i> ⁵
117	λᾶδος ε μένα καλόν	<i>lec</i>
162 fr. 1(b):10	καλωσ ὕ[?

Der er to arkaiske distika, hvor adjektivet forekommer:

¹ Hermann (1923), p.68.

² Thumb (1932), I p. 84.

³ I Argos er der dog enkelte tidlige eksempler på erstatningsforlængelse: ηναται og ωροσ; typisk nok er der ingen lange vokaler i det østlige Argolis. Cf. Hermann (1923), p. 55.

⁴ Det responderende vers 68 i ottende strofe (de mellemliggende seks strofer er fire vers og nogle bogstaver på nær gået tabt) lyder: ἦ χρύσιον ἔρνος ἦ ἀπαλὸ[ν ψιλ]ον. Vi skal altså læse μνιοιᾶν med synizese, og καλὸν har langt alpha (i papyrusen er der da også sat en længdestreg over vokalen). Det følgende vers er ikke bevaret i nogen strofe, så vi kan ikke se, om det hørte med i samme periode, og man så har en et enhoplion + et lekytion, cf. Calame (1983), p. 220.

⁵ Ifølge Gentili (1952), p. 75, har vi her to reizianere (på henholdsvis 5 og 7 stavelser), adskilt av et trokæisk metrum: — — — — — | — — — — — | — — — — — .

IG V ¹ 720	[Γ]λαυκατ[ιας ῥνικας το] μναμα καλας [ανεθεκε?] [Πραξ]οιδα ηνιυς παι[δι Διος μεγαλο] ¹	6da 2hem
IG V ¹ 1562	[δεξ]ο φαν[α]ξ Κρον[ι]δα [Ζ]ευ Ολυμπιε καλον αγαλμα ηλεφο[ι θυ]μοι τοι(λ) Λακεδαιμονιο[ις]	6da 2 hem

8.5.3.1

Hos Alkman er der tre steder, hvor alphaet er kort, og to, hvor det er langt, i de lakoniske indskrifter ét sted, hvor det er kort, og ét, hvor det er langt. Der er altså både hos Alkman og i de lakoniske distika en ambivalens med hensyn til kvantiteten i **καλ[Ϝ]ός**.

I epos og elegi er alpha normalt langt, men der er enkelte korte skanderinger hos Hesiod (*Theog.* 585, *Erga* 63) og hymnerne (*Aphrod.* 29, 261). Sappho, Alkaios, Simonides, Bacchylides (dog XIII 206) og Pindar har overalt kort alpha. Det er rimeligst at antage at digammaet var faldet bort overalt i *καλός*, men at poesien kunne bibeholde den gamle skansion.

Et illustrativt eksempel på, at det er igennem den poetiske tradition, at den lange skansion bevares, er formlen *καλον αγαλμα*, der har sit nøjagtige modsvar i en bœotisk dedikation fra det 6. århundrede:

SEG XXII 429	καλφον αγαλμα φανακτι Ϝ[εκαβολοι Απολωνι]	6da
--------------	---	-----

8.5.4 -ρϜ-

8.5.4.1

Foran *ρϜ er der generelt erstatningsforlængelse.

68	δουρὶ δὲ ξυστῶι μέμανεν Αἴας α ματῆι τε Μέμωνων	4tr
S 5(b) ¹⁶	ἀράσαντ' ἐρατὸν τελέσαι γάμον	4da
S 5(b) ¹⁸	—]ατα κωριδίας τ' εὐνάς [λα]χῆν.	3da cret
3 fr. 10:2]οντο πήρα[τα	?
7 fr. 1:14]αν ἀπήρ[ι]τον Β[α]κχῶν Καδ[μ-	?
144	πήρατα, πέρατα· καὶ παρ' ἼΑλκμᾶνι †πέρασα†	?
1 ⁶¹	Ἵορθρία φᾶρος φεροίσας	lec

Hertil kommer et distikon i en indskrift fra Sellasia (5. årh.):

IG V ¹ 919	Πλεσπιαδας μ' α[νεθεκε] Διοσκοροισιν α[γαλμα] Τινδαριδαν δ[ιδυμον] μανιν οπιδ(δ)ο[μενος]	6da 2hem
-----------------------	---	---------------

Det er også værd at citere et par spartanske krigssange:

carm. pop. 10	ἄγετ' ᾧ Σπάρτας εὐάνδρου κοῦροι πατέρων πολιτᾶν	4an _A 4an _A
carm. pop. 11	ἄγετ' ᾧ Σπάρτας ἔνοπλοι κοῦροι ποῦτ' τᾶν ἼΑρεως κίναςιν	7an

8.5.4.2

δός. Homer har i de oblikke kasus både δούρατι, δούρατος og δουρί, दौरός. I den øvrige poesi er de lange former imidlertid sjældnere: Hos Archilochos møder vi tre gange i samme distikon [2] ἐν δορί, og man har i tragedien normalt δορ(ε)ί, दौरός. Derfor betragter Page ordet som en epicisme².

¹ Jeffery (1961), p. 407. Friedländer læser:

[Γ]λαυκατ[ιας τοδε] μναμα Καλας [τας' Αν]θιδα ηνιυς
παι[δι]

² Page (1951), p. 129.

Men δόρυ er ikke i sig selv episk. Det er det almindelige og gængse ord for "spyd" i klassisk tid, og hos lyrikerne møder vi kun δόρυ indtil Pindar, mens det højpoetiske ord er ἔγχοϛ: I Iliaden bærer heltene oftest og guderne udelukkende et ἔγχοϛ. Homer har ofte δόρυ, men aldrig ἔγχοϛ, i dualis, da det er en yngre teknik at kæmpe med to spyd.¹ Hertil kommer, at ξυτιόν hos Homer ikke er et adjektiv, men betegner spydets skaft.²

8.5.4.3

κοῦρος, κόρη. Digammaet ses av korinthisk, arkadisk κορφα, mykensk [KN Ai 63] ko-wa, ko-wo. Homer har overalt lang vokal, lesbierne overalt kort vokal. Simonides, Pindar og Bacchylides har altid lang vokal i κοῦρος, men både lang og kort i κόρη (Ibykos har κόρουϛ med kort vokal [285¹]). Avledningen κουρίδιος er episk og optræder i alle dialekter med lang vokal.

8.5.4.4

πήρατα. Det heteroklitiske πείραϛ, πείρατος kommer av *per-ur, *per-un(t)os.³ Adjektivet ἀπείριτος kendes også fra Odysseen og Theogonien. Der er en vaklen mellem kort vokal i denne rod hos Homer, Alkaios [345¹ ≠ 350¹] og Pindar [Ol. II 31, Pyth. I 81, IV 220 ≠ Nem. VIII 19]

πέραα står i håndskrifterne av *Etymologicon genuinum*, men er uforståeligt. Miller har foreslået, at der skulle stå πείρατα, hvilket Garzya har givet den mere doriske kvalitet πήρατα.⁴ Alternativt vil jeg foreslå, at der i alkmaneteksten har stået *πέρατ' foran en spiritus asper, hvilket Herodian, *Etymologicon genuinum*s kilde, så har skrevet *πέραθ', og at en eller anden efterfølgende har hyperlakoniseret ordet til *πέραϛ', πέραα. Det er dog rent hypotetisk.

8.5.4.5

φᾶρος. Betydningen "ærmeløs kjortel" er vidt belagt: fra det mykenske [MY Oe 127] pa-we-a₂ = pharwe(h)a, til φᾶρος/φάρος i Odysseen og hos Hesiod, hos Herodot og i tragedien. Vokalen er lang hos Homer, Hesiod og Bacchylides.

Sosiphanes tyder det, ifølge skolierne, "ἄροτρον". Herodian, der er velbevandret i Alkman, anfører begge betydninger av ordet hos digteren. Ellers har vi det kun belagt hos Kallimachos ἄφαρον φαρῶσιν. Man har sat disse ord sammen med *b^hrh₂- i latin *forāre*, dansk *bore*, men denne rod ville have kort alpha og altså ikke cirkumfleks (alphaet står i en metrisk indifferent position). Ploven er et naturlig tegn på frugtbarhed og ville være en rimelig gave til en agergudinde, men det er mere velkendt i den græske kult at give guddommen nye klæder⁵.

Det er ikke umuligt, at ploven har været en del av ritualerne for Artemis Ortheia, og at Aristophanes' falske identifikation av navnene Ὀρθρία og φορθαία > φορθεῖα⁶, der også bevidnes i skolierne, har ført til, at man mente, at φᾶρος måtte betyde noget andet, end det plejer (en betydning som Kallimachos så overtager).

8.5.4.6

ἀρᾶσθαι er dannet til substantivet ἀρά, hvorav også arkadisk [IG V² 3] καταρφοϛ. Roden er sjældent uden for epos, hvor alpha er langt. Hos lesbierne forekommer den dog adskillige gange med kort vokal [Sappho 16²², 22¹⁷, 86⁵, 112

¹ Trümpy (1950), pp. 53-4.

² Nöthiger (1971), p. 28 n. 5.

³ Schwyzer (1939), I p. 519.

⁴ Schubert foreslår, at det er den lakoniske form for det attiske πέραθεν, Bergk (1882), p. 76, p. 77, at der skulle have stået πῆραϛ <ἔβ>α παθῶν.

⁵ cf. Iliaden Z 289 sqq. (Hekabe til Athene), Pausanias III 16, 2 (kvinder til den amyklæiske Apollon).

⁶ Hér er metrum nemlig ikke indifferent: det er ikke tænkligt, at Alkman ville skandere -αϛ- eller -εϛ- kort.

^{1, 2}, Alk. 129 ¹⁰] og ligeledes en enkelt gang hos Bacchylides [20 A 8]. Den eneste forekomst hos Pindar er metrisk indifferent [*Isthm.* VI 43].

8.5.5 -vF-

8.5.5.1

Foran v er der erstatningsforlængelse to steder, mens der er ét sted uden:

1 ⁸³	δέξαθε· ciών γὰρ ἄνα.	<i>enh</i>
85(b)	σφεᾶ δὲ ποῦ ¹ γούνατα πίπτω	<i>da/an</i>
S 5(b) ⁹]φραράμαν μόνος[<i>4 ? da</i>

Dette vers står at læse i det digt, hvor Kyniska, kong Archidamos' datter roser sig av at være den første kvinde vandt i de olympiske lege:

IG V¹ 1564a εικονα τανδ' εστασε, μον[αν] δ' εμε φαμι γυναικων *6da*

8.5.5.2

ἄνη er dannet til verbet ἄνειν, der hos Homer og Pindar [*Ol.* VIII 8] har erstatningsforlængelse, men i den senere poesi kort vokal; det kommer av *ἄνφειν, en sideform til ἀνύειν, ἀνῶνα² < *snh²(e)u- (der skulle ifølge grammatikerne være spiritus asper i attisk), cf. sanskrit *sanóti* "vinde" (også med u i rodens ende), hittitisk *šanh-zi* "stræbe".

ἄνα bærer også en længdestreg i papyrusen; det lange alpha i ἄνα kunne selvfølgelig skyldes en krasis med en artikel, ἄνα, men en artikel synes overflødig hér (og ordet er sidestillet med τέλος uden artikel).³

8.5.5.3

De oblique kasus av γόνυ (stammerne *γονφ-, *γονφ-ατ-) har lang vokal i epos, men kort hos lesbierne [Sappho 58 ¹⁵, Alkaios 44 ⁷, 347 ⁵] og Simonides [542 ¹⁶, 605]. Pindar har begge kvantiteter [*Isthm.* II 26 ≠ *Nem.* V 22, VIII 13]. Dette regnes for en epicisme, og man peger på parallellen E 370 ἐν γούνασι πίπτε⁴. Men at falde for en andens knæ er ikke bundet til den episke verden, men er en almengræsk gestus.

8.5.5.4

μόνος. Ordet har efter alt at dømme oprindeligt haft et digamma: *μόνφος. Vokalen er lang hos Homer, men kort hos lesbierne [Sappho 168 b ⁴, Alk. 74 ⁷, 208 a ¹⁴, 350 ⁶]. Bacchylides lader oftest den første stavelse være lang (otte gange mod to korte), hvor Pindar som regel har en kort stavelse (elleve gange mod tre lange).

8.6 Sammenfatning.

8.6.1

De problemer, jeg har samlet under titlen "Digamma i forbindelse med en anden asyllabisk lyd", har kun dét tilfælles. Nogle problemer har mere vedrørt det græske sprog i modsætning til de andre indoeuropæiske sprog (om der var erstatningsforlængelse foran *us > φ, og om *wǵ havde epentese eller assimilation), andre den lakoniske dialekts stilling i det græske sprogrum (om digammaet bevarede efter δ og c og foran ρ). Ingen av disse problemer er dog irrelevante i diskussionen av det alkmaniske sprogs genuinitet: Om man skal forestille sig, at Alkman skrev/sagde *λίγηφα, *δφάν, *φρᾶ, og om *ἄφατα var den almindelige

¹ Man har foreslået at læse διῆ ποῦ eller δὲ ποῦ, således at vi har et daktylisk eller anapæstisk metrum.

² Med kort vokal, for dér er der naturligvis ikke sket erstatningsforlængelse.

³ Page (1951), pp. 108-9.

⁴ Page (1951), p. 129; Nöthiger (1971), p. 28 n. 4; p. 29 "Episch beeinflusst ist jedenfalls fr. 85 b."

form i lakonisk og *ῶφατα en epicisme. I alle tilfældene har jeg forsvaret overleveringen.

8.6.2

Av større betydning i klassifikationen av Alkmans sprog er digammaet efter likvider og nasaler. Jeg drog av det lakoniske indskriftmateriale de samme slutninger, som andre har draget, at digammaet i denne position forsvandt uden erstatningsforlængelse.

Hos Homer er erstatningsforlængelse langt det almindeligste, og det samme gælder den beslægtede poesi, der dog tillader flere korte vokaler. Der er derimod stor forskel på, hvordan de enkelte lyrikere forholder sig i denne henseende. For at anskueliggøre dette har jeg lavet dette skema over erstatningsforlængelsen hos de otte store lyrikere (henholdsvis lange og korte vokaler)¹:

	λF		νF		ρF		λF+νF+ρF	νF+ρF
Alkman	2	3	2	1	6		71 : 29 %	89 : 11 %
lesbierne	14		1	9	2	14	8 : 92 %	12 : 88 %
Stesichoros	1		1	1	4	1	75 : 25 %	72 : 28 %
Ibykos			1		2	3	50 : 50 %	50 : 50 %
Simonides	1	3		2	3	1	40 : 60 %	50 : 50 %
Bacchylides	1	7	14	8	14	14	50 : 50 %	56 : 44 %
Pindar	2	50	30	63	26	12	32 : 68 %	43 : 57 %

Der er altså position foran likvid/nasal + F i et bemærkelsesværdigt større omfang hos Alkman end hos de andre lyrikere. Man ser forskellen klarere, hvis man holder καλός adskilt, eftersom dette adjektiv også hos Bacchylides og Pindar adskiller sig fra andre ord ved overvejende, hos Pindar altid, at ignorere det oprindelige digamma.² Jeg har derfor sammenregnet de procentuelle forhold mellem korte og lange vokaler både for alle ordene samlet og for forbindelserne νF og ρF alene.

Det er derfor oplagt at slutte, at digammaet var bevaret i denne position endnu, da Alkman skrev sine digte.³

Dette modbevises imidlertid av indskrifterne, ikke blot fordi F i arkaisk tid udelades efter likvider og nasaler i alle belagte eksempler, men især på grund av de metriske indskrifter: Hvis en lakoner i epigrammer, der ellers er i den lokale dialekt, kan lade en kort vokal gælde for lang foran *λF, *ρF uden dermed at skrive (og udtale) F, er det rimeligt, at også Alkman havde denne licens. Vi skal selvfølgelig ikke tænke os, at den enkelte digter var sig bevidst, at han lod nasal/likvid + digamma danne position.

Eftersom der ikke er basis for kvantiteten i den lakoniske dialekt, kan den kun skyldes indflydelse fra det episke sprog, men ikke en indflydelse, der er bundet til episke vendinger, for der er ikke i sig selv noget episk ved ordene γόνυ og δόρυ. Man kan heller ikke sige, at de passager, hvor der er erstatningsforlængelse i καλός, er mere episke end de steder, hvor den første stavelse er kort. Som det var

¹ Mine kilder til disse tal er Hamm (1958), pp. 17-8, og Nöthiger (1971), pp. 26-32; jeg har dog opdateret tallene for Stesichoros og Ibykos efter Davies *Poetarum melicorum Graecorum fragmenta* (1991).

² Denne særstatus skyldes ikke så meget, at man har en forkærlighed for den korte vokal, for der er også andre ord, der fortrinsvis har én skansion (e.g. κόρυς hos Pindar og Bacchylides), det er mere, fordi καλός har en sådan frekvens, at det forstyrrer statistikken: Det udgør en tredjedel av samtlige tilfælde av nasal/likvid + digamma hos Alkman og Pindar.

³ Page (1951), p. 109: "If the stem-vowel was short in Laconian αφα, its long scansion in Alcman can only mean that internal F has not yet disappeared from this word; Alcman will then have written αφφα".

Digamma ved andne asyllab

tilfældet med det antevokaliske digamma, synes den episke indflydelse også hér at stikke dybere, end man almindeligvis har antaget.

9: Konklusion.

9.1

Jeg kan kort konkludere:

Alkman respekterede *ikke* digammaet i samme omfang, som det fandtes i den lakoniske dialekt i arkaisk og klassisk tid.

9.2

Mit stærkeste argument er det antevokaliske digamma, der i de epikoriske indskrifter er fuldstændig bevaret, men som hos Alkman ignoreres så ofte, at det ville være hasarderet at fjerne *alle* eksempler ved konjekturet, anderledes metriske tolkninger og nye etymologier. Faktisk ser det ikke ud til, at digammaet var spor bedre bevaret hos Alkman end i de homeriske digte. Hyppigst er hiaten, mens der kun er ét sted, hvor digammaet med sikkerhed danner position mod enkelte, hvor digammaet muligvis ikke danner position, og flere, hvor det sikkert ikke gør det. Alle lærde har ellers gentaget den betragtning, at det forlydende digamma hos Alkman er intakt.¹

A fortiori skulle også det intervokaliske digamma være forskelligt fra det epikoriske digamma, svagere som det er end digammaet i forlyd. Jeg fandt, at dette rent faktisk var tilfældet. Det tilsløres blot af en hob af manglende epikoriske digammaer, der intet har med en *egentlig* forsvinden af det intervokaliske digamma at gøre, da de indskrænkes til nøje bestemmelige kategorier. Det er ikke væsentligt, om de forklaringer, jeg giver for kategoriernes opståen, holder, det vigtige er, at man kan afgrænse de tilfælde, hvor et intervokaliske digamma er forsvundet.

Man kan sige, at det intervokaliske digamma såvel hos Alkman som i indskrifterne nogle gange er til stede, andre gange ikke, men at dets *distribution* er højst forskellig i de to tekstmasser. Hos Alkman kan sammentrækningen ske overalt og er fakultativ, idet samme rod ofte forekommer både kontraheret og med hiat (en strukturel variation bliver til metrisk licens). I virkeligheden ser det ud til, at Alkman er mere tilbøjelig til kontraktion end de andre arkaiske digtere, skønt den lakoniske dialekt hører til de dialekter, der bevarer et intervokaliske digamma længst.

Eftersom alt taler for, at der i den lakoniske dialekt ikke var erstatningsforlængelse foran likvider / nasaler + *ɛ*, må Alkman støtte sig til en ikkelakonisk tradition, når han tillader korte skansioner i så ringe omfang sammenlignet med de øvrige melikere, ikke blot lesbierne, men også Pindar og Bacchylides.

9.3

Spørgsmålet er så, hvilken tradition det er, Alkman støtter sig til. Jeg har vist, hvordan han i alle tre positioner, foran vokaler, mellem vokaler og efter nasaler og likvider, ikke blot følger Iliaden og Odysseen, men endog synes nøje at holde sig inden for disses grænser, hvis han da ikke, som det er tilfældet med det intervokaliske digamma, går længere i den homeriske egenart end Homer selv. Det er væsentligt, at denne parallelitet ikke begrænser sig til homerisk prægede partier eller fraser, men er en integreret del i Alkmans digtning, som den er os overleveret.

Page mener, at Alkmans sprog er lakonisk, men fyldt med epicismer, også uden for episk metrum og tema. Jeg er af den opfattelse, at min tolkning af digamma-problemet sætter dette i et klarere lys, idet jeg flytter vægten: Nu har vi ikke

¹ Page (1951), p. 109, Risch (1954), pp. 27-8, Hiersche (1970), pp. 128-9, Nöthiger (1971), pp. 106-7.

længere en lakonisk dialekt, der er voldsomt kontamineret av det episke sprog, men en digterisk teknik, der er fælles for Homer og Alkman, og som hos denne sidste applikeres til det lakoniske sprogsamfund.

Alkman avviger dette skema, men fortrinsvis med metrisk indifferente træk. Når man ser bort fra c for θ og $c\delta$ for ζ , der ikke kan have eksisteret i en arkaisk tekst, er den mest iøjnefaldende forskel mellem Alkman og Homer vokalismen: \bar{a} bevares, $\bar{a}\bar{o}$, $\bar{a}\bar{\omega}$ kontraheres til \bar{a} , ae kontraheres til \bar{e} , og der skelnes ikke mellem åbent og lukket \bar{e} , \bar{o} , altså de for Doris severior karakteristiske vokalkvaliteter. Men det er ikke substantielt for den digteriske teknik. Heri er Alkman på linie med den ældre tids metriske indskrifter, hvis *sprogbrug* er episk, men *sprogdragt* epikorisk.

9.4

Der er kommet en fokus på en ikkehomerisk digterisk tradition: Pavese (1967) gennemgår alle det korlyriske sprogs særtræk og slutter, at der ikke er ét eneste, der fortjener navnet dorisk, da de alle optræder i den ene eller den anden "nordgræske" dialekt; altså må der have eksisteret et nordgræsk digtersprog. Han nægter dog ikke indflydelse fra det "sydgræske" digtersprog, som Homer repræsenterer. Nöthiger (1971), pp. 126-8, mener derimod, at der er et vist dorisk element i Alkmans digte, men at den episke indflydelse er begrænset til de træk, der er sanktioneret av enten den doriske eller den lesbiske dialekt. Når man imod disse stiller Page, der mente, at Alkmans sprog var lakonisk iblandet epicismer, og at der under ingen omstændigheder var lesbisk påvirkning, ser man, hvor forskelligt den samme sag kan anskues.

Hvilke æolicismer er det da, korlyrikken rummer? Dativen på $-\epsilon\kappa\iota$ kendes også fra visse doriske områder og i rigt mål hos Homer; de to forekomster hos Alkman er begge i daktyliske metra: $\delta\alpha\iota\tau\mu\acute{o}\nu\epsilon\kappa\iota$ [98] og $\acute{\alpha}\lambda\kappa\upsilon\acute{o}\nu\epsilon\kappa\iota$ [26].¹ Tilbage står som uepiske træk $-\omicron\iota\alpha$ i participiets femininum og den korte infinitiv og akkusativ pluralis. Her møder Paveses teori efter min mening sit endeligt. $-\omicron\iota\alpha$ er en form, der kun findes på Lesbos (og i Kyrene, men poesien er næppe opstået dér), og som må forklares ud fra en lesbisk lydlov: $n > i / V_s$. Den korte akkusativ pluralis møder vi netop ikke på Lesbos, men derimod såvel i adskillige doriske indskrifter som hos Hesiod, Theognis og Tyrtaios. Også den beroede på lydlove, men love, der var uforenelige med den lesbiske: $n > \text{erstatningsforlængelse} / V_s$ og efterfølgende $V: > V / _CC, C\#$.

9.5

Jeg forestiller mig derfor i stedet, at de tidlige peloponnesiske digtere tilhørte den ioniske tradition, når det gjaldt sprogbrugen (ordforråd og metrum), men iførte den en dorisk sprogdragt (fonetik). Digammaet regnes i denne sammenhæng for et metrisk, ikke et fonetisk, træk. Denne tradition hvilede ikke kun på de to store eper (hvilken form de end havde i det 7. århundrede), men repræsenteredes også av hymnerne, Hesiod og elegien, der havde flere træk, som vi ikke finder hos Homer, herunder den korte infinitiv og den korte akkusativ pluralis.

Det ioniske digtersprog kendte spartiaterner allerede i Tyrtaios, der omkring midten av det 7. århundrede sang om erobringen av Messenien og reorganiseringen av den spartanske stat. Hos ham er der to gange hiat foran et digamma, men seks gange elision eller korreption, og fire gange forlænges en kort på vokal

¹ Page (1951), p 129.

udlydende stavelse ikke. Omvendt er der syv gange erstatningsforlængelse foran nasal/likvid + ρ . Altså et mønster, der ikke er ganske ulig det, vi møder hos Alkman, blot fjernere fra tilstanden hos Homer.

-οιϰα må skyldes lesbiernes centrale rolle i overførelsen av den lydiske musik til Peloponnes. Lesbieren Terpanndros, der levede i det 7. århundrede, tilskrives opfindelsen av den syvstrengede lyre og var ifølge Hellanikos den første, der vandt i de spartanske Karneia¹. Han er sikkert ikke den eneste eller den første lesbier, der spillede på fastlandet, blot den berømteste.

Man gav altså digtene et lesbisk anstrøg med **-οιϰα** i participiets femininum, men ellers var det kun musikken, man lærte av lesbierne, mens digtningen, den sproglige side, formedes helt efter den episke tradition. Sådan var korlyrikkens sprog i hvert fald ved sit udgangspunkt, fra hvilket Alkman ikke ligger fjernt. Siden får det en stadig større autonomi.

Da den digteriske teknik applikeredes til de doriske samfund, optog det en række mere eller mindre overfladiske doricismer. Men senere overførtes denne doriske fortolkning av den digteriske teknik til områder, hvor man talte attisk eller ionisk, hvorved doricismerne blev essentielle dele av det korlyriske sprog, især det lange alpha. Vi ser, at dorerne i de metriske indskrifter altid benytter alpha, og i hellenistisk tid, hvor den epikoriske dialekt blev fuldstændig undertrykket, holdt man stædig fast ved alphaet. Dorerne har tilsyneladende opfattet etaet som en provincialisme². Det var derfor ganske naturligt, at de beholdt denne udtale, selv om de antog den fremmede poetiske tradition. Men det, der for dorerne var en vane, bliver, når andre overtager genren, et kunstigt træk.

9.6

Sprogligt er der stor forskel på den monodiske lyrik og korlyrikken, en forskel, der hænger uløselig sammen med de fora, hvori de blev sunget³: Den monodiske lyrik benytter sig overvejende av det lokale sprog, mens korlyrikken er offentlig og har ambitioner, der rækker langt ud over den enkelte bystat, ikke kun hos digteren, men især da også hos dem, der betalte. Alkman digtede for overklassens piger, hvorav nogle endog tilhørte kongehusene⁴. Her rakte den epikoriske dialekt ikke til.

Så længe den epikoriske dialekt ikke gik i vejen for den høje stil, tillod man den, men digammaet var et av de første træk, der begrænsedes, netop fordi det prosodisk var den mest åbenlyse provincialisme. De fleste doriske dialekter havde et antevokalisk digamma, men det fandt ingen plads i den doriske κοινή, lige så lidt som det respekteredes i det korlyriske sprog, når man ser bort fra de steder, hvor det var sanktioneret av de episke forbilleder.

¹ Athenaios 635^{e-f}.

² Det er da også en dialektsærhed, for så vidt alpha geografisk har en større udbredelse og historisk er udgangspunktet for etaet.

³ Hiersche (1970), p. 128.

⁴ cf. 5 fr. 2, col. II: 13-17.

Ordene er opstillet under den form, de har i indskriften eller digtet. Digammaet og aspirationen gælder ikke i alfabetiseringen. Tallene referer til kapitelnumrene i tekstens venstremargen.

A

ἄ 2.4; 5.2.4
ἄανθα 8.1.4
Ἀφαναξ 6.2.4; 6.6.2
αφαταται 6.2.7; 7.2.1
ἄβῆρ 6.2.11
ἄβοιτάνα 8.1.4
ἄβώ 6.2.11
ἄβώρ 6.2.11; 7.3.1; 8.1.2
ἡαγεηλιας 6.5.1
αγροικο(ι) 6.1.4
ἀδειᾶν 5.5.3; 8.2.2
ἄδη 5.3.5
ἀειδε(ι)ν 3.1; 7.4.1
ἀεθλοφόρον 7.4.6
Ἀφε[λλο] 6.2.8
αθλο[v] 6.3.2
αιγλάεις 7.4.5
αιες, αἰέν 6.7.1; 7.3.3
αιται 6.1.4
ἄιδας 7.5.5
αἰδευς 6.3.3
ἡαλειοι, -ων 4.2.6
ἡαλεός, ἄλεός 4.6.1
ἄλιον 7.5.1
ἄλκμα(ω)ν 7.6.2
ἄλκυών 5.7.3-5
ἄνα 8.5.5.2
ἡανακτοριες 4.2.6; 6.4
ἡάναξ, ἄναξ, ἡαν[α]ξ 2.1.3-4; 4.2.2; 5.2.1-3; 5.2.6
ἡαναξιβιος 4.2.2
ἄνασσα 5.3.3
ἄνδάνην 5.4.4
ἄπαβοίδωρ 6.2.11; 7.4.1
ἄπειριτος 8.5.4.4
ἄπεσσίξεν 6.2.3; 6.6.2
αποναφε 6.2.2
ἄράσαντα 8.5.4.6
ἄρῆιος, Ἀρε[F]ια[ι] 6.2.6; 7.4.9
Ἀριστε 6.4; 7.8
-ας (akk. plur.) 3.6; 9.4
ἄσμενος 5.7.6
] ἄστη 7.8
ἄτα 8.1.4

ἀυειρομένα 6.2.11; 7.2.1
Ἀυτοκλιος 6.5.3
Ἀώτι 7.3.1

B

Βαδηιας 4.6.2
Βαναξευς 4.2.2; 4.6.2
βάννε 4.6.4
Βασιτας 4.6.2
Βειδιωπος 4.6.2
βειέλοπες 4.6.3
βείκατι 4.2.1; 4.6.3
Βειτυλεων 4.6.2; 6.1
βέλα 4.4.2; 4.6.3
βήλημα 4.6.3
βηρίχαλκον 4.6.3; 5.3.4
βιδῆν 4.2.7; 4.6.3; 5.3.2
βιδεος, -υ(ι)ος 4.6.2; 8.3.1
Βιολας 4.2.4; 4.4.2
βίωρ 4.6.3; 8.3.1
βλήρ 7.5.3
Βοικετα 4.6.2
Βοινε[α] 4.6.2; 6.1
Βωρθεαι, -σει 4.5.1

Γ

γαβεργός 5.4.3; 6.2.11; 7.7.3-4
Γαιαφοχο, Γαασοχους 6.2.5; 7.7.3
γλυκῆας, γλυκηα[8.2.2
γούνατα 8.5.5.3

Δ

δαβελός 6.2.11; 7.2.2
δαβῆι, ἐκδαβῆι 6.2.11; 7.2.2; 8.2.1
δάφιον 7.2.2
Δαιιοχος 6.1.1
Δαρμοφον 6.1.1
Δενομαχος 8.3.1
διαβετις 6.2.10; 7.7.3
Διος & c. 6.1.3; 6.7.1
δοάν 8.3.2
Δορεος 6.4.1; 6.4.4
δουρί 8.5.4.2

E

ἑ 5.2.5-6
ἑβασον 6.2.11

ἑειξε 7.9.1
ἑίαρος 5.7.3-5; 5.8.4
εἶδον 7.9
εἶδος 5.3.4
εἶκας 7.6.7
ε μένα 5.7.9; 5.8.4
ἡειρανα 4.3
εἰρήνη 4.3
εἰσπνήλας 6.1.4
ἡεκαβολοι 4.2.8
ἑκατι 5.6.1
ἡελέναν, ἡελεναι 2.1; 2.3-4; 4.4; 5.2.6
ἑλικώπιδα 4.4.3
ἡεμο 4.2.3
-εν (temat. inf.) 3.1-5
ἡενατον 8.5.1.2
ενν]εα 6.3.1
ἡνεδοκλεες 6.5.1; 6.5.3
ἡεξ, ἡεξε[κοντα] 4.2.1
ἑξωβάδια 6.2.11
ἑοικεν 5.5.2; 7.6.7
ἑορτά 5.7.8
επακο, -ε, -ω 6.1.1; 8.1.5
εποιε, εποιησε 6.7.1
[ἡερα]κλες 6.5.1
ἑργα 5.4.3
ἡετριες 6.4.1
ἡερμιονες 6.4.1
-εcci (dat. plur.) 6.4.3; 9.4
ἑταίρων 5.5.1
ἡετοι[τας ?] 6.6.1; 6.6.6
ἡετει, ἡετεια 4.2.5; 6.1
ἡευαλκες, ἡευαλκης 6.2.10
ἡευανορος 6.2.10
ἡευρβανασσα 6.2.10
ἑφορος 4.1.4

H

ἦ 7.5.8
ἦρ 5.3.4; 7.5.2
ἡρακλής 6.5.3; 7.4.8
ἡρακληιδαν 6.1.1

Θ

θάκας 7.5.4
Θεσιες 6.4.1
θέσαν 5.7.1

Θιοκλε 6.5.1-2; 6.6.3

Θιοκορμιδας 6.6.3

I

Ἴανθεμίδης 5.3.1

ιδεν 4.2.7; 5.3.2

ἴδοιμι 5.3.2

ἔρακος 5.6.2

ι[ι]κατι 4.2.1

ηλεφοι 6.2.1; 8.1.1

φιοστεφανοι 4.2.4; 5.3.1

πιέω[ν] 7.8

ηιραναν 4.3

ιτέα[ς] 5.7.1

φίων 4.2.4

K

Καλοκλενας 6.1.2

καλός 8.5.1.2; 8.5.3

Κλησισίηρα 7.6.1

Κλησιπίω 5.7.2; 7.6.1

κλενά, κλε[νν]έ 7.6.3

Κλεογενε, -μενε 6.1.1

[Κλ]ε[ο]μαχο 6.1.2

Κλεοχα[ρες] 6.6.1; 6.6.5

Κλευγενιδας 6.6.1; 6.6.5

Κληνικος 6.6.1; 6.6.4

Κλησιμβ[ρότ]- 7.6.1

Κλητιάς, κλήτει 7.5.7

κόρα, Κορας 8.5.1.2-3; 8.5.4.3

κούρος, κοροι 8.5.1.2 -3;
8.5.4.3

Λ

Λαβώτας, -χάρης 6.6.1

λίγεια, λίγηα 8.2.2

M

Μεγαρες 6.4.1

μείον 8.2.3

Μενελαφο, Μενελαι 6.5.1-2

μόνος 8.5.5.4

Μυκανες 6.4.1

N

νάι 7.5.6

ναφον, ναός 6.2.2; 7.3.2; 8.1.2

Νεολαιδας, -αρετα 6.1.1

Νηκλης, -φων 6.6.1; 6.6.4

νόος 7.4.7

νταβελέ 6.2.11

Ξ

ξένος 8.5.1.3

O

οφας 6.2.9

Ὀδυσσεῖος 7.8

οἶκας 5.5.2; 7.6.7

ηοικατ[ι] 4.1.1

οἶκον 5.7.2

Οἶνουντιάδα 5.5.4

-οια (part. fem.) 3.3; 9.4

οἰωνῶν 8.2.1

λέ, λοῶς 7.7.2

ὄρηις, ηορην 4.1.3

Ὀρθρία 7.3.1; 8.5.4.5

φορθασια, φορθεια & c. 4.5;
7.3.1; 8.5.4.5

ὄρνις 5.6.2; 5.7.3

οἶνον 5.6.3

οἰόθεν 5.6.4

Π

παιῶνα 7.6.2

Παηιφαι 6.1.3; 6.1.5

παῖς 6.3.4

παλεός 4.6.1

π]αρσενίσκαι 5.7.1

πήρατα, πέρασα 8.5.4.4

Πλαταιες 6.4.1

ποιεθαι 6.7.1

Ποηοιδανι 6.1.5; 6.3.5

πολύφανος 7.6.6

προβειπαχας 4.6.2; 6.1; 8.2.3

προξενος 8.5.1.3

πρώονες 7.4.3

P

ρά 8.4.3

ραδινᾶν 8.4.3

ρήτρα 8.4.1

φριθια 8.4.2

φροθασια, -αια 4.5; 8.4.2

C

Саφанаξ 6.2.4; 6.6.2

с]αφοςειε 6.2.3; 6.6.2-3

Сидектас, -χαρης, -κλης, Сει-
πομπος 6.6.1; 6.6.3; 7.7.3

σειδής 7.7.3

Соиξителης, -ηπος 6.2.3

Соиτιος 6.6.1-2

Соиτας 6.6.1

Стυρες 6.4.1

Y

μάλικας 7.7.4

Φ

Φαβεννος 7.5.2; 7.6.4-5

Φαέννας 7.6.4-5

φᾶρος 7.2.1; 8.5.4.5

φῶς 7.5.2

X

Χαλκιδες 6.4.1

χάβο 6.2.11

Ψ

ψαῦος 7.2.1

Ω

ῶατα 7.4.4; 8.1.3

ῶβά 6.2.9

ῶκέων 7.8

ῶρανόν, ῶρανίαφι 5.7.7

Bibliografi.

Medtaget er alene de bøger og artikler, jeg refererer til undervejs.

AHRENS, H. L.	1868	<i>Alkmans partheneion des papyrus</i>	Philologus 27, pp. 577-629
(Roma)
ARENA, R.	1971	<i>Note linguistiche a proposito delle tavole di Eraclea</i>	CQ N.s. 1 , pp. 46-58.
(Brno)
BEATTIE, A. J.	1951	<i>An early Laconian lex sacra</i>	(Brno)
BARTONĚK, A.	1961	<i>Vývoj konsonantického systému v řeckých dialektch</i>	(Brno)
<i>idem</i>	1964	<i>Development of the Long-Vowel System in Ancient Greek Dialects</i>	(Brno)
BECHTEL, F.	1914	<i>Lexilogus zu Homer</i>	(Halle)
<i>idem</i>	1917	<i>Die historischen Personennamen des Griechischen</i>	(Halle)
<i>idem</i>	1923	<i>Die griechischen Dialekte</i>	(Berlin)
<i>idem</i>	1923 ²	<i>Lakonische Namen</i>	Ἀντιόλιον. Festschrift J. Wackernagel , pp. 154-5.
(The Hague)
BEEKES, R. S. P.	1969	<i>The Development of the Proto-Indo-European Laryngeals in Greek</i>	Glotta 68, pp. 19-39
BENEDETTO, V. DI	1990	<i>At the origins of Greek Grammar</i>	ed. iv [ed.v indicibus auctum (Leipzig 1914)]
(Uppsala)
BERGK, TH.	1882	<i>Poetae lyrici Graeci. III. Poetae melici</i>	Hermes 13, 15-32
(København)
BJÖRCK, G.	1950	<i>Das Alpha impurum und die tragische Kunstsprache</i>	AJP 13, pp. 401-425.
(Leiden)
BLASS, F.	1878	<i>Das ägyptische Fragment des Alkman (mit Facsimile)</i>	(Paris)
BLÆDEL	1963	<i>Nordens fugle i farver</i>	IF 13, pp. 155-7
(Boston)
BOLLING, G. M.	1912	<i>Contributions to the Study of Homeric Metre</i>	(Stuttgart)
BORING, T. A.	1979	<i>Literacy in Ancient Sparta</i>	(Roma)
BOURGUET, É.	1927	<i>Le dialecte laconien</i>	(Roma)
BRUGMANN, K.	1903	<i>Wortgeschichtliche Miscellen</i>	(London)
BUCK, C. D.	1910	<i>Introduction to the Study of the Greek Dialects</i>	Riv. fil. 121, pp. 24-36
BURKERT, W.	1977	<i>Griechische Religion der archaischen und klassischen Epoche</i>	Kadmos 15, pp. 145-57
CALAME, C.	1977	<i>Les chœurs de jeunes filles en Grèce archaïque</i>	(Paris)
<i>idem</i>	1983	<i>Alcman</i>	(Paris)
CARTLEDGE, P.	1979	<i>Lakonia and Sparta</i>	Studien 9, pp. 407-57
CASSIO, A. C.	1993	<i>Alcmane, il dialetto di Cirene e la filologia alessandrina</i>	IF 25, pp. 264-284
(Oxford)
CATLING & CAVANAGH	1976	<i>Two inscribed bronzes from the Menelaion, Sparta</i>	(Macmillan)
CHANTRAINE, P.	1948	<i>Grammaire Homérique. I.</i>	(Oxford)
<i>idem</i>	1968	<i>Dictionnaire étymologique de la langue grecque</i>	(Oxford)
CLEMM, W.	1876	<i>Kritische Beiträge zur Lehre vom Digamma</i>	(Oxford)
DANIELSSON, O. A.	1909	<i>Zur Lehre vom homerischen Digamma</i>	Hermes 31, pp. 339-74
(3. éd., Paris)
DAVIES, M.	1991	<i>Poetarum melicorum Graecorum fragmenta. I.</i>	(Wiesbaden)
DAVISON	1968	<i>From Archilochus to Pindar</i>	Eranos 32, pp. 41-56
DENNISTON	1970	<i>The Greek Particles</i>	Eranos 41, p. 46-64.
(Heidelberg)
DEVINE & STEPHENS	1994	<i>The Prosody of Greek Speech</i>	Minos N. S. 16, pp. 179-206
DIELS, H.	1896	<i>Alkmans Partheneion</i>	(Firenze)
ERNOUT & MEILLET	1951	<i>Dictionnaire étymologique de la langue latine</i>	(London)
FORSSMAN, B.	1966	<i>Untersuchungen zur Sprache Pindars</i>	Rh. Mus. 114, pp. 97-131
(Roma)
FRISK, HJ.	1934	<i>Grekiska ordstudier</i>	
<i>idem</i>	1943	<i>Zur griechischen Wortkunde</i>	
<i>idem</i>	1960	<i>Griechisches etymologisches Wörterbuch</i>	
GARCÍA-RAMÓN, J. L.	1977	<i>Le prétendu infinitif "occidental" du type ἔχεν vis-à-vis du mycénien e-ke-e</i>	
GENTILI, B.	1952	<i>La metrica dei Greci</i>	
GIMSON, A. C.	1979	<i>An Introduction to the Pronunciation of English</i>	
GIANGRANDE, G.	1971	<i>Interpretationen griechischer meliker</i>	
GUARDUCCI, M.	1978	<i>Epigrafica Greca</i>	

Forkortelser: AJP = American Journal of Philology. - CQ = Classical Quarterly. - IF = Indogermanische Forschungen. - JHS = Journal of Hellenic Studies. - KZ = Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung (A. Kuhn). - Mnem. = Mnemosyne. - Mus. Helv. = Museum Helveticum. - QUCC = Quaderni Urbinati de la Cultura Classica. - Rh. Mus. = Rheinisches Museum für Philologie. - Riv. Fil. = Rivista di filologia e di istruzione classica. - Studien = Studien zur griechischen und lateinischen Grammatik (G. Curtius). - Stud. it. = Studi italiani di filologia classica. - ZPE = Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik.

bibliografi

HAMM, E.-M.	1957	<i>Grammatik zu Sappho und Alkaios</i>	(Berlin)
HARRISON	1977	<i>Europas fugles reder, æg og unger</i>	(København)
HERMANN, E.	1923	<i>Silbenbildung im Griechischen</i>	(Göttingen)
HIERSCHKE, R.	1970	<i>Grundzüge der griechischen Sprachgeschichte</i>	(Wiesbaden)
<i>idem</i>	1978	<i>Zu ἀνειρομέναι und ἀνάτα bei Alkman</i>	Glotta 56, pp. 43-8
JEFFERY, L. H.	1961	<i>The Local Scripts of Archaic Greece</i>	(Oxford)
JEBB, R. C.	1905	<i>Bacchylides. The Poems and Fragments</i>	(Cambridge)
JESPERSEN, O.	1899	<i>Fonetik</i>	(København)
KIECHLE, F.	1963	<i>Lakonien und Sparta</i>	(München)
KRAAK, W. K.	1939	<i>De alcyonibus</i>	Mnem. 3. ser. 7, pp. 142-7
KRETSCHMER, P.	1894	<i>Griechische Vaseninschriften</i>	(Berlin)
<i>idem</i>	1916	<i>Literaturbericht für das Jahr 1913. Griechisch</i>	Glotta 7, pp. 321-359
KURYŁOWICZ, J.	1968	<i>Indogermanische Grammatik. II. Akzent, Ablaut</i>	(Heidelberg)
LATTE, K.	1953	<i>Hesychii lexicon</i>	(København)
LEJEUNE, M.	1972	<i>Phonétique historique du mycénien et du grec ancien</i>	(Paris)
LEEUVEN, J. VAN	1903	<i>Aristophanis Lysistrata</i>	(Lugduni Batavorum)
LEUMANN, M.	1950	<i>Homerische Wörter</i>	(Basel)
<i>idem</i>	1957	<i>ὄδος und ὄωσ</i>	Kleine Schriften (Zürich)
1959, pp. 266-272)
LIDDELL, SCOTT &
JONES	1940	<i>A Greek-English Lexicon</i>	(9. ed., Oxford)
LOBEL, E.	1957	<i>Oxyrhyncus Papyri 24. Nos. 2383-2425</i>	(London)
<i>idem</i>	1967	<i>Oxyrhyncus Papyri 32. Nos. 2617-2653</i>	(London)
MAEHLER, E.	1982	<i>Die Lieder des Bacchylides. I. Die Siegeslieder</i>	(Leiden)
MATTHAIU &
PIKULAS	1989	<i>Ἔδον τοῖς Λακεδαιμονίοις ποτιὸν πόλεμον</i>	Horos 7, pp. 77-124
MCKENZIE, R.	1926	<i>ἄσμενος or ἄσμενος ?</i>	CQ 20, pp. 193-4.
MEISTER, K.	1921	<i>Die homerische Kunstsprache</i>	Leipzig
MÜLLENSIEFEN, P.	1882	<i>De titulorum Laconicorum dialecto</i>	(Argentorati)
NÖTHIGER, M.	1971	<i>Die Sprache des Stesichorus und des Ibycus</i>	(Zürich)
PAGE, D. L.	1951	<i>Alcman. The Partheneion,</i>	(Oxford)
<i>idem</i>	1962	<i>Poetae melici Graeci</i>	(Oxford)
PALMER, L.	1959	<i>Methodology in Linear "B" Interpretations</i>	Die Sprache 5, pp. 128-142
<i>idem</i>	1980	<i>The Greek Language</i>	(London)
PAUES, A. V.	1897	<i>De digammo Hesiodae quaestiones</i>	(Holmiae)
PAVESE, C. O.	1967	<i>La lingua della poesia corale come lingua d'una tradizione poetica settentrionale</i>	Glotta 45, pp. 164-185
<i>idem</i>	1992	<i>Il grande partenio di Alcmane,</i>	(Amsterdam)
PEEK, W.	1976	<i>Archaische Epigramme</i>	ZPE 23, pp. 75-92
PIPILL, M.	1987	<i>Laconian Iconography of the Sixth Century B.C.</i>	(Oxford)
PISANI, V.	1955	<i>rec. Garzya. Alcmane</i>	Paideia 10, p. 242
PREISSHOFEN, F.	1977	<i>Untersuchungen zur Darstellung des Greisenalters in der frühgriechischen Dichtung</i>	(Wiesbaden)
PRETAGOSTINI, R.	1977	<i>Prisciano ed alcuni versi "giambici" nelle lirica greca arcaica</i>	QUCC 26, pp. 63-78
PUELMA, M.	1977	<i>Die Selbstbeschreibung des Chores in Alkmans großen Partheneion-Fragment</i>	Mus. Helv. 34, pp. 1-55
RISCH, E.	1937	<i>Wortbildung der homerischen Sprache</i>	(Berlin)
<i>idem</i>	1954	<i>Die Sprache Alkmans</i>	Mus. Helv. 11, pp. 20-37
RUIJGH, C. J.	1967	<i>Études sur la grammaire et le vocabulaire du grec mycénien</i>	(Amsterdam)
RUMPEL, I.	1883	<i>Lexicon Pindaricum</i>	(Leipzig)
SCHRÖDER, O.	1923	<i>Pindari carmina (editio major)</i>	(ed. vi, Teubner)
SCHULZE, W.	1892	<i>Quaestiones epicae</i>	(Gueterslohiae)
SCHWYZER, E.	1939	<i>Griechische Grammatik</i>	(München)
SIEVERS, E.	1901	<i>Grundzüge der Phonetik</i>	(5. Aufl., Leipzig)

Forkortelser: **AJP** = American Journal of Philology. - **CQ** = Classical Quarterly. - **IF** = Indogermanische Forschungen. - **JHS** = Journal of Hellenic Studies. - **KZ** = Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung (A. Kuhn). - **Mnem.** = Mnemosyne. - **Mus. Helv.** = Museum Helveticum. - **QUCC** = Quaderni Urbinati de la Cultura Classica. - **Rh. Mus.** = Rheinisches Museum für Philologie. - **Riv. Fil.** = Rivista di filologia e di istruzione classica. - **Studien** = Studien zur griechischen und lateinischen Grammatik (G. Curtius). - **Stud. it.** = Studi italiani di filologia classica. - **ZPE** = Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik.

SIMONE, C. DE	1970	<i>Die griechischen Entlehnungen im Etruskischen.</i>	(Wiesbaden)
<i>idem</i>	1978	<i>Nochmals zum Namen 'Ελένη</i>	Glotta 56, pp. 188-193
SKUTSCH	1987	<i>Helen, her name and nature</i>	JHS 107, pp. 188-193
SOLMSEN, F.	1893	<i>Zur lehre vom digamma</i>	KZ 32, pp. 273-288
<i>idem</i>	1901	<i>Untersuchungen zur griechischen laut- und verslehre</i>	(Strassburg)
SPIESS, H.	1878	<i>De Alcmanis poetae dialecto</i>	Studien 10, pp. 329-82.
STRACCA, B. M. P.	1987	<i>Gli infiniti tematici brevi in Alcmane</i>	Stud. it. 80, pp. 37-50
STRIANO, A.	1990	<i>Laconien βιδεος, βιδυ(ι)ος</i>	Glotta 68, pp. 40-8
SZEMERÉNYI, O.	1958	<i>The Greek nouns in -εῖς</i>	Scripta minora III (1987), pp. 1093-1115
<i>idem</i>	1964	<i>Syncope in Greek and Indo-European and the nature of Indo-European accent</i>	(Naples)
<i>idem</i>	1967	<i>The history of Attic ο ζ and some of its compounds</i>	Scripta minora III (1987), pp. 1273-1314
THUMB, A.	1898	<i>Zur Geschichte des griechischen Digamma</i>	IF 9, pp. 294-342
<i>idem</i>	1932	<i>Handbuch der griechischen Dialekte</i>	(2. Auflage von Kieckers)
TRÜMPY, H.	1950	<i>Kriegerische Fachausdrücke im griechischen Epos</i>	(Basel)
TUDEER, O. E.	1879	<i>De dialectorum Graecorum digamma testimonia inscriptionum</i>	(Helsingforsiae)
VICKERY, K. F.	1936	<i>Food in early Greece</i>	(Illinois)
WACKERNAGEL, J.	1888	<i>Miszellen zur griechischen Grammatik</i>	Kleine Schriften (Göttingen 1953), I p. 632
<i>idem</i>	1897	<i>Vermischte Beiträge zur griechischen Sprachkunde</i>	Kleine Schriften (Göttingen 1953), I pp. 764-823
<i>idem</i>	1916	<i>Sprachliche untersuchungen zu Homer</i>	Glotta 7, pp. 161-319
WATKINS, C.	1969	<i>Indogermanische Grammatik. III (Formenlehre)</i>	(Heidelberg)
WEST, M. L.	1965	<i>Alcmanica</i>	CQ N. s. 15, pp. 188-202
<i>idem</i>	1970	<i>Melica</i>	CQ N. s. 20, pp. 205-15
<i>idem</i>	1977	<i>Notes on papyri</i>	ZPE 26, pp. 37-43
<i>idem</i>	1982	<i>Greek Metre</i>	(Oxford)
WHITNEY, W. D.	1889	<i>Sanskrit Grammar</i>	(2. ed., Harvard)
WIDE, S.	1893	<i>Lakonische Kulte</i>	(Leipzig)
WILAMOWITZ-MOEL-			
LENDORFF, U. VON	1897	<i>Der Chor der Hagesichora</i>	Hermes 32, pp. 251-263
<i>idem</i>	1900	<i>Textgeschichte der griechischen Lyriker</i>	(Berlin)
<i>idem</i>	1905	<i>Lese Früchte 117-122</i>	Hermes 40, pp. 161-176
<i>idem</i>	1913	<i>Sappho und Simonides</i>	(Berlin)
<i>idem</i>	1921	<i>Griechische Verskunst</i>	(Berlin)
<i>idem</i>	1927	<i>Aristophanes. Lysistrate</i>	(Berlin)